

Pr. Petru Suciu

Metode psihoterapeutice în *Pateric*

Părintele Petru Suciu (n.1970) a terminat Facultatea de Teologie in 1999, dupa ce, intre 1990 si 1995 lucreaza ca electrician de mina la E.M. Vulcan.

Astazi este preot la Vulcan.

Textul de fata reprezinta lucrarea de licenta a parintelui Petru.

Cuprins

Prefață

I. Introducere

II. Starea de normalitate

A. Concept general

B. Noțiunea de normalitate din perspectiva psihiatriei

C. Noțiunea de normalitate din perspectiva teologiei ortodoxe

D. Interferențe

III. Starea de boală psihică

A. Noțiunea de boală psihică

B. Noțiunea de boală psihică din perspectiva psihiatriei

1. Noțiunea

2. Personalitatea umană

3. Etiologie și semiologie

4. Terapie

C. Noțiunea de boală psihică din perspectiva teologiei ortodoxe

1. Noțiunea

2. Persoana umană

3. Etiologie și semiologie

4. Terapie

D. Interferențe

IV. Metode psihoterapeutice în Pateric

A. Introducere

B. Psihoterapeutică bolilor mintale de origine organică

1. Atitudinea față de trup

2. Atitudinea față de hrană

3. Atitudinea față de băutură

4. Atitudinea față de odihnă

5. Atitudinea față de vis, vedenii

6. Concluzie

C. Psihoterapeutică bolilor mintale de origine demonică

1. Introducere

2. Terapeutică

D. Psihoterapeutică bolilor mintale de origine spirituală

1. Relația duhovnic-ucenic, mijloc de depistare și terapie a bolii spirituale

2. Sentințe în terapeutică mândriei

3. Sentințe în terapeutică iubirii de argint

4. Sentințe în terapeuțica desfrânării
5. Sentințe în terapeuțica lăcomiei
6. Sentințe în terapeuțica mâniei
7. Sentințe în terapeuțica acediei
8. Sentințe în terapeuțica invidiei
9. Sentințe în terapeuțica tristeții
10. Virtutea ascultării ca psihoterapeuțică a voinței
- V. Concluzii
- VI. Bibliografie

Prefață

Se întâmplă pe parcursul vieții să avem de-a face cu bolnavi psihici, se întâmplă ca un cunoscut, membru al familiei sau chiar noi înșine să avem probleme de genul acesta. Ce-i de făcut? Te vezi pus în fața unor probleme care te depășesc cu totul, care zdruncină toată structura ta fizică și psihică. Adevărurile de credință pe care aveai impresia că le stăpânești, se cer aprofundate, ai de-a face cu minunea complexului uman, cu omul trup și suflet.

Apoi, ai de-a face cu ispite care vin din afară. O extremă îți sugerează să apelezi doar la ajutorul preotului, căci bolnavul e demonizat, și doar exorcismele și Tainele sunt în stare să-l vindece. Altă extremă te îndeamnă să mergi la psihiatrie căci numai aceștia au leacuri pentru astfel de boli. Tu, ca om credincios, luat prin surprindere, înclini spre rugăciune cu credința că Dumnezeu poate să vindece orice, și pe lângă acestea ai și o preconcepție proastă despre psihiatrie și mijloacele ei de vindecare cu totul lipsite de Dumnezeu.

Rugăciunile încep, se succed cu rapiditate, este făcută de oameni din ce în ce mai duhovnicești, dar starea bolnavului se înrăutățește și mai mult, diavolul profitând de slăbiciunea acestuia provocând adevărate ravagii.

Din nou ce-i de făcut? Acum apar ispite din exterior și mai puternice. Apar tot felul de informații despre așa-zii "vindecători harismatici", din afara Bisericii, care vindecă tot felul de boli incurabile. Ca om credincios refuzi și nu cedezi. Cei din jur te privesc cu neîncredere. Ce-i de făcut? Timpul trece, situația-i din ce în ce mai rea. Extenuat, într-un târziu, poate prea târziu, te hotărăști împreună cu duhovnicii și familia să apelezi la serviciul psihiatric.

Aici începe un urcuș greu și anevoios spre vindecare, e nevoie de metode ce reclamă asumarea responsabilității celor din familie, te întrebi mereu la consecințe, ai mereu în suflet îndoiala că poate faci mai mult rău decât bine, că poate nu ai fost destul de răbdător și nu ai făcut destulă rugăciune și destul post.

Pe de altă parte, ți se reproșează că prea mult timp ai așteptat până a recurge la serviciu psihiatric, că urmările pot fi mai grave acum decât dacă se acționa rapid...

Ești prin din nou din amândouă părțile.

Dar lupta e crâncenă, familia se strânge în rugăciune și post, duhovnicii se roagă neîncetat, sfera celor cuprinși în ajutorarea celui bolnav crește tot mai mult. Informațiile despre boală cresc și ele cu timpul. Spaima inițială din fața necunoscutului scade și ea, tot timpul mijeste o luminiță care îți spune că nu te poți da bătut, că mai este o cale, că mai avem ceva de făcut...

Doctorii își fac și ei datoria și sunt pe cale să dea lovitura ultimă pentru vindecarea bolii. Toate se concentrează și parcă o liniște te cuprinde: simți că Altcineva intră în luptă alături de tine, Altcineva care-ți preia povara grijilor și povățuiește mâna doctorului. Simți că lupta nu mai e a ta.

Și vindecarea se produce! Bucuria învierii...

Desigur cele spuse mai sus pot părea ca un scenariu cu sfârșitul fericit, dar aceste lucruri se întâmplă și în realitate. Aceasta o spunem din proprie experiență. Dintr-o astfel de experiență am putut desprinde două lucruri pe care voim să le împărtășim spre a fi cunoscute celor ce, poate, se vor izbi de aceleași probleme:

1. În astfel de situații, este corect ca mai întâi să apelăm la ceea ce este omenește cu putință, nu prin a începe cerând minuni, ci, aceasta doar în cazul în care medicii psihiatri se declară înfrânți, atunci trebuie făcut tot ceea ce Biserica îngăduie pentru vindecarea celui bolnav, atunci trebuie căutat miracolul.

2. În tot acest timp nu trebuie întreruptă rugăciunea, spovedania, împărtășirea, dacă nu a bolnavului atunci a celor din jurul acestuia, a familiei, a cunoscuților, a prietenilor lui, trebuie extinsă

sfera de rugăciune de la familie, cunoscuți, la parohie sau chiar mai mult.

Astfel, păstrând nădejdea, în milostivirea iubirii lui, Dumnezeu face minuni mari chiar dacă se produc prin mâinile medicului, prin psihiatru etc.

Un lucru te izbește, însă, în cazul unor astfel de încercări: lipsa comunicării cunoștințelor între domeniul psihiatriei și domeniul teologic. Lipsa celui care să-ți poată da un sfat competent, să te îndrume cu certitudine spre ceea ce trebuie făcut.

În autonomia lor aceste ramuri nu-și regăsesc punctele comune, ori acest lucru nu este firesc, căci amândouă au ca obiect omul.

Această lipsă de cunoștințe m-a determinat să aleg această lucrare, care se vrea o încercare de ieșire din închistare, care vrea să arate credinciosului partea bună a psihiatriei și psihiatrului, metode creștine de terapeutică, să-i lărgască câmpul terapeutic, să-i deschidă ochii spre transcendent.

M-am bucurat în acest demers de ajutorul neprețuit al P.S. Timotei, episcopul Aradului, Hălmagiului, Ienopolei și Hunedoarei care și-a adus, în mod direct, un aport deosebit de valoros în soluționarea problemelor personale mai dificile ivite, și căruia îi purtăm un respect deosebit și îi aducem mulțumiri pline de recunoștințe.

De asemenea aduc mulțumiri, Protos. Lector Dr. Daniil Stoenescu, coordonatorul acestei lucrări, care ne-a sugerat titlul de față și ne-a îndrumat pe parcursul acesteia, precum și în anii cât am studiat Patrologia, deschizându-ne gustul pentru lectura de calitate a Părinților Bisericii.

Bunul Dumnezeu să le răsplătească efortul depus!

I. Introducere

Lucrarea de față, este astfel structurată încât să poată face legătura între conceptele de normalitate, boală, și terapie pe care le utilizează psihiatria și aceleași noțiuni în viziunea teologiei ortodoxe. Ca exemplificare a viziunii teologiei ortodoxe am ales *Patericul*, tocmai datorită faptului că este o carte cu valențe enciclopedice în ceea ce privește ascetica ortodoxă, fără a fi la un nivel prea ridicat al

terminologiei și al exemplificării de natură mistică. De fapt, am încercat să structurăm în așa fel lucrarea încât acest plan să se poată aplica la orice altă carte cu conținut asemănător Patericului, sau să poată fi generalizat la orice lucrare ce se înscrie în ceea ce numim ascetica și mistica ortodoxă.

Primele două capitole se vor a fi un preambul, o punere în ordine a noțiunilor în vederea a ceea ce vom afirma pe parcursul capitolului al III-lea care reprezintă lucrarea în sine.

Astfel capitolul I cuprinde o încercare de clarificare a noțiunii de normalitate, noțiune fără de care nu există o raportare concretă a bolii. În cadrul acestui capitol, am încercat să vedem anumite aspecte legate de noțiunea de normalitate în sine, apoi am arătat ce înțelege psihiatria prin noțiunea de normalitate, apoi ce înțelege teologia prin aceeași noțiune, ca la urmă să încercăm să descoperim anumite puncte comune între cele două domenii de studiu, care să constituie baze de plecare pentru alte investigații pe aceeași temă.

În capitolul al II-lea ne-am ocupat de noțiunea de boală psihică pe care am studiat-o, din nou, ca noțiune în sine, apoi din perspectiva psihiatriei, apoi a teologiei, ca la urmă să încercăm, din nou, să descoperim anumite puncte comune. În demersul nostru am privit noțiunea de boală încercând să o definim fie din perspectivă psihiatrică, fie teologică, și să vedem anumite etiologii și semiologii specifice fiecărei ramuri, iar la urmă ocupându-ne pe scurt de mijloacele și metodele terapeutice. Tot aici am studiat mici noțiuni despre obiectul la care se raportează fiecare ramură în parte atunci când investighează normalul sau bolnavul: la personalitate în cadrul psihiatriei și la persoană în cadrul teologiei.

Odată finalizate aceste noțiuni introductive, am intrat în lucrarea propriu-zisă, în cadrul căreia psihoterapeutică a fost legată, în scop de studiu, de etiologia boli. Astfel am studiat psihoterapeutică bolilor de natură organică, unde am analizat atitudinea Părinților Deșertului asupra trupului, hranei, băuturii, odihnei și a viselor. Toate aceste atitudini duc la concluzia că modul în care sunt privite aceste lucruri reprezintă cea mai bună metodă de prevenire a bolilor psihice de natură organică.

Apoi am studiat psihoterapeutică bolilor mintale de natură demonică, unde am insistat asupra acestei etiologii, știut fiind faptul că ea este prea puțin cunoscută, acceptată și luată în calcul de psihiatria modernă.

Ca ultimă etiologie, și una care are multe afinități și similitudini cu psihanaliza, am studiat mai aprofundat psihoterapeutică bolilor mintale de natură spirituală. Aici am încercat o definiție a relației duhovnic-nucenic, apoi am trecut la analiza bolilor determinate de păcatele capitale ca la urmă să arătăm că ascultarea de duhovnic este vindecarea voinței și ridicarea ei pe o treaptă superioară, treaptă inaugurată de ordinea divină restaurată în Hristos.

Nu am făcut comentarii savante ci am lăsat să vorbească apoftegmele, pe care le-am redat în întregime, pentru a nu se pierde bogăția de sensuri.

Fiecare capitol și subcapitol s-a dovedit a fi o treaptă pe care ne-am străduit să o depășim încercând totodată să păstrăm o anumită cursivitate a ideilor și sensurilor, străduind-ne să facem o construcție logică.

În ce măsură demersul nostru a reușit, rămâne să fie apreciat de cei ce au competența să o facă.

II.II. Starea de normalitate

A.A. Concept general

Un lucru semnificativ este și faptul că în Sfânta Scriptură cuvântul *normal* nu apare nici măcar o dată. Și totuși conceptul de normalitate a dat mult de furcă teologilor, filozofilor, psihologilor,

medicilor, sociologilor etc. Definirea conceptului a îmbrăcat diverse forme de-a lungul vremii, fiind de regulă o funcție a domeniului ce a încercat să îl explicitizeze. Astfel, conceptului de normal i se recunoaște, în general, o latură statică și una dinamică, una teoretică și una practică, precum și faptul că se leagă de un anumit finalism sau scop.

Despre noțiunea de normal, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române* definește: "care este așa cum trebuie să fie, potrivit cu starea firească, obișnuit, firesc, natural", "sănătos", "care este conform cu o normă".

La fel, *Random House Webster's Dictionary*, definește starea de normalitate ca: "starea conformă cu standardul sau cu tipul comun, uzual, natural", "sănătos", "liber de anomalii mentale", "liber de boală sau malformații" sau ca stare conformă cu o normă egală cu "media caracteristicilor umane".

Din aceste definiții de dicționar se pare că avem de-a face cu o avalanșă de sinonime care încearcă să definească *normalul* ca o stare conformă cu un scop, sau capabilă să îndeplinească optim un scop. La orice lucru, acțiune sau stare s-ar referi normalul, acestea sunt conforme noțiunii numai în măsura în care se înscriu în medie și pot să-și îndeplinească optim rolul ce la revin.

Din aceste definiții, identice în mare măsură, conceptul de *normal* trece și se definește în mai toate laturile vieții umanului și nu numai. Am văzut că omul este privit ca normal în momentul în care este liber de anomalii mintale sau fizice, când se înscrie într-o medie și atunci când își îndeplinește scopul existențial. Aici lucrurile se despart. Așa cum am afirmat normalitatea are o latură statică și una dinamică. În latura statică se cuprinde conceptualizarea stării de normalitate, care este aceeași pretutindeni și în toate timpurile, iar în latura dinamică se cuprinde totalitatea elementelor modale care determină specificitatea și complexitatea persoanei umane. Astfel ceea ce e normal într-un anumit loc, nu este normal în altul, sau ceea ce este normal într-un anumit timp nu este normal în altul, ceea ce este normal într-o anumită cultură nu este normal în alta etc. Latura dinamică este dată în mare măsură de scop, care nu este unul fix ci poate suferii interpretări.

Astfel, detașându-ne de lumea materială unde normalul poate fi mai ușor definit, poate fi cuprins în anumite limite iar ca scop putem spune că îmbracă de multe ori haina necesarului și a previzibilului, în lumea spirituală normalul depinde de mai mulți factori atât de natură obiectivă cât și subiectivă.

În ceea ce privește omul, așa cum am mai afirmat, normalul se referă atât la sine cât și la relațiile lui cu semenii, relații din care iau naștere toate domeniile socialului, economicului, politicului etc. Dacă privim numai omul în sine, normalul privit din latura statică ar însemna sănătate, libertate față de boli mintale și fizice, înscrierea într-o sumă de caracteristici medii precum și atingerea finalismul urmărit, iar din latura dinamică, normalul îmbracă întreaga paletă a gândirii filozofice legate de scopul pentru care există omul, la sensul final al vieții.

Dacă ar fi să aruncăm o privire asupra conceptelor filozofice referitoare la scopul vieții umane, la normalitatea ei am găsi o întreagă paletă discursivă. Astfel, la Socrate normalul reiese din întrebarea: "cum trebuie să trăim pentru a trăi conform binelui" și "orice om cu mintea sănătoasă are în vedere prin actele sale un rezultat pe care-l consideră bun"^{1[1]}, la Platon normal este să trăim după lumea ideilor, la Aristotel normal este să trăim după *ființa ca ființă*, și să ne mulțumim cu "justa măsură"^{2[2]}, stoicii consideră normal că "omul care dorește ceea ce nu depinde de el este un sclav"^{3[3]}, epicureii consideră normală "ataraxia" și "înțeleptul este fericit și sigur de fericirea sa, pentru că nu se teme de nici o pierdere"^{4[4]}, la Decartes normal este ca "omul să vadă clar pentru a acționa bine"^{5[5]}, la Kant normal este să trăim după aceea "voință bună" căci "voința bună își dă sieși lege"^{6[6]} și că este normal să ne punem cele trei întrebări fundamentale: "ce pot cunoaște ?; ce trebuie să fac ?; ce-mi este îngăduit să sper ?", la Freud este normal să trăim și după inconștient ca realitate a "mecanismelor

---

^{1[1]} Jeanne Hersch, *Mirarea Filozofică. - Istoria filozofiei europene*, editura Humanitas, București, 1994, p. 23.

^{2[2]} *Ibidem*, p. 54.

^{3[3]} *Ibidem*, p. 72.

^{4[4]} *Ibidem*, p. 67.

^{5[5]} *Ibidem*, p. 127.

^{6[6]} *ibidem*, p. 197.

ascunse care sunt adevărata realitate"^{7[7]}, la Kierkegaard este normal ca "fiecare dintre noi (...) să se străduiască fără încetare să devină tot mai subiectiv"^{8[8]}, la Nietzsche este normal ca omul să trăiască cu aceea "voință de putere" străduindu-se să fie și ceea ce nu poate fi, adică supraom, iar ajungând la filozofia contemporană aceasta consideră normal să se: "renunțe parțial la cultul rațiunii", să se "accentueze preferințe pentru factori extraraționali", să se folosească de "acțiunea naturalismului și a modelelor științifice pozitive", să provoace polemici în jurul psihologismului, logicismului etc. și să aibă o "orientare tot mai pronunțată spre problemele vieții sociale și ale tehnicii"^{9[9]}.

Cât privește relațiile omului cu semenii normalul se desparte și cuprinde, sau este definit de toate domeniile vieții sociale.

Astfel dacă ar fi să privim din prisma economiei, sub aspect static este normal ca aceasta să funcționeze în conformitate cu legile ei. Sub aspectul dinamic cunoaștem o multitudine de legi și sisteme economice. Astfel în economia de piață normal este să funcționeze legea cererii și a ofertei, în economia de stat normal este funcționarea plus valorii etc.

Din prisma politicului este normal ca acesta să reprezinte interesele electorilor, aceasta sub aspectul static iar sub aspectul dinamic avem întregul evantai al intereselor de grup considerate normale pe care trebuie să le reprezinte sfera politicului.

Din prisma socialului este normală fundamentarea acestuia pe structurile vieții comunitare ca: familie, etnie, neam, aceasta sub aspect static iar sub aspect dinamic avem totalitatea formelor sociale pe care le-a cunoscut omenirea în decursul istoriei.

Și exemplele ar putea continua în toate domeniile umanului.

Concluzionând, noțiunea de normal îmbracă în sine atât o latură obiectivă cât și una subiectivă fiind o caracteristică a conceptului uman de finalitate.

---

^{7[7]} *Ibidem*, p. 266.

^{8[8]} *Ibidem*, p. 315.

^{9[9]} Alexandru Boboc, *Filozofia contemporană - orientări și stiluri de gândire semnificative*, editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, p. 9.

B.B. Noțiunea de normalitate din perspectiva psihiatriei

Încă din start psihiatria recunoaște că normalul este un concept greu de definit, chiar mai greu de definit decât în alte domenii ale medicinei. *Dicționarul Enciclopedic de Psihiatria* explică greutatea definirii prin "extrem de dificila posibilitate de cuantificare a psihismului uman și prin definirea psihiatriei ca o specialitate diacritică"^{10[10]}. Este clar pentru oricine că psihicul nu este o materie cuantificabilă, iar stabilirea antipozilor normal-patologic este o operație foarte dificilă.

Totuși este acceptat că "normalitatea poate fi în general exprimată de o stare sau desfășurare firească (naturală) a obiectelor, fenomenelor, proceselor etc. sau concordantă cu intențiile raționale ale făuritorului."^{11[11]} Definiția cuprinde atât elementul static cât și pe cel dinamic legându-l pe acesta de scop sau finalitate.

Un lucru este cert, se stăruie în căutarea normalului, unii căutându-l chiar în patologic, alții căutând norme capabile să delimiteze normalul de patologic. Există mai multe tipuri de norme și anume: *norma statistică* care are o semnificație parțială deoarece "abaterile de tip cantitativ fiind pe al doilea plan față de cele calitative"^{12[12]}, *norma sau normalul ideal* care "ar fi extrem de atrăgător"^{13[13]} dar care nu ar putea fi realizat decât "formal și acest lucru se lovește de un prim obstacol năcăci ar anula elementul dinamic al conceptului"^{14[14]} putând lua forma unei "statui fixe și imuabile, a unui

---

^{10[10]} Constantin Gorgos, *Dicționar Enciclopedic de Psihiatrie*, volumul III, editura Medicală, București, 1989, p. 274.

^{11[11]} *Ibidem*.

^{12[12]} Constantin Gordos, *Vademecum în psihiatrie*, editura Medicală, București, 1985, p. 208.

^{13[13]} *Idem, Dicționar...*, p. 274.

^{14[14]} *Idem, Vademecum...*, p. 209.

idol"^{15[15]}, *norma* sau *normalul valoric* care "implică o măsurare procustiană în care se intrică, în plus, și valorile personale ale fiecăruia"^{16[16]}, *norma responsabilă* sau funcțională care arată măsura îndeplinirii rolului funcțional. Cu toate că normei responsive i se recunoaște meritul și calitatea, ea este etichetată ca "fixistă și deterministă"^{17[17]}, psihiatria neputând să răspundă la întrebarea: "care este rolul funcțional pentru care o persoană există?"^{18[18]}

Totuși, psihiatria bazându-se pe acceptarea normalității ca fenomen natural, și în concordanță cu modul logic și lucrativ al medicinei în general, introduce *modelul normalității medii* și concluzionează că "nu se poate elabora un model aparent al bolii, atât timp cât nu există un model al normalului"^{19[19]}.

În mare parte și într-o viziune de ansamblu aceste judecăți ar reprezenta latura statică a noțiunii de normal în accepțiunea psihiatriei. Nu putem să nu remarcăm faptul că dacă un model ideal ar putea trece de acel prim obstacol al elementului dinamic din conceptul de normalitate și dacă psihiatria ar avea la îndemână răspunsul rolului funcțional pentru care o persoană există, din norma responsabilă, atunci normalul ar putea fi bine precizat și tot efortul psihiatriei ar primi o canalizare sigură, ajungându-se totodată la unificarea teoriilor referitoare la normalitatea persoanei.

În ceea ce privește latura dinamică a noțiunii de normalitate vom încerca să trecem în revistă definițiile unor mari psihiatrii sau gânditori din diverse timpuri, locuri și orientări. Astfel: A. Comte "anormalitatea reprezintă variații superioare și inferioare ale normalității"^{20[20]}, H. Ey "ceva care este cum trebuie să fie"^{21[21]}, Haynal "un sinonim atenuat al lui bun și just"^{22[22]}, Krafft "consideră că un individ reacționează în mod normal, dacă în cursul dezvoltării sale se arată a fi capabil de o

---

^{15[15]} *Idem, Dicționar...*, p. 274.

^{16[16]} *Idem, Vademecum...*, p. 209.

^{17[17]} *Ibidem.*

^{18[18]} *Ibidem*, p. 210.

^{19[19]} *Ibidem.*

^{20[20]} *Idem, Dicționar...*, p. 274.

^{21[21]} *Ibidem.*

^{22[22]} *Ibidem.*

adaptare flexibilă față de situațiile conflictuale, când este capabil să suporte frustrările și anxietatea care rezultă din ele"^{23[23]}, Pamfil "vede normalitatea ca un echilibru între organism și factorii de mediu"^{24[24]}, Klinederg "numai dezvoltarea optimă fizică, intelectuală și emoțională pot să concure la dobândirea atributului de normal unei personalități care dorește să se asemene cu ceilalți indivizi"^{25[25]}.

"Majoritatea autorilor moderni conferă noțiunii de normalitate dimensiuni comunitare, măsurabile prin nivelul de adaptare social comunitară, în funcție de nivelul economico-social și cultural"^{26[26]}

D. Lagache introduce un nou concept asimilând normalitatea conceptului de sănătate mintală definind următoarele caracteristici ale acesteia: "capacitatea de a produce, de a tolera tensiuni suficient de mari și de a le reduce într-o formă satisfăcătoare pentru individ; capacitatea de a organiza un plan de viață care să permită satisfacerea periodică și armonioasă a majorităților nevoilor și progresul către scopurile cele mai îndepărtate; capacitatea de adaptare la propriile aspirații la grup; capacitatea de a-și adapta conduita la diferite moduri de relații cu ceilalți indivizi; capacitatea de identificare atât cu forțele conservatoare, cât și cu cele creatoare ale societății"^{27[27]}.

Petre Brânzei și Aurelia Sârbu vorbesc despre normalitatea cronologică a dezvoltării stadiale, despre vârstă mintală și coeficient de inteligență încercând prin intermediul lor să prevadă "riscul mental potențial"^{28[28]}

Kavenar și Walker cred că "în limitele unei subiectivități" evaluarea clinică ar trebui să aprecieze "comportamentul socialmente funcțional adecvat"^{29[29]}. Constantin Goros concluzionează definind normalitatea drept "posibilitatea unei istorii echilibrate a subiectului, iar dimensiunile ei, drept totalitatea proceselor de adaptare la mediu

---

^{23[23]} *Idem, Vademecum...*, p. 210.

^{24[24]} *Ibidem.*

^{25[25]} *Idem, Dicționar...*, p. 276.

^{26[26]} *Ibidem.*

^{27[27]} *Ibidem.*

^{28[28]} Petre Brânzei, Aurelia Sârbu, *Psihiatrie*, editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, pp. 44-54.

^{29[29]} Constantin Gorgos *Dicționar...*, p. 277.

conform modelului general al speciei" dar și "ca o sumă de ritmuri: biochimice, fiziologice, afective, relaționale, motivaționale, adaptate armonice solicitărilor din mediu"^{30[30]}.

Din cele prezentate mai sus se conturează clar scopul normalității în viziunea psihiatriei: o cât mai bună acomodare la mediu, la solicitările lui precum și o cât mai bună integrare în social, la viața comunitară și solicitările ei.

---

^{30[30]} *Idem, Vademecum...*, p. 211.

C.C. Noțiunea de normalitate din perspectiva teologiei ortodoxe

În teologia ortodoxă omul este privit ca și creație a lui Dumnezeu, ca și chip al lui Dumnezeu în conformitate cu referatul biblic: "și a zis Dumnezeu: <<Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul!>>" (Facere 1, 26). "Omul nu e opera naturii, deși e legat de ea"^{31[31]}. Omul reprezintă "cel mai complex sistem de raționalitate plasticizată".^{32[32]} Acest chip al lui Dumnezeu constitutiv omului este dat și se menține numai printr-o relație vie, conștientă și liberă a omului cu Creatorul său. În ce anume constă Chipul lui Dumnezeu, teologia răspunde prin modelul de iubire și comuniune a persoanelor intratrinitare. Preasfânta Treime este modelul ideal de iubire și comuniune. Referatul biblic nu lasă puțință de îndoială: "Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire." (I Ioan 4, 8); "noi am cunoscut și am crezut iubirea, pe care Dumnezeu o are către noi. Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el." (I Ioan 4, 16). Iubirea este forța ce determină comunicarea, comuniunea, este putere formativă. Faptul că posedă chipul determină "omul întreg să tindă spre modelul său"^{33[33]} stabilindu-se astfel o relație de comunicare, comuniune atât între semenii, ca și chipuri, cât și între om și Dumnezeu. Această tindere firească a chipului spre modelul său, duce, prin efortul susținut al voinței, la o asemănare a chipului cu modelul. Astfel după cuvântul părintelui Galeriu "omul este creat după chipul lui Dumnezeu și spre o infinită asemănare cu Acesta".

---

^{31[31]} Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, volumul I, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 266.

^{32[32]} *Ibidem*, p. 258.

^{33[33]} *Ibidem*. p. 270.

Din cele prezentate mai sus este evident că normalul în perspectiva teologiei ortodoxe este încercarea firească a chipului, a omului de a se asemăna cu modelul, cu Dumnezeu, cu iubirea cea adevărată.

Normalul se vede inclus, din cauza vieții de comuniune și a scopului omului, în categoria moralului comunitar. Am putea spune că e normal ceea ce e moral, după cuvântul Fericitului Augustin "Iubește și fă ce vrei!". Dar mergând cu raționamentul mai departe, omul moral în teologia ortodoxă este definit a fi sfântul. Sfântul este persoana umană care posedă în toată profunzimea chipul lui Dumnezeu, și care prin iubire se aseamănă cu Creatorul său. Acest lucru se realizează în Biserică care "este laboratorul în care Duhul lui Hristos ne face sfinți"³⁴
[34]

Chiar dacă sfântul este omul normal prin excelență, în viziunea teologică, totuși nu poate fi luat ca model, avându-se în vedere multitudinea sfinților și diversitatea personalităților acestora.

Această dilemă se rezolvă făcând referință la Sfânta Liturghie care este "izvor, cale și finalitate a vieții morale comunitare"³⁵[35] și în cadrul căreia se proclamă "Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos"³⁶[36]. Sfințenia însăși este o categorie de relație, de participație. Ești sfânt numai din perspectiva relației cu Dumnezeu, a participației la Dumnezeu.

Modelul ideal de moralitate și normalitate în același timp este Dumnezeu-Om, Iisus Hristos. Iisus Hristos este modelul pe care orice om trebuie să-l aibă în efortul de dobândire a stării de normalitate, este modelul pe care orice sfânt l-a împrumutat până la contopire, dar fără a-și pierde identitatea.

Revenind la caracteristicile definiției stării de normalitate putem spune că normalul din perspectiva teologiei ortodoxe este chiar modelul normalității și anume Iisus Hristos. Desigur că privit din latura umană sau a umanității în general, categoria normalului este

---

³⁴[34] *Ibidem.* volumul II, p. 181.

³⁵[35] Pr. Vasile Vlad, *Curs litografiat de morală*, Arad, 1998, p. 43.

³⁶[36] *Liturghier*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 148.

reprezentată prin sfânt, dar normalitatea acestuia e privită și se judecă în relație cu modelul desăvârșit sau ideal, Iisus Hristos.

Toate acestea privesc din perspectiva laturii statice sau teoretice a definiției stării de normalitate.

Latura dinamică a definiției cuprinde în sine totalitatea formelor de sfințenie pe care le-a cunoscut omenirea de-a lungul timpului și în diferite locuri. Din această perspectivă sfințenia mai poate fi definită ca fiind viață în Duhul Sfânt. Ori activitatea Duhului Sfânt în lume a întemeiat Biserica. "Biserica e unirea a tot ce există, sau e destinată să cuprindă tot ce există: Dumnezeu și creație."^{37[37]} Biserica este și locul firesc în care sfințenia se manifestă și nu numai, căci Biserica este și izvorul, calea și finalitatea acesteia. Biserica este trupul lui Hristos, este modelul ideal de sfințenie însuși, dar transpus modal în realitatea imediată. Biserica este teandrică, divină și umană în același timp. Acest fapt îi atribuie dinamicitate, atribuie modelului ideal dinamicitate. Astfel Hristos devine model și înainte de a se întrupa căci Biserica cuprinde ca modele de sfințenie și normalitate pe drepti, prooroci, înțelepți, apoi devine model după întrupare când Biserica cuprinde tot ca modele de sfințenie și normalitate pe apostoli, mucenici, cuvioși etc., și devine model chiar și după Parusie când Biserica cuprinde acea "Biserică Biruitoare" în acel "infinite efort de asemănare", și, prin faptul că Dumnezeu, Iisus Hristos este iubire, devine model oriunde și oricând.

Cât privește scopul normalului privit din prisma moralului, acesta este sfințenia, îndumnezeirea. "Dumnezei, iată cuvântul de-o îndrăzneală fără margini, cu care genialul teolog (Sfântul Grigore de Nazianz cu afirmația <<Dumnezeu devenind una cu dumnezeii și lăsându-se cunoscut de ei>> n.n.) numește, nici mai mult nici mai puțin, decât pe oamenii deveniți desăvârșiți sau sfinți"^{38[38]}. Din chipul dumnezeiesc constitutiv omului, prin faptul că acesta tinde firesc spre Creatorul său, este clar că Dumnezeu l-a creat pe om pentru sine iar normal este ca omul să tindă spre Acesta.

---

^{37[37]} Dumitru Stăniloae, *Teologia...*, volumul II, p. 137.

^{38[38]} Nichifor Crainic, *Sfințenia - Āmplinirea umanului (Curs de Teologie mistică)*, editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 17.

Concluzionând putem spune că normalul din perspectiva teologiei ortodoxe în latura sa statică este Dumnezeu-Om, Iisus Hristos, iar în latura dinamică Biserica văzută ca prelungire temporală a modelului ideal, având ca scop sfințenia ca "împlinire a umanului".

D.D. Interferențe

În cele anterioare am văzut că psihiatria ia drept model de normalitate acel model al normalității medii pe care-l apreciază în conformitate cu modelul "curbei lui Gauss" în care "posibilitatea unei valori anumite pentru o variabilă aleatorie este practic egală cu zero."³⁹ [39], că respinge modelul ideal pentru că nu trece de obstacolul dinamicității pe care definiția normalului o cere și pentru că "de-a lungul unei epoci sau al alteia, uneori al unor intervale mai scurte de timp criteriul axiologic nu poate fi operant, normalul ideal devenind astfel extrem de variabil."⁴⁰[40], că respinge norma responsabilă neputând defini finalitatea persoanei umane. Dar tot aici vedem că gradul de normalitate este dat de gradul de adaptabilitate, de acomodare a subiectului la societate, la mediu iar actele acestuia trebuind să se înscrie în limitele unui etic de moment.

Totuși aceste raționamente ne prezintă normalul privit din perspectiva psihiatrică ca fiind o noțiune ce nu scapă de limitarea deterministă. Doar integrarea în mediu, în social, doar acomodarea și suportarea tensiunilor pe care acesta l-ar crea, oferă o perspectivă limitativă, relativistă care nu satisface. Dacă societatea sau mediul este unul bolnav, normalul nu mai poate fi definit și asistăm la o inversare de categorii axiologice. Acest lucru poate da naștere la monstruozițai iar istoria cunoaște o sumedenie de astfel de cazuri. Astfel în socialismul totalitar, normal era cel ce ședea la rând la lapte și aplauda minute în șir discursuri superflue, într-un conflict, normal e să ucizi etc.

Acestei viziuni, perspectiva teologică asupra normalului îi aduce o contribuție de dinamism și temeinicie în același timp.

În viziunea teologică modelul ideal trece de obstacolul dinamicității pe care conceptul de normal îl revendică. Iisus Hristos.

---

³⁹[39] Constantin Gordos, *Dicționar...*, p. 275.

⁴⁰[40] *Ibidem*.

modelul ideal, nu devine "statuie sau idol" ci, prin Biserica Sa, devine trup viu cu ramificații atât în transcendent cât și în cotidian în același timp. Modelul nu este tributar nici unei orânduirii sociale, economice, politice etc. căci "Împărăția Mea nu este din lumea aceasta" (Ioan 18, 36), așa încât axiologic nu suferă modificări de-a lungul vremurilor. Caracterul etic al manifestărilor normalului psihiatric, îmbracă caracterul moralului comunitar. Adaptarea, asemănarea cu semenii, suportarea acestora se preschimbă în iubirea acestora, comuniune socială și liturgică. Persoana se poate realiza în mod deplin și firesc fără a i se cere eforturi mai presus de putință pentru o acomodare la un mediu ostil ei. Totul îmbracă haina firescului, a normalului. Viziunea teologică asupra modelului ideal oferă toate facilitățile pe care le-ar avea modelul ideal pentru psihiatriei.

Totodată teologia răspunde întrebării referitoare la scopul funcțional al persoanei umane. Astfel norma responsabilă își capătă conținut și finalitate. Omul e creat pentru Dumnezeu, pentru îndumnezeire. Acesta este destinul omului, predestinarea sa, aceasta este normalitatea sa. Nu doar o integrare oarbă într-un sistem care să-i asigure iluzia fericirii, ci comuniunea în iubire cu modelul iubirii ca împlinire a umanului. Doar participația ființială la iubirea și libertatea dumnezeiască îl scoate pe om din orice determinare modală generatoare de angoasă existențială. Doar astfel persoana umană capătă conținut și sens.

III. Starea de boală psihică

A.A. Noțiunea de boală psihică

Recurgând, din nou, la *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, la cuvântul boală găsim următoarele: "modificare organică sau funcțională a echilibrului normal al organismului; proces patologic care afectează organismul; maladie, afecțiune, beteșug." Nu găsim explicată integral noțiunea de boală psihică. Cât despre psihic găsim: "formă specifică de reflectare a realității, produsă de activitatea sistemului nervos și prezentă la animalele superioare; totalitatea fenomenelor și proceselor proprii acestei reflectări; structură sufletească proprie unui individ". Compilând cele două definiții am putea conchide că boala psihică este o modificare organică sau funcțională prin care se deformează forma specifică de reflectare a realității produsă de activitatea sistemului nervos și, prin care, se deformează structura sufletească proprie unui individ. Nu știm cât de cuprinzătoare este această definiție, cer este faptul că mult mai cunoscut decât aceste termen este termenul de *nebun*, termen cuprinzător și cu deosebit de multe sensuri și semnificații. Iată cum reflectă dicționarul acest termen: "om care suferă de o boală mintală; alienat; dement" sau "om lipsit de judecată dreaptă, de rațiune; nesocotit, necugetat, nechibzuit; care nu are limită, margini, măsură", "măscărici, bufon".

Din cele două noțiuni (bolnav psihic și nebun), sfera pe care o cuprinde boala psihică devine foarte largă, căci, echivalând termenii, bolnav psihic este și necugetatul, sau cel fără măsură, sau cel nesocotit etc. căci toate acestea sunt determinate de o modificare organică sau funcțională ce deformează structura psihică normală a individului. Ori aceste aspecte nu sunt cuprinse în noțiunea de boală psihică tocmai pentru că, așa cum am văzut în capitolul precedent, nu e bine delimitată noțiunea de normal. Astfel că, și noțiunea de nebunie, are o latură statică și una dinamică păstrând caracteristica antonimică. Ca latură dinamică nu încapă îndoială că ceea ce e considerat nebunie într-o anumită perioadă de timp și spațiu, nu e considerat în alta etc.

Cât despre "structura sufletească proprie unui individ", aceasta este echivalentă cu ceea ce știința acceptă sub denumirea de "personalitate" sau, așa cum tot dicționarul ne lămurește "ceea ce este propriu, caracteristic fiecărei persoane și o distinge ca individualitate; ansamblu de trăsături morale sau intelectuale prin care se remarcă o persoană; felul propriu de a fi al cuiva". Toate acestea au o trimitere precisă și anume la noțiunea de *persoană* definită de dicționar ca "individ al speciei umane, om considerat prin totalitatea însușirilor sale fizice și psihice; ființă omenească, ins". În acest moment, dacă persoana este privită în sine, nu se poate defini noțiunea de boală psihică ci doar aceea de personalitate. Dar însăși această definiție laică, trimite la alte categorii fără de care persoana nu ar putea exista: "individ al speciei umane", "ființă omenească", trimite la natura umană. De aici și concluzia că boala psihică este legată de persoana privită ca relație.

Deci boala psihică deformează persoana umană în totalitatea însușirilor fizice și psihice. Boala psihică nu numai că deformează dar trebuie văzută în legătură cu

totalitatea însușirilor fizice și psihice ale persoanei, este complexă și încadrează natura umană ca atare.

De aici complexitatea, diversitatea și greutatea precizării ei. Singurul mod echitabil este raportarea la normal, căci fără acest normal nu se poate determina starea de boală.

B.B. Noțiunea de boală psihică din perspectiva psihiatriei

1. Noțiunea

În psihiatrie boala se raportează la normalul mediu iar această stare include limite superioare și inferioare, fără ca subiectul să iasă din categoria normalului și să intre în categoria patologicului. Între aceste limite se cuprinde multitudinea de forme pe care o îmbracă personalitatea umană. Nu putem fundamenta personalitatea umană pe persoană deoarece în psihiatrie conceptul de persoană este slab pus în evidență, și nu îndeajuns de bine studiat. Astfel *Dicționarul Enciclopedic de Psihiatrie* definește persoana ca "ansamblu de manifestări care conțin, disimulat, o parte a psihismului colectiv și, în același timp, se constituie în iluzie a unei individualități."^{41[1]} Avem de-a face cu disimulări și iluzii, definiția fiind atribuită lui Jung. La fel, în continuare, se afirmă că "persoana nu are o realitate proprie"^{42[2]}, că este "o formațiune de compromis între societate și individ" că în comparație cu realitatea ființei este "o realitate secundară, un artificiu, o aparență construită nu atât prin angajarea individului în cauză, cât prin participarea și exigențele celorlalți"^{43[3]}. Persoana este mai mult negată sau voalată decât studiată.

Fiind o realitate secundară și o disimulare a psihismului colectiv, psihiatria nu uzitează frecvent cu această noțiune, dar se concentrează asupra alteia, mai empirică, și anume asupra personalității. Orice deformare a personalității printr-o caracteristică ce depășește limitele normalității, intră în zona patologicului, și deci, în atribuțiile psihiatrie.

2. Personalitatea umană

Personalitatea se prefigurează ca noțiune empirică, care se încadrează clasificării și având un rol deosebit în prevenirea situațiilor de criză a psihicului uman. Iată cum definește *Dicționarul enciclopedic de Psihiatrie* noțiunea de personalitate: "ansamblu de trăsături morale și intelectuale, de însușiri și aptitudini sau defecte care caracterizează modul propriu de a fi al unei persoane, individualitatea ei comparativ cu alte persoane."⁴⁴

^[4] Problemele încep încă de aici, căci corelând definiția personalității cu cea a persoanei care, așa cum am văzut nu are realitate proprie, este o iluzie a individualității, că este o parte a psihismului colectiv nu duce altundeva decât la confuzii sau libertăți neîngrădite

---

^{41[1]} *Ibidem.*, p. 427.

^{42[2]} *Ibidem.*

^{43[3]} *Ibidem.*

^{44[4]} *Ibidem.*, p. 428;

lucru recunoscut chiar de psihiatrie astfel: "încercările de definire a personalității, ca și cel de circumscriere a conceptului, s-au lovit întotdeauna de dificultăți insurmontabile generate, pe de o parte, de complexitatea problemei, pe de alta, de insuficiența instrumentelor necesare abordării unui subiect care comportă o infinitate de unghiuri din care poate fi privit",^{45[5]} și, am zice noi, de prea puțin axarea acestora pe noțiunea de persoană.

Ne află, așadar, într-un stufăriș de definiții și concepte. Vom încerca doar o mică trecere în revistă a acestora căci scopul lucrării noastre nu este acesta. Așadar, personalitatea este privită ca mod particular de manifestare a tendințelor și sentimentelor unui om (K. Jaspers), ca un ansamblu de sentimente, de aprecieri valorice, de tendințe și acte voluntare (K. Schneider), ca organizare dinamică a sistemelor psihice și individuale, care permit și determină adaptarea subiectului la condițiile sociale într-un mod propriu (G. W. Allport), ca *eu* intim înconjurat de *eu* social și, la periferie, de *eu* public (K. Lewin), ca o structură ipotetică a minții care constituie viața persoanei și care include actele desfășurării interne (sentimente, fantezii etc.) sau externe (adaptare la mediu) (A. Murray), ca organizare dinamică a aspectelor cognitive, conative, afective, fiziologice și morfologice a individului (Scheldon), ca o sinteză a tuturor elementelor ce concură la conformația mintală a subiectului pentru a-i da o fizionomie proprie (A. Porot) etc.

Din cele arătate, în mare și sumar, mai sus, plaja de frecvență merge de la organic, social până la iluzie. Lucrul acesta e recunoscut chiar de psihiatrie. Totuși din toate aceste teorii se desprind trei caracteristici fundamentale ale personalității:

- 1.1. Un anumit grad de permanență, nici un fapt psihic nu poate fi descris ca străin sau în afara personalității
- 2.2. O dinamicitate căci personalitatea este o continuă și necesară transformare
- 3.3. O economie proprie căci în dezvoltarea sa, personalitatea este supusă în permanență unei continue determinări exterioare.

La fel, în general se acceptă faptul că personalitatea este compusă din elemente a căror natură este diferită și că este rezultatul unui proces genetic, nefiind un dat ci reprezintă procesul modelării în timp, corespunde mai mult unei organizări afective, că are o parte conștientă și una inconștientă. Astfel în anul 1910 Klages cita "4000 de termeni care puteau contribui la descrierea personalității"^{46[6]}, iar în 1951 se înregistrează peste 100 de definiții ale noțiunii.

În funcție de cele trei caracteristici puse în evidență, la ora actuală există mai multe teorii cu privire la personalitate:

- 1.1. Teorii obiectiviste (neobehavioriste) în care "încearcă să explice fenomenele psihologice prin extrapolarea rezultatelor psihologiei experimentale și psihofiziologice".^{47[7]} Dezvoltarea personalității se pune pe seama reflexelor specifice învățării: pulsiunea, semnul, răspunsul și recompensa, accentuând rolul determinant al învățării precoce și al frustrărilor secundare.

---

^{45[5]} *Ibidem.*

^{46[6]} *Ibidem.*, p. 430.

^{47[7]} Constantin Gordos, *Vademecum...*, p. 217.

2.2. Teorii psihodinamice în care "analizează personalitatea ca o istorie a pulsionilor primare, obținând o viziune longitudinală a individului, coerentă în dinamica ei."^{48[8]} Avem de-a face aici cu școala lui Freud, Jung, Lucan etc. Avem de-a face cu *Id*-ul, *ego*-ul și *super-ego*-ul. "funcționarea corectă a ego-ului care-și utilizează energia pentru controlul id-ului și super-ego-ului este asigurată de o serie de mecanisme de apărare care îl ajută să evite angoasa generată de diferite conflicte. Aceste mecanisme ar fi: introjecția, proiecția, refularea, sublimarea, condensarea, fantezia."^{49[9]}

3.3. Teorii sociale în care consideră mediul social și cultural ca factori predominanți ai organizării personalității. Aici se vorbește de "personalitate de bază" ca funcție a factorilor sociali, economici, axiologici, etico-morali, juridici iar acest fond psihologic comun ar cuprinde: tehnici comune de a gândi, explica și înțelege realitatea, sisteme de securitate și în plus un sistem comun de credințe, rituri, mituri.

Încă din început văzându-se multitudinea numărului de forme pe care le poate îmbrăca personalitatea umană, s-a încercat clasificarea lor pe anumite caracteristici predominante comune. Astfel au luat naștere psihotipurile ca "ansamblu al însușirilor psihocomportamentale care definesc un individ"^{50[10]}

Încă din antichitate Hipocrate descrie 4 tipuri temperamentale: sanguin, melancolic, coleric și apatic. Astăzi există o sumedenie de psihotipuri în funcție de mediu, de datele biometriei, de datele antropometrice, de activitatea nervoasă superioară etc. Cert este că psihotipurile nu pot fi împărțite în pozitive și negative, în superioare și inferioare, și, tot atât de cert este că, psihiatria nu încearcă schimbarea temperamentului lucru pe care îl consideră imposibil, lucru tributar gândirii ei organico-deterministe.

3. Etiologie și semiologie

Psihiatria caută să ajungă la cauzele care determină declanșarea bolii. Este simplu principiu în virtutea căruia suprimând cauza, suprimăm efectele. Numai că atunci când ai de-a face cu psihicul uman, când nu cunoști cu certitudine modelul la care să te raportezi, când nu ști norma responsabilă a naturii umane, acest lucru devine foarte dificil. De aici și multitudinea teoriilor privitoare la etiologia bolii psihice.

Manualul de psihiatrie al lui H. Ey, P. Bernard și C. Brisset trec în revistă 4 tipuri de teorii etiologice:

1.1. Teorii organo-mecaniciste în cadrul căreia se caută cauza bolii psihice la nivelul organicului. Se cunosc o serie de boli psihice ce au cauză genetică, sau organică survenită pe parcursul vieții prin accidente la nivelul creierului și nu numai.

---

^{48[8]} *Ibidem.*

^{49[9]} *Ibidem.*, p. 218.

^{50[10]} *Ibidem.*, p. 222.

2.2. Teorii psiho-dinamice ale inconștientului patogen țin în cadrul căreia se caută cauza bolii la nivelul inconștientului, sau când organismul nu are bine puse la punct mecanismele de apărare cum ar fi: refularea, proiecția sublimare etc.

3.3. Teorii socio-psihogene ale factorilor de mediu țin în care se caută cauza bolii în neputința psihicului de a face față reacțiilor factorilor de mediu, în neputința de a suporta și genera tensiuni generate de social, boala fiind de natură pur psihologică.

4.4. Teorii organogene dinamiste țin în care se consideră că boala psihică este generată de o de structurare a ființei psihice, această de structurare fiind condiționată de factori organici.

Desigur că nici una dintre aceste teorii etiologice nu își acordă titlul de generală și exhaustivă. De altfel în practica psihiatrică de investigație a bolnavului se regăsesc toate aceste teorii. Astfel la capitolul *Metode de investigație* din "Vademecum în psihiatrie" a lui C. Gordos, C. Tudose și F. Tudose găsim următoarele investigații:

1.1. Examen psihiatric țin în cadrul căruia se evaluează starea de conștiență, starea emoțională, activitatea perceptivă, funcțiile cognitive, conduitele instinctuale, voința, conduitele psihomotorii și nivelul de comunicare.

2.2. Examenul somatic țin examinându-se aparatele și organele somatice precum și tratamentele medicamentoase pe care bolnavul le-a folosit la tratarea altor tipuri de boli somatice, precum și efectele acestora asupra psihicului.

3.3. Examen neurologic țin examinându-se atitudinea, tonusul, motilitatea, sensibilitatea, afaziile (tulburări de limbaj), apraxiile (tulburări motorii), agnoziile (tulburări de percepție) și nervii cranieni.

4.4. Examenul oftalmologic țin examen ce poate evidenția o seamă de date importante.

5.5. Examen radiologic țin făcându-se radiografii craniene, encefalografii, scintigrafii și tomografii.

6.6. Explorări electrodiagnostice țin ca electroencefalograme, electromiografii etc.

7.7. Explorări genetice și biologice țin făcându-se examene citogenetice, morfologice, ancheta familială a arborelui genealogic, examene de genetică prin metode biochimice, examenul lichidului cefalo-rahidian etc.

8.8. Examenul psihologic țin în care se observă, investighează, se testează

9.9. Ancheta socială țin se urmărește mediul habitual, a grupului profesional etc.

Toate aceste investigații au ca scop descoperirea, îndepărtarea și ameliorarea cauzei(lor) declanșatoare a bolii psihice. Totuși complexitatea și înlănțuirea mai multor cauze fac acest proces dificil și chiar când cauza e depistată, totuși puținătatea mijloacelor actuale precum și neputința explicării tuturor mecanismelor bolii, fac ca eficacitatea în remiterea acesteia să fie probabilă. De multe ori tratarea bolnavului are în vedere

readucerea acestuia la starea inițială dinaintea bolii, uitându-se că aceasta a fost, poate, cea care a generat boala, potențialul păstrându-se. Mijloacele de intervenție ale psihiatriei sunt limitative și nu îndeajuns susținute de alte ramuri sociale.

Semiologic toate aceste cauze duc la tulburări ale personalității. În cadrul acestor tulburări se numără tulburarea conștiinței, a afectivității, a comportamentului instinctual, a percepției, a atenției, a memoriei, a gândirii, a voinței, a comunicării și a conduitei motorii.

Există, de asemenea, o clasificare în delimitarea tulburărilor de personalitate pe criterii evolutive și etiologice stabilindu-se trei moduri în care poate fi afectat echilibrul personalității:

1. 1. Tulburări tranzitorii (tulburări de comportament)
2. 2. Tulburări în modul de structurare a personalității (psihopatii)
3. 3. Tulburări în evoluția personalității cu etiologie precizată.

Desigur că nu toate aceste tulburări ajung în forme clinice, dar în general psihiatria se ocupă mai mult de formele clinice, cu toate că, mai nou și din ce în ce mai susținut apare necesitatea creării unor instituții de prevenire a bolii psihice, o asistență ambulatorie sau a unor complexe multifuncționale.

4. Terapie

Ultimele decenii au adus un veritabil arsenal terapeutic, cu toate că relația medic bolnav este perturbată, bolnavul fiind deseori incapabil de a-și formula nevoile sau neexprimându-și dorința de a fi vindecat. În plus mișcarea antipsihiatrică care s-a dezvoltat în anii 60 au condamnat psihiatria că uzitează de mijloace coercitive, că chimioterapia nu ar fi altceva decât o formă chimică a cămășii de forță, că multe din teoriile etiologice se contrazic, că se merge pe bâjbâite făcându-se experiențe pe oameni în aplicarea dozelor de medicamente etc.

Cu toate acestea un lucru este cert: tot mai mulți oameni apelează la serviciul psihiatric și mulți găsesc alinarea suferințelor dacă nu chiar vindecarea. Nu se poate contesta acest lucru. Poate că totuși vina pentru imaginea defavorizantă pe care o are încă în anumite medii și culturi o are însăși psihiatria prin caracterul ei autonom în care se pare că s-a închis.

Încercând să grupăm principalele terapii acestea ar fi:

1.1. Chimioterapia în care uzitează de: *psiholeptice* (sedative) care au drept factor comun inhibarea activității sistemului nervos, diminuarea activității mintale determinând scăderea vigilității, a activității intelectuale și emoționale. Din rândul psiholepticelor fac parte sedativele, anticonvulsionantele, neurolepticele, tranchilizantele; de *psihonaleptice* (stimulente) care au scopul de a stimula activitatea sistemului nervos central. Din rândul acestora fac parte timolepticele (stimulează dispoziția), timonalepticele (antidepresive), noonalepticele (stimulente ale vigilenței); de *psihozoleptice* (stabilizatoare) ca sărurile de litiu; de *psihodisleptice* (perturbatoare).

2.2. Terapii speciale în a căror acțiune nu este pe deplin cunoscută sau explicată dar care au o eficacitate uimitoare. Dintre aceste amintim *electroterapia*, *insulinoterapia* și chiar *psihochirurgia*.

3.3. Psihoterapii în care sunt individuale (dialectice, hipnoză, sugestive, comportamentale, ale creativității) și colective (de grup, psihodramă, familială etc.)

Desigur că în tratarea unui caz se pot aplica, și se aplică, toate cele trei categorii de terapie, în funcție de necesități. Dar asta nu înseamnă că psihiatria poate vindeca toate formele de boală psihică. Există multe forme incurabile unde chimioterapia ameliorează doar efectele, neexistând la ora actuală un sublimat de voință, voință de vindecare de care bolnavul ar trebui să dea dovadă, chiar dacă prin hipnoză se încearcă aducerea de aport energetic exterior care să susțină voința bolnavului. Nu toți pacienții răspund bine la hipnoză, sau nu în toate gradele de evoluție a bolii se poate face apel la acest procedeu terapeutic.

Nu există de asemenea un ideal, un scop pentru care bolnavul să vrea să se vindece. De cele mai multe ori, vindecarea îl aruncă în același mediu patogen ce i-a provocat boala. De aici nu rezultă altceva decât refuzul vindecării, ruperea de realitate etc.

Cert este un lucru: în căutarea psihoterapiei de noi terapii, ieșirea din autonomie, renunțarea la concepția materialistă și organicist-exclusivistă, precizarea termenilor și stabilirea normalității și a scopului ființei umane sunt hotărâtoare.

C.C. Noțiunea de boală psihică din perspectiva teologiei ortodoxe

1. Noțiunea

Sfânta Scriptură nu uzitează acest termen. Acest lucru se datorează limbajului folosit de Scriptură și nu necunoașterii termenului. Folosește în schimb termenul de nebun, termen general cu sferă mult mai largă decât cel de bolnav psihic. Astfel termenul de nebun apare de 76 de ori în versiune sinodală a Sfintei Scripturi.

Iată câteva locuri din Sfânta Scriptură unde se amintește cuvântul nebun:

"Și s-a prefăcut nebun înaintea ochilor lui, făcând năzdrăvănii și scriind pe uși; mergea în mâini și lăsa să-i curgă balele pe barbă."

(I Regi 21,13)

"Atunci a zis Achiș robilor săi: "Nu vedeți că este un om nebun? La ce l-ați adus la mine?"
(I Regi 21,14)

"Am văzut pe nebun prinzând rădăcină și pe loc am blestemat sălașul lui."
(Iov 5, 3)

"Zis-a cel nebun în inima sa: "Nu este Dumnezeu!" Stricatu-s-au oamenii și urâți s-au făcut întru îndeletnicirile lor. Nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul."
(Psalmi 13, 1)

"Zis-a cel nebun întru inima sa: "Nu este Dumnezeu!"."
(Psalmi 52,1)

"Fiul înțelept înveselește pe tatăl său, iar cel nebun este supărarea maicii lui."
(Pilde 10, 1)

"Mai degrabă să întâlnești o ursoaică lipsită de puii ei decât un nebun în nebunia lui."
(Pilde 17, 12)

"Feciorul nebun este necaz pentru tatăl lui și amărăciune pentru maica lui."
(Pilde 17, 25)

"Dacă nebunia este prinsă de inima tânărului; numai varga certării o va îndepărta de el."
(Pilde 22, 15)

"Nebunul când râde își înalță glasul, iar omul cuminte abia va zâmbi"
(Înțelepciunea lui Isus Sirah 21, 20)

"Iar Dumnezeu i-a zis: Nebune! În această seară voi cere de la tine sufletul tău. Și cele ce ai pregătit ale cui vor fi ?"
(Luca 12, 20)

"Zicând că sunt înțelepți au ajuns nebuni pentru că au schimbat slava lui Dumnezeu celui nesticăcios întru asemănare chipului omului celui stricăcios și

al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor."
(Romani 1, 22-25)

"Căci cuvântul crucii, pentru cei ce pier, este nebunie, iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu."
(I Corinteni 1, 18)

"Omul firesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie"
(I Corinteni 2, 14-15)

"Căci înțelepciunea lumii acesteia este nebunie înaintea lui Dumnezeu."
(I Corinteni 3, 19)

Din cel prezentate mai sus și mai amănunțit în toate cele 76 de apariții ale cuvântului nebun, vedem că acesta desemnează nu atât starea patologică cât mai ales o anumită normalitate incompatibilă cu sănătatea morală și spirituală specifică ordinii divine a lumii. "A-ți închipui că sufletul poate fi hrănit cu cele materiale, a schimba slava lui Dumnezeu cu slava celor zidite (adică materiale), a te închina făpturii și nu Făcătorului, a schimba adevărul în minciună, acestea toate sun semne și definiții ale nebuliei."^{51[11]}

Patologicul este tratat ca atare, este recunoscut ca atare și se bucură de o atenție, mai cu seamă în creștinismul autentic, deosebită: "grija Sfinților Părinți, cum ar fi Sfântul Teodosie, de a-i face pe bolnavii mintali să participe activ la vindecarea lor dovedește respectul care le este arătat, încrederea care li se acordă, refuzul de a fi considerați drept simplii pacienți, total supuși puterii terapeutului sau dependenți de rezultatele unei terapeutici externe, și se întâlnește cu preocupările cele mai moderne, făcându-ne, prin mai multe aspecte, să ne gândim la încercările, evocate mai înainte, ale <<comunităților terapeutice>>"^{52[12]}

Boala psihică, în viziune teologică, nu se raportează la un model mediu, ci la modelul ideal și la împlinirea normei responsive. Normal este cel aflat pe Cale, în Adevăr și având Viață. Ceilalți suntem cu toții niște bolnavi psihici, chiar dacă ne încadrăm într-o așa-zisă normalitate, chiar dacă ținem la personalitatea noastră pe care o vedem echilibrată și chiar dacă avem un grad mai ridicat de adaptare la societate.

2. Persoana umană

Am văzut mai sus părerea teoreticienilor psihiatriei referitoare la realitatea persoanei. Nefiind o categorie care să poată fi investigată empiric, persoana devine pentru aceștia ceva iluzoriu. Ori, dintr-o dată această gândire se vede axată pe materialism, realitatea Dumnezeului Treimic în persoane devenind.. iluzorie.

---

^{51[11]} Dr. Pavel Chirilă, Pr. Mihai Valica, *Meditație la medicina biblică*, editura Christiana, București, 1992, p. 250.

^{52[12]} Jean-Claude Larchet, *Terapeutice bolilor mintale*, editura Harisma, București, 1997, p. 30.

Încă de la început trebuie spus că întreaga teologie ortodoxă este axată pe persoană, ca și categorie ontologică, așa că mai întâi trebuie să definim persoana din această perspectivă.

Definiția de manual arată așa: "persoana este un ipostas al unei naturi spirituale, este numele pentru ipostasele raționale. Față de individ și ipostas, persoana implică pe lângă individualitate, unicitate, specificitate și spiritualitate, sau rațiune, libertate și responsabilitate."^{53[13]} Încă de aici se vede clar că psihiatria uzitează doar de individ și ipostas în sensul personalității ce rezultă din individualitate, specificitate și unicitate. Teologia se axează și pe acestea dar fără a produce o sciziune între individ, ipostas și persoană.

Mergând mai departe în complexitatea definiției, vedem că "ipostasul sau persoana este starea de sine a unei firi spirituale, sau și spirituale; e una din unitățile unei astfel de firi, în strânsă corelație cu celelalte unități, iar în cazul persoanei umane, în relație și cu Dumnezeu cel personal."^{54[14]} "Persoana e un <<bine>> unitar, care este și se știe subiectul unei firi sau al unui fond complex de însușiri din care se poate scoate acte mereu noi și în care suportă și primește actele altor factori personali și impersonali."^{55[15]} "În fiecare om există și ipostasul și natura, sau și calitatea de subiect și cea de fond și de instrument, fără ca ipostasul să fie un adaus din afară, ci forma necesară a naturii îndată ce ea există în mod real."^{56[16]}

În acord, toți părinții au afirmat că persoana este ipostasa unei naturi raționale, fără să pună semnul echivalenței între ipostas și persoană, specificându-se că ipostasul este parte constitutivă a persoanei.

Mergând cu raționamentul mai departe vedem că personalitatea este doar o parte constitutivă a persoanei rezultată mai mult din latura naturii umane.

Caracteristicile persoanei, din perspectiva teologiei, sunt:

1.1. Individualitatea în care ar presupune doar particularul, dar ipostasul e subiectul de sine existent iar acest lucru presupune unicitate, irepetabilitate și incomunicabilitate (într-un anumit fel). Din această individualitate rezultă că ipostasul e o existență independentă, dar nu de o independență absolută (proprie numai lui Dumnezeu ca Persoane Absolute) ci de o independență relativă, sau de o dependență față de originea și principiu care le-a generat, față de Dumnezeu.

2.2. Transcendența în descoperă persoana ca altceva decât eul empiric. Descoperă un eu spiritual, unde nici chiar conștiința proprie nu poate pătrunde. "Conștiința este limitată de propria ei dimensiune, pe care nu va putea s-o depășească niciodată. Sentimentele mele, cugetările, faptele, conștiința îmi aparțin, sunt <<ale

---

^{53[13]} Isidor Todoran, Ioan Zăgorean, *Teologia Dogmatică*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991, p. 122.

^{54[14]} Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 27.

^{55[15]} *Ibidem*.

^{56[16]} *Ibidem.*, p. 28.

mele>> și sunt conștient de acest fapt, dar <<eul>> este dincolo de <<al meu>>".^{57[17]} Datorită acestei transcendențe omul se descoperă ca dar sieși.

3.3. Raționalitatea în care presupune conștiință ca atribut obiectiv primordial al ipostasurilor spirituale și cunoștințe ca percepție rațională a subiectului cunoscător cu mediu. Când obiectul de cunoscut suntem noi înșine avem de-a face cu conștiința de sine, cu descoperirea eul personal ca dar de la Dumnezeu. Doar cădere face ca majoritatea oamenilor să nu poată trece de cunoașterea eul-ui empiric, și să ajungă la perceperea eul-ui personal.

4.4. Libertatea în care "eliberează persoana de orice limitare individuală și naturală și o face <<universală>>, extinsă la infinit, <<atotcuprinzătoare>>".^{58[18]} Prin eul său metafizic, personal, omul este alteritate, este ipostas ontologic liber. Toate acestea îi dau omului posibilitatea de a exista precum Dumnezeu. Însuși există: adică liber. Posibilitatea aceasta este dată de faptul că "libertatea este temelia metafizică a voinței. Voința este legată tot de natură, ea este supusă necesităților scopurilor imediate. Libertatea depinde de spirit, de persoană. Când libertatea ajunge la culmea ei, atunci nu dorește, liber, decât adevărul și binele."; iar "libertatea noastră va fi mereu adevărata libertate numai când se va situa în lăuntrul lui *opus Dei*"^{59[19]}

5.5. Responsabilitatea în ca raport organic cu libertatea, în vederea unui scop sau finalism al existenței și care se înscrie pe linia transcendenței și raționalității.

Din cele de mai sus rezultă că "omul tinde spre o realitate personală infinită, superioară lui, din care se poate hrăni la infinit, fără să poată dispune de ea, date fiind posibilitățile lui limitate, dar și fără să dispară apoi în ea"⁶⁰ iar această realitate personală infinită nu poate fi decât tot de caracter personal.

Astfel că, starea de normalitate reprezintă tocmai această comuniune în iubire a omului cu Dumnezeu și cu semenii căci "iubirea ca unitate diadică în om, iubind propria dimensiune impersonală, iubește natura umană pe care în felul acesta o personalizează."⁶¹

3. Etiologie și semiologie

Teologia ortodoxă privește omul în integralitatea sa dihotomică cu toate că se recunosc trei dimensiuni ale ființei omenești: trupească, psihică și spirituală. "Dihotomia

---

⁵⁷ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, p. 73.

⁵⁸ *Ibidem.*, p. 78.

⁵⁹ *Ibidem.*, p. 81.

⁶⁰ Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 16.

⁶¹ Marko Ivan Rupnik, *Cuvinte de spre om; I Persoana - ființă a Paștelui*, editura Deisis, Sibiu, 1997, p. 77.

(trup-suflet) coexistă cu trihotomia (trup-suflet-spirit) (...) psihicul și trupescul există unul în altul, dar fiecare este condus de legile sale proprii; pe când elementul spiritual nu formează o a treia sferă, sau al treilea etaj al structurii omenești, ci este principiul care se exprimă prin psihic și prin trupesc și le spiritualizează."^{62[22]} Din această perspectivă gândirea creștină a dezvoltat o concepție complexă în legătură cu bolile mintale ajungând să distingă la originea lor "trei cauze posibile: organică, demonică și spirituală."^{63[23]} Viziunea gândirii creștine asupra bolii mintale față de altele este una mai amplă și, din această cauză, repertoriul terapeutic crește. Am putea spune că terapeutica creștină înglobează tot arsenalul teraputicii laice, psihiatrice, plus un număr mare de terapii proprii specifice boli și bolnavului respectiv. Omul este privit în integralitatea sa și în menirea sa, nu doar ca individ social, mai mult sau mai puțin integrat mediului. Omul nu este doar o personalitate în devenire, ci este o persoană ce necesită iubire, libertate și comuniune.

Revenind la etiologie am afirmat că Sfinții Părinți recunosc una de natură organică dar "în fața unei concepții care reduce, în fond, boala mintală la o tulburare trupească, ei mențin existența factorului psihic" și precizează că atunci când "există o cauză organică, sunt tulburări ale expresiei trupești a sufletului, mai degrabă decât ale sufletului însuși."^{64[24]} Acest lucru face ca bolnavul să se bucure de același respect care este datorat unei ființe umane iar în plan teoretic să se permită păstrarea identității ființei umane. Cu alte cuvinte în cazul când boala este de natură organică putem face analogia cu în rapsod care încearcă să redea o arie dificilă la un instrument dezacordat, fiind una cu instrumentul. Așa se prezintă raportul dintre suflet și trup. Dar totodată trebuie făcută precizarea că în ființa umană, unirea dintre trup și suflet este atât de profundă, încât acestea se influențează, și-și pun amprenta unul asupra celuilalt în mare măsură, fără ca teologia să poată preciza cum două medii distincte și diferite pot interfera. "Omul a ieșit din mâinile lui Dumnezeu <<suflet viu>>, el nu are suflet, ci *este* suflet, el *este* corp, este *yuxh*), *nefeș*. Dacă sufletul dispăre, atunci nu rămâne un trup, ci numai țărâna pământului".^{65[25]} Majoritatea Părinților sunt de acord că unirea dintre trup și suflet în unitatea persoanei umane e o taină deosebită așa încât "persoana noastră e spirit capabil de simțire și de cunoaștere prin simțuri, dar menținând conștiința de sine și libertatea și puterea mișcării sale prin mișcarea trupului (...) întrucât trupul participă la actele de cunoaștere și de mișcare ale spiritului."^{66[26]}

Insistăm asupra acestei taine a unirii dintre suflet și trup în unitatea persoanei umane pentru că, așa cum vom vedea, chiar dacă boala mintală este de natură organică are efecte asupra sufletului, iar dacă boala mintală este de natură spirituală, trupul reflectă aceasta prin expresie. Trebuie bine înțeles că, dacă cauza bolii este organică, nu se poate vorbi de o boală a sufletului, iar terapeutica este pur fiziologică. Sufletul își păstrează intacte toate funcțiile, iar după înlăturarea anomaliei, se exprimă sănătos. La fel nu se pune problema ca sufletul să fie dependent de trup, și să tratăm sufletul având grijă de trup.

---

^{62[22]} Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 71.

^{63[23]} Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 24.

^{64[24]} *Ibidem.*, p. 26,

^{65[25]} Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 69.

^{66[26]} Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. I, p. 261.

Anomalia organică poate fi comparată cu o mască așa cu o face Sfântul Grigorie de Nyssa: "schimbarea produsă de boală (...) afectează forma exterioară; în vreme ce masca bolii deformează acest aspect și îl înlocuiește."^{67[27]}

O altă etiologie recunoscută de Părinți, este cea spirituală prin care anumite suferințe au o dezvoltare într-un mod paroxistic. "Această etiologie e foarte importantă, deoarece ea privește cea mai mare parte a nevrozelor nosografiei clasice actuale, ca și anumite forme de psihoze".^{68[28]} În acest caz, patima ce pune stăpânire pe om îl duce la devieri comportamentale fie prin supravalorizări, fie prin atrofieri ale eu-lui. Toate patimile pe care teologia le recunoaște ca fiind capitale, duc în cursul timpului la devieri patologice. Astfel mândria se regăsește în toate bolile pe care psihiatria le desemnează ca supravalorizări, narcisism sau filafteia, în paranoia, în manii etc. Mânia se regăsește în cea ce psihiatria denumesc ca fiind "suferințele furiei" sau în psihozele însoțite de agitații psihomotorii, în fobii de conservare etc. Deznădejdea sau apatia se regăsește în toate bolile pe care psihiatria le încadrează în categoria atrofierii eu-lui, depresii, tristeți sau astenii. Frica se regăsește în "frici angoasante", în nevroze sau fobii. Desfrânare se regăsește în deviații instinctuale, în hipersexualism sau inhibări sexuale maladive, frigiditate etc. Lăcomia se întinde în multe nevroze, psihoze. Lenea determină la fel ca și deznădejdea astenii, depresii ajungând până la forme de autism etc.

Trebuie spus că aceste patimi acționează de multe ori în medii de așa-zisă normalitate, sau pe care psihiatria nu le consideră ca forme clinice, tratând doar formele acute. Ori, tocmai această stare potențială de acutizări clinice intră în perspectiva teologiei, care prin Sfintele Taine și îndeosebi prin Sfânta Taină a Spovedaniei, încearcă înlăturarea lor. Bolile mintale care au o origine spirituală nu trebuie confundate cu bolile mintale propriu-zise. Aceste boli spirituale sunt generate de o dezordine sau o alterare a naturii umane.

O altă etiologie recunoscută de Sfinții Părinți ar fi cea demonică. Desigur că, mai întâi s-ar cuveni ca psihiatria să recunoască existența acestora și influențele lor nefaste asupra omului. Pentru gândirea actuală poate să pară puerilă această concepție, dar nu trebuie uitat că prezența entităților spirituale cerești este o realitate ce își face cunoscută prezența pe tot parcursul existenței umane, în diferite religii mai mult sau mai puțin evoluat, în toate culturile și miturile. La o astfel de evidență e greu să nu fie luată în seamă. În perspectiva creștină ortodoxă, demonii sunt îngeri căzuți, ființe personale și reale care se străduiesc neconștient să-i îndemne pe oameni la păcat, ispitindu-i în mod indirect prin senzații și reprezentări, prin influențe asupra judecății și fanteziei omului, prin înfățișarea unui bun aparent ca bun adevărat. Puterea demonilor este foarte mare, ei posedând atributele îngeresci, dar totuși nu pot face câte sunt în stare să facă, ci doar atât cât le este îngăduit de Dumnezeu în iconomia Sa.

Cât privește posedatăii, aceștia ar putea fi definiți ca stăpâniți de demon. Voința lor este o voință aservită demonului, omul poate să fie conștient de asta sau să nu conștientizeze starea lui. Orice patimă, în adevăratul sens al cuvântului este o posedare. Omul vrea să scape și nu poate, sau are impresia că nu poate. Patima devine a doua natură a lui. Posedatul nu este "un complice al diavolului, ci o victimă"^{69[29]} și, din această cauză, necesită o atenție specială.

---

^{67[27]} Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 49.

^{68[28]} *Ibidem.*, p. 28.

^{69[29]} *Ibidem.*, p. 26.

Trebuie remarcat faptul că și bolile spirituale au la origine acțiunea demonului, și, în cazul bolilor de natură organică, când omul nu mai e în stare să se apere, să fie treaz în conștiința sa, demonul nu întârzie să-și facă apariția, să încerce să se folosească de bolnav. Astfel în orice caz trebuie luate în considerare toate cele trei cauze, fiecare regăsindu-se într-o anumită proporție dacă nu ca și cauză primă, cel puțin ca efecte. Totuși este important să se determine cu precizie care e cauza generatoare a bolii, înlăturându-se aceasta putându-se înlătura și celelalte efecte ale bolii.

Semiologic toate aceste cauze duc la neîmplinirea omului ca persoană, la eșec existențial. Un discernământ duhovnicesc poate cu ușurință depista cauzele reale ale bolii. Dar tot atât de adevărat este și faptul că oamenii dotați cu acest discernământ duhovnicesc sunt din ce în ce mai rari, știindu-se faptul că darul deosebirii, al înaintei vederi, sau al izgonirii demonilor este din ce în ce mai rar, iar autentic este cuprins de o mare de smerenie, lucru ce face ca posesorii să nu strige la colțul ulițelor puterea dată lor. Numai Dumnezeu în înțelepciunea sa știe și poate preveni sau vindeca asemenea boli. Iar cum oamenii harismatici sunt din ce în ce mai rari, Dumnezeu lucrează cu siguranță și cu putere deplină în Biserica Sa, prin Sfintele Taine. Astfel preotul duhovnic este cel chemat ca în Taina Spovedaniei să cerceteze străfundurile conștiinței penitentului, să depisteze orice breșă ce prin amplificare ar putea face loc bolii mintale, și să aplice tratamentul sau să îndrume spre tratamentul potrivit bolnavului respectiv. Dar această puțință de prevenire și depistare a bolii necesită un lucru elementar: Spovedania și participarea activă la viața Bisericii.

4. Terapie

Terapia bolilor mintale este o acțiune complexă, de durată care antrenează întreaga gamă a teraputicii cunoscute și în plus, în cazul concepției creștine, harul lui Dumnezeu. Terapeutul are mereu încă o soluție, reală tocmai prin acest synergism. Dar primul care este chemat să lupte cu boala este chiar bolnavul, desigur că în cazurile când acesta este încă conștient.

Pentru a vedea care este structura intimă a sufletului în concepția creștină, precum și mijloacele de acțiune asupra lui vom recurge la câteva noțiuni de antropologie patristică. Astfel în viziunea patristică sufletul uman are trei niveluri:

1.1. Puterea vegetativă sau vitală cu următoarele funcții: - hrănire

- -
creștere
- -
repro
ducer
e
- -
autoconser
vare

Aceste capacități vitale care corespund sufletului vegetativ scapă controlului voinței umane, ele operează "fie că vrem, fie că nu"^{70[30]}. Părinții le mai numesc ca funcții "pulsatorii, generatoare și hrănitoare"

2.2. Puterea animală sau poftitoare sau trecătoare având următoarele funcții:

- senzații
- percepții

Din aceste două funcții se desprind două elemente: - iritarea (mânia) din care provine voința în latura ei combativă, precum și toate formele de agresivitate

- senzualul (poftea) din care provin pofta, afectivitatea și înclinațiile precum și imaginația sub forma elementară, nerațională. Aceste capacități pot fi controlate prin facultățile părții raționale.

3.3. Puterea de judecată ce cuprinde două facultăți: rațiunea și spiritul (*pneuma*) sau intelectul (*nous*). De fapt spiritul este rațiune ridicată la un grad superior și reprezintă principiul conștiinței și al capacității pe care o are omul de a se autodetermina. Aici se regăsește polul superior al voinței lui și al libertății lui. Tot aici se regăsesc funcțiile inteligenței ca inteligență intuitivă, facultatea contemplației ca sursă a oricărei cunoașteri, gândirea, reflecția, judecata, discernământul, discursul interior de unde provin limbajul și memoria.

Spiritul sau intelectul este creat, "dar este nemuritor prin har, schimbător prin natură, dar putând să-și controleze și să-și dirijeze propria schimbare", prin el "omul se găsește legat de Dumnezeu în mod obiectiv, de la crearea sa, și în mod definitiv el este de fapt, chipul lui Dumnezeu în om"^{71[31]}.

Se poate spune că spiritul e sediul persoanei și "că are puterea de a supune toate celelalte elemente ale compusului uman, de a le pune în acord cu sine și de a le spiritualiza, comunicându-le până în ființa lor cea mai profundă energiile divine pe care el e apt prin natură să le primească."^{72[32]}

Revenind la problema terapeuticii aceasta se diferențiază în funcție de cauza bolii. În cazul bolilor mintale de natură organică terapeutica creștină apelează la toate formele de terapie puse la dispoziție de știința medicală a vremii. Dacă boala oare origine genetică, endocrină, fiziologică, farmaceutică etc. terapeutica uzitează de toată paleta de terapii pe care o oferă medicina și, în plus, este capabilă prin înțelegerea sensurilor lucrurilor în latura responsabilă, să dea o perspectivă și un sens mântuitor suferinței umane.

În cazul bolii mintale determinate de posesia demonică, Însuși Mântuitorul ne arată că aceștia ies numai cu post și rugăciune. (Matei 9, 29) Numai puterea lui Hristos face orice vindecare și alungă orice fel de demoni. Ori puterea lui Hristos se face ivită în smerenia fără margini a sfântului. Acesta știe că a alunga demonii este un dar de la Hristos, dar de care se socotește nevrednic. Modul prin care demonul este alungat este și

---

^{70[30]} *Ibidem.*, p. 38.

^{71[31]} *Ibidem.*, p. 39.

^{72[32]} *Ibidem.*, p. 40.

el de multe ori simplu sau mai amplu. Ca moduri simple avem fie rostirea numelui lui Iisus Hristos, fie un act de mare smerenie a sfântului în care strălucește lumina lui Hristos, fie prin semnul Sfintei Cruci care este simbolul Puterii lui Hristos etc. Ca moduri mai ample, în care sfântul poate să-și ascundă darul, este fie prin apă sfințită, ulei sfințit, prin aplicarea mâinilor etc. Alteori se recurgea la imobilizarea bolnavului și la obligarea lor să se roage și să postească, imobilizare care avea ca scop mai mult punerea în practică a terapiei propriu-zise. De remarcat faptul că sfinții încearcă să-l facă să participe activ la vindecare chiar pe cel bolnav. Nu readucerea la starea rea de dinainte care a favorizat posesia o urmăresc sfinții, ci ridicarea la o stare net superioară, în care postul și rugăciunea devin garanția sănătății. Și chiar nevindecarea grabnică, în post și rugăciune prin răbdare are semnificație mântuitoare și împlinitoare a ființei umane.

Toată acțiunea terapeutică se adresează voinței bolnavului, acesta trebuie să se străduiască să și-o orienteze către Dumnezeu, ori orientarea către Dumnezeu a voinței determină un suport al acesteia. Ori acest suport se numește credință. Nenumărate sunt exemplele din Sfânta Scriptură în care Mântuitorul vindecă boli incurabile numai la afirmația celor bolnavi că cred în putința vindecării.

Dar se întâmplă de multe ori ca cel bolnav să nu fie conștient, să nu se poată dialoga cu el, să nu aibă momente de luciditate. Atunci vindecarea poate să vină ca urmare a rugăciunilor și a postului celor ce-l întovărășesc, a celor apropiați lui. Și când rugăciunea unuia sau a mai multora nu poate face față, este chemată întreaga comunitate, Biserica locală, ca să se roage pentru vindecarea celui bolnav. Credința, rugăciunea stăruitoare și postul acesteia, atrag după sine harul vindecător. Biserica prin Sfintele Taine, prin ierurgii, are puterea vindecării, totuși trebuie spus că această vindecare nu acționează ca o magie sau ca ceva determinat și inevitabil ci, așa cum am spus, numai prin conlucrare, prin sinergism atât a celui suferind cât și a celor din preajma lui cu harul sfințitor.

Nici Biserica Biruitoare, sau Sfinții Îngeri nu trebuie să fie uitați fiind cunoscute destule cazuri de vindecări miraculoase a unor bolnavi ce au vizitat locuri sfinte, s-au atins de moaște sau au primit ajutorul unor sfinți sau îngeri.

Cât privește terapeutică bolilor mintale care au origine spirituală, ne aflăm în fața întregii ascetici practicate de Biserica Universală. Această ascetică se fundamentează pe relația dintre inițiat și ucenic, pe tradiția perpetuată. Taina Spovedaniei, duhovnicia, ascultarea, sărăcia, nevoița, fecioria și mai presus de toate smerenia sunt câteva din reperatele acestei terapii. Vindecarea de bolile spirituale duc pe om în ușa raiului, la împlinirea omului ca persoană, la normalitate.

D.D. Interferențe

Raționamentul e destul de simplu: ieșirea din autonomie ar duce la o cooperare între psihoterapeutică creștină și cea laică. Că nu e așa de simplu ne-o dovedește realitatea. Mulți dintre credincioși privesc psihiatria ca pe o știință inutilă, ocultă, care acționează cu terapii și medicamente încă nesuficient testate, care face experiențe pe oameni tratând boli și nu bolnavi, care încearcă să redea sănătatea sufletului tratând trupul, care se luptă cu demoni fără a avea armele eficiente asupra acestora etc.

De partea cealaltă, închistarea în gândirea materialist-cazuistică de tip marxist sau fundamentarea pe tot felul de speculații freudiene care fac din om un pachet de instincte primare, și care răstoarnă cu totul axiologia creștină asupra normalității, nu lasă prea multe breșe de comunicare. Privirea religiei ca ceva îmbâcsit, care degradează umanul în libertatea sa ca măsură a tuturor lucrurilor, ca ceva depășit și închistat în concepte pe care nu le poate depăși sunt tot atâtea opreliști în calea conlucrării.

Că lucrurile nu stau așa am încercat să arătăm mai sus. Desigur sunt cazuri în care terapia uneia să nu poată face nimic, pe când a celeilalte da. Dar acest lucru nu se realizează într-un mod absolut. Ca exemplu în terapia posedaților, psihiatria nu prea are ce să facă decât să amelioreze din efecte, să ajute la oferirea unui cadru optim în care bolnavul să fie ferit de riscul suicidului sau automutilării, să ofere asistență, să vegheze la starea sănătății trupesti a bolnavului etc. Ori, așa cu vedem în patristică, aceste aspecte nu au fost neglijate de Sfinții Părinți: Sfântul Teodor punând să se construiască special pentru "frații cu suflet rătăcit" o sihăstrie, loc de odihnă și liniște, "care era ca o a doua mănăstire în mănăstire", pentru ca ei să poată beneficia de un sălaș îndeajuns de izolat de agitațiile vieții curente și să-și poată organiza viața după exigențele situației lor particulare.⁷³

La fel în cazul când boala este de natură organică, terapeutică creștină recomandă să se apeleze la cea laică. Astfel în cazul chirurgiei psihiatrice, a insulinoterapiei, a electroterapiei, când se refac țesuturi nervoase, când se desfac sinapse bolnave supraexcitate etc. comunitatea creștină ajută prin rugăciune, post, prin asistență preoțească în cazul unor accidente ce ar duce la decesul pacientului etc.

Desigur că acestea ar fi extremele căci, câmpul de acțiune comun este mult mai larg. Psihoterapia creștină, înțeleasă ca normalitate a vieții în Hristos, ca urcuș spre Înviere prin curățirea de patimi spirituale acționează cu predilecție în rândul oamenilor majoritari care se înscriu în limitele normalității definite de psihiatrie. Dar nu trebuie uitat că tocmai această așa-zisă normalitate este câmpul potențial de unde pot apărea cazurile clinice, cazuri cărora psihoterapia creștină împreună cu cea laică le oferă o mai bogată gamă terapeutică. Nu substituirea preotului cu psihiatrul sau invers este o soluție ci întrajutorarea, comunicarea.

Neluarea în seamă a terapiei, a etiologiei, a antropologiei patristice poate duce de multe ori la căutări inutile, la muncă în zadar și, în cel mai rău caz, la abandonarea unui bolnav sub emblema de incurabil.

⁷³ *Ibidem.*, p. 78.

La fel neluarea în seamă a terapiei psihiatrice de specialitate poate duce la degradări grave și irecuperabile, la suferințe inutile, la creșterea timpului de refacere etc.

În fond, nu e nimic mai simplu ca pe lângă atâtea investigații pe care le face psihiatria pentru a putea detecta cauza bolii să existe și o investigație spirituală, pusă de un duhovnic, precum și recomandările lui. Nu e nimic mai simplu ca în paralel cu tratamentul psihiatric să existe o terapie creștină declanșată prin starea de post și rugăciune a unei comunități creștine. Iar credinciosul de rând, pentru a evita patologicul ca acutizare a patimilor ar trebui să apeleze la duhovnic, care la rândul lui, în anumite cazuri, ar putea trimite credinciosul să facă apel la medicul psihiatric pentru corectarea unor deficiențe.

Cert este că atât duhovnicul cât și medicul trebuie să aibă conștiința că cel ce vindecă, cel ce toate le plinește și le desăvârșește este Dumnezeu, și că orice se întâmplă cu un om pe parcursul vieții ține de o iconomie numai de Dumnezeu știută, de un Dumnezeu care nu are pe nimeni de pierdut ci pe toți să-i aducă la lumina cunoștinței. Doar refuzul acesteia, ca rezultat al libertății sădite în persoana noastră, aduce neputința mântuirii cu forța chiar și de către un Dumnezeu Atotputernic.

IV.IV. Metode psihoterapeutice în *Pateric*

A.A. Introducere

Despre *Pateric*, sau scris foarte multe deoarece această carte a cunoscut o largă circulație, având un nivel mediu în ceea ce privește terminologia și aspectele tratate. După Sfânta Scriptură, *Patericul* a devenit una din lecturile cele mai populare și datorită faptului că este cele mai accesibil și mai practic comentariu tâlcuitor al Cuvântului lui Dumnezeu. În acest mod, adevărul lui Hristos devine actual, accesibil și inteligibil.

Pe scurt, *Patericul* cuprinde încercări, printr-un efort intens al omului duhovnicesc, de a exprima "mintea lui Hristos" (I Corinteni 2, 16). Ceea ce a rezultat este poate și atuu acestei colecții: cuvintele Părinților sunt exprimate cu simplitate, claritate și concizie evanghelică.

Patericul reprezintă o antologie de apoftegme, povestiri, anecdote, minuni și evenimente din viața asceților fiind, din această pricină, ghid, îndreptar pentru toți cei ce au apucat aceeași cale ascetică de însănătoșire a condiției umane. Astăzi se cunosc mai multe paterice, dar noi ne vom referi la *Patericul Egiptean*, care cuprinde o antologie

anonimă ale Părinților vestiți din pustia Egiptului și Sinaiului, care au trăit în secolul al IV-lea și al V-lea.

Acest *Pateric*, cuprinde două serii de apoftegme în care prima serie le dispune în ordine alfabetică după numele părinților ce le-au dat glas, iar a doua serie de apoftegme le dispune pe acestea sistematic pe diferite teme principale ale vieții în Hristos.

În încercarea noastră de a scoate în relief și această latură, psihoterapeutică, a *Patericului*, vom încerca, pe cât posibil, o tratare în funcție de etiologiile recunoscute de psihoterapia creștină, ținând cont de faptul că multe dintre apoftegme, sentințe, terapii au un preponderent caracter personal, se referă la cel ce le-a solicitat și reprezentând o soluție pentru acesta, dar ținând cont de apropierea sau asemănarea dintre multe sentințe de atunci cu cazuri actuale, vedem, dacă nu un mare folos, cel puțin o pistă orientativă. Părinții tratau cu persoane umane reale nu cu boli, iar tratamentul aplicat uneia nu este același cu cel aplicat alteia chiar dacă se manifestă maladii asemănătoare. Părinții aveau discernământ duhovnicesc, erau capabili să pună un diagnostic spiritual fără greș, și din această cauză la aceleași simptome să dea tratamente diferite.

B.B. Psihoterapeutică bolilor mintale de origine organică

Nu există în *Pateric* o expunere sistematică a unei astfel de terapii. Există însă o terapie preventivă, dacă putem spune așa, care se poate desprinde din analiza locului pe care-l ocupă trupul, precum și din relațiile cu acesta. Putem observa modul de hrănire, modul de odihnă, precum și atitudinea față de boală.

1. Atitudinea față de trup

Este îndeobște cunoscut că asceza presupune nevoiță. Ori această nevoiță se materializează în postiri, în răbdare de sete, de frig, în ostenele trupești deosebite (mătăanii, stat în picioare cu mâinile ridicate, străbaterea de distanțe lungi pe arșița soarelui etc.), în privegheri și nesomn. Toate acestea urmăresc atât mortificarea (mortificare ca supunere) trupului ca ceva ce se împotrivesc duhului, cât și călirea voinței, antrenarea ei, precum și dobândirea umilinței, a slăbiciunii ca mediu de dezvoltare a smereniei. Toate acestea nu înseamnă că părinții erau sinucigași, sau omorâtori de trupuri. Nu erau pentru că mai presus de toate stă principiul socotinței sau al dreptei măsuri așa cum citim la avva Pimen: "*zis-a iarăși: toate cele peste măsură sunt ale dracilor*" (Pimen, 129) și în alt loc: "*și iarăși a zis: socotița este mai mare decât toate faptele cele bune*" (XXV, 6).

Să încercăm să redăm câteva apoftegme referitoare la trup pentru a ne putea crea o imagine de cum era privit acesta, de cum era îngrijit:

Avva Antonie: "*sunt unii care și-au topit trupurile lor cu nevoița și pentru că nu au avut ei dreaptă socoteală, departe de Dumnezeu s-au făcut*" (Antonie, 10) sau "*Un frate, după ce s-a lepădat de lume și a împărțit averile sale săracilor, ținând puține pentru sine, a mers la avva Antonie. Și de aceasta înștiințându-se bătrânul, a zis lui : de voiești să te faci călugăr, mergi în satul acela și cumpără carne, și pune-o împrejurul trupului tău gol și așa vino aici. Și făcând fratele așa, câinii și păsările îi rupeau trupul lui. Și venind el la bătrânul, îl întreba, de a făcut cum l-a sfătuit. Iar acela, arătându-i trupul lui rupt, sfântul Antonie i-a zis : cei ce se leapădă de lume și voiesc să aibă bani, așa fiind luptați de draci, se rup.*" (Antonie, 22) sau "*A zis avva Antonie : socotesc ca trupul are mișcare firească amestecată cu el, dar nu lucrează de nu va voi sufletul, ci numai însemnează în trup nepătimașa mișcare. Este încă și altă mișcare ce stă întru a hrăni și a îngrășa trupul cu mâncări și cu băuturi, din care fierbințeala sângelui zădărește trupul spre lucrare. Pentru aceasta și zice Apostolul : **nu vă îmbătați cu vin întru care este curvia.** (Efeseni V, 18). Și iarăși Domnul în Evanghelie, poruncindu-le ucenicilor, zicea : **luați aminte sa nu se îngreueze inimile voastre cu sațiul mâncării și cu bețiia.** (Luca XXII, 34) Este încă și altă mișcare la cei ce se nevoiesc, care se face din vrăjmășia și zavistia dracilor. Pentru aceasta trebuie a ști, că trei sunt mișcările trupești*

: una firească, alta din neluarea aminte a hranei și a treia de la draci." (Antonie, 24) sau "Același a zis : totdeauna să ai înaintea ochilor frica de Dumnezeu : **să-ți aduci aminte de cel ce omoară și face viu** (Impăr. II, 6). Să urâți lumea și cele ce sunt într-însa, să urâți toată odihna trupească, să vă lepădați de viața aceasta, ca să viețuiți lui Dumnezeu. Aduceți-vă aminte, ce ați făgăduit lui Dumnezeu. Că cere aceasta de la voi în ziua judecării : să flămânziți, să însetați, să umblați în haine sărace, să privegheați, să vă tânguți, să plângeți, să suspinați cu inima voastră, să vă încercați de sunteți vrednici de Dumnezeu, să defăimați trupul, ca să vă mântuiți sufletele voastre." (Antonie, 35).

Avva Arsenie: "Altădată avva Arsenie a zis către avva Alexandru : după ce vei despica smicelele tale, vino să guști cu mine iar de vor veni străinii, mănâncă cu ei. Dar avva Alexandru lucra încet și moale și sosind ceasul, încă mai avea smicele și voind să păzească cuvântul bătrânului, a stătut să sfârșească smicelele. Deci, văzând avva Arsenie că a zăbovit, a luat gustarea, socotind că a avut străini. Iar avva Alexandru, după ce a sfârșit târziu, s-a dus. Și i-a zis lui bătrânul : ai avut străini ? Iar acela a răspuns : nu ! Și i-a zis lui iarăși : dar cum nu ai venit ? Iar el a zis : pentru că mi-ai spus, că după ce voi despica smicelele să vin. De aceea păzind cuvântul tău, n-am venit. Și s-a minunat bătrânul de luarea aminte a lui cea cu de-amănuntul și i-a zis lui : mai de dimineața să dezlegi postul, ca și pravila să ți-o faci și apa ta să o bei; iar de nu, degrabă are să se bolnăvească trupul tău." (Arsenie, 24)

Avva Agathon: "A fost întrebat avva Agathon : ce este mai mare : osteneala cea trupească, sau păzirea celor dinăuntru? Iar bătrânul a zis : omul este asemenea unui pom; deci, osteneala cea trupească este frunza, iar păzirea celor dinăuntru este roada. Și fiindcă, după ceea ce este scris : **tot pomul care nu face roadă bună, se taie și în foc se aruncă** (Mat. VII, 19), arătat este că pentru roadă este toată osârdia noastră, adică pentru păzirea minții. Dar este trebuință și de acoperemântul și podoaba cea de frunze, care sunt ostenelele cele trupești." (Agathon, 8) sau "Și era avva Agathon înțelept cu mintea și fără de preget cu trupul și se îndestula cu toate și cu lucrul mâinilor și cu hrana și cu îmbrăcămintea." (Agathon, 10) sau "Zicea avva Agathon : de mi-ar fi fost cu puțință să găsesc un bubos să-i dau trupul meu și să iau pe al lui, bucurie aș fi avut, căci aceasta este dragostea cea desăvârșită." (Agathon, 26)

Avva Grigorie Teologul: "aceste trei lucruri cere Dumnezeu de la tot omul, care are Sfântul Botez, adică: credința dreaptă de la suflet, adevărul de la limbă și înfrânarea patimilor, adică curățenie de la trup." (Grigorie Teologul, 1)

Avva Ilie: "zis-a iarăși: de nu va cânta mintea împreună cu trupul, în zadar este osteneala. Că de iubește cineva necazul, mai pe urmă se face lui spre bucurie și odihnă" (Ilie, 6)

Avva Theona: "zis-a avva Theona: fiindcă se îndepărtează mintea de la privirea spre Dumnezeu, pentru aceasta suntem robiți de patimile trupești." (Theona, 1)

Avva Meghetie: "au întrebat unii din părinți pe avva Meghetie, zicând: de va prisosi fiertură pe a doua zi, voiești să o mănânce frații? Zis-a lor bătrânul: de s-a stricat, nu e bine să fie siliți frații să o mănânce și să se îmbolnăvească, ci să o lepede. Iar de este bună și pentru desfrânare se va lepăda și alta se va fierbe, aceasta e rău." (Meghetie, 3)

Avva Pimen: "zis-a avva Pimen: trei fapte trupești am văzut noi la avva Pamvo: nemâncarea până seara în fiecare zi, tăcerea și rucodelie mare." (Pimen, 150) sau "s-a dus avva Isaac la avva Pimen și văzând-l pe el că pune puțină apă pe picioare, ca unul

ce avea îndrăzneală către dânsul, i-a zis: cum unii au întrebuițat asprimea chinuindu-și trupul lor? I-a zis lui bătrânul: noi nu ne-am învățat să fim omorători de trupuri, ci de patimi." (Pimen, 183) sau "zis-a iarăși: aceste trei rane nu pot să le tai: mâncarea, îmbrăcămintea și somnul; dar din parte putem să le tăiem." (Pimen, 184)

Din puținele exemple date mai sus se vede clar atitudinea pe care o aveau părinții pustiei asupra trupului. Trupul nu este văzut nicidecum ca închisoare a sufletului, ci este spiritualizat, este pus să lucreze pentru mântuire, este îngrijit atât cât este necesar. Atenția se mută spre cele cerești, nu se fac concesii trupului după cuvântul "trupul e bună slugă, dar rău stăpân". Postul ca armă de luptă împotriva patimilor și nu a trupului, îl solicită pe acesta din urmă să se conformeze, să se acomodeze la un minim necesar, dar ordinea și rânduiala fără fluctuații mari, îl fac să funcționeze ireproșabil. Munca, hrana naturală, vegetală, odihna măsurată plus harul dumnezeiesc aduc trupul la o materialitate fină, spiritualizată la o ușurătate în slujirea celor bune. Este de remarcat și aspectul privitor la grija deosebită pe care o acordau Părinții Deșertului sănătății trupului cunoscându-se faptul că numai un trup sănătos poate sluji cum se cuvine și corespunde scopului și modelului de normalitate pentru care a fost creat, boala fiind o urmare a păcatului și a stricăciunii. Părinții își îngrijeau sănătatea, cu toate că nu făceau din această sănătate un scop în sine, boala și răbdarea în boală fiind o formă ascetică la fel de bună ca și nevoița și postirea celui sănătos.

Doar în felul acesta trupul capătă o orientare eshatologică, este pus să urmeze sufletului, este dus la îndumnezeire, căci așa cum am văzut când am definit persoana, aceasta se cuprinde în întregul complex uman, în trup și suflet.

1. Atitudinea față de hrană

Încă de la început trebuie spus că Părinții Deșertului sunt conștienți de faptul că nu hrana este generatoare de viață, ci că este un dar de la Dumnezeu fiind primită și percepută astfel. Hrana e doar mijlocitoarea vieții. Păcatul originar a însemnat a mânca fără a vedea în hrană pe Dătătorul ei, și transferul vieții de la Dumnezeu în hrană. Ispita diavolului chiar așa suna: „*Mâncați, căci veți fi ca și Dumnezeu*"; prin urmare, viața în sine însăși pe care o are doar Dumnezeu, e identificată și transferată în mâncare. Răspunsul Mântuitorului: „*Nu numai cu pâine trăiește omul...*”, subliniază că cel care consideră viața dependentă de pâine nu face altceva decât afirmă că prin aceasta e dependent de moarte, pentru că dependența de pâine e tot una cu dependența de moarte.

Pe lângă acestea se pune problema postului. Chiar dacă hrana e privită ca dar de la Dumnezeu, e luată cu mulțumire, asta nu înseamnă că se pierde principiul socotinței sau al măsurii. Există un post ascetic continuu. Este cunoscută relația dintre trup și suflet și faptul că există influențe reciproce astfel după cuvântul Sfântului Ioan Scărarul: "*Mintea, netrupească fiind, de la trup se spurcă și se întunecă*". Există legături bine cunoscute între rugăciune și starea stomacului, între smerenie și starea stomacului, între desfrâu și starea stomacului etc. un stomac plin de mâncare se face poticnire pentru virtuți, opreliște pentru rugăciune, învolburare a sângelui spre desfrâu, îndemn spre lenevire etc. Acestea toate sunt cunoscute. Dar uscarea trupului de patimi, învață Părinții, postul ca atare, e o chestiune de durată, de dreaptă socoteală, sănătate și har. În funcție de durată n pentru că trebuie deprins treptat cu postirea, aproape fără să se observe, și apoi menținute toate

pozițiile câștigate. În felul acesta omul duhovnicesc se izbăvește de lanțurile omului trupesc. Aceasta se cheamă dreaptă socotință.

În funcție de sănătate Ți avȚnd la bază o bună sȚnătate trupească și echilibru sufletesc. Dacă Țmplinim aceste condiȚii ne putem verifica de aceasta Țn vremea de Țncercare. Iar dacȚ nu avem echilibru sufletesc, rezultatele devin negative. Pentru cȚ un sistem nervos slȚbit mai rȚu se dezorganizeazȚ cu foamea, la fel și cu o sȚnătate slabȚ.

Cu toate acestea, viaȚa a dovedit cȚ uneori, postul ȚnsoȚit chiar de muncȚ forȚatȚ, a vindecat organismul de multe boli. Ce se știe sigur e cȚ trȚndȚvia și nu postul e teren pentru boalȚ, la fel lȚcomia. Bolile care au dedesubtul lor astfel de cauze se pot vindeca prin post și prin muncȚ.^{74[1]}

Dar sȚ vedem cȚteva apoftegme referitoare la aceasta:

Avva Antonie: "*Zis-a iarȚși : supunerea cu ȚnfrȚnare supune fiara.*" (Antonie, 38)

Avva Arsenie: "*spunea avva Daniil: atȚȚia ani a petrecut cu noi și numai o mȚsurȚ de grȚu Ți fȚceam lui pe an și cȚnd mergeam la el, mȚncam din acel grȚu.*" (Arsenie, 17) "*Tot acesta a povestit, cȚ odatȚ au venit niște pȚrinȚi de la Alexandria, ca sȚ vadȚ pe avva Arsenie. Și unul dintre dȚnșii era unchi al lui Timotei celui de demult, care a fost arhiepiscop al Alexandriei și se numea neagonisitor, adicȚ sȚrac. Și avea tovarȚș pe unul din copiii fratelui sȚu. Iar bȚtrȚnul se afla atunci bolnav și nu a voit sȚ-i ȚntȚlneascȚ pe ei, ca sȚ nu mai vinȚ și alȚii sȚ-l supere. Și era atunci la piatra Troiei și ei s-au Țntors mȚhniȚi. DupȚ aceea s-a ȚntȚmplat de s-a fȚcut nȚvȚlire a barbarilor și venind el, a petrecut prin pȚrȚile cele de jos. Și auzind aceia, iarȚși au venit sȚ-l vadȚ pe el și cu bucurie i-a primit pe dȚnșii. Și i-a zis lui bȚtrȚnul : voi aȚi gustat pȚine și aȚi bȚut apȚ; iar eu, fiule, cu adevȚrat nici pȚine, nici apȚ n-am gustat, nici am șezut jos, chinuindu-mȚ pe mine pȚnȚ cȚnd m-am ȚnșȚiinșat cȚ aȚi ajuns la locul vostru, cȚci pentru mine și voi v-aȚi supȚrat, dar iertaȚi-mȚ, fraȚilor. Și mȚngȚindu-se ei, s-au dus.*" (Arsenie, 34) și "*se zicea iarȚși, cȚ dupȚ ce auzea cȚ s-au copt tot felul de poame și se treceau, atunci singur zicea: aduce-Ți-mi. și gusta numai odatȚ puȚin din toate și mulȚimea lui Dumnezeu.*" (Arsenie, 19)

Avva Ahila: "*zis-a avva Vitimie: pogorȚndu-mȚ eu odatȚ la schit, mi-au dat unii niște miere, ca sȚ le dau bȚtrȚnilor și am bȚtut la ușȚ chilieii lui avva Ahila ca sȚ-i dau lui. Iar el a zis: cu adevȚrat, frate, nu mi-ar fi fost voia sȚ-mi baȚi acum Țn ușȚ, chiar de a r fi fost manȚ. Dar nici la altȚ chilie nu te mai duce. Deci m-am dus la chilia mea și le-am dus-o la bisericȚ.*" (Ahila, 2) și "*A venit odatȚ avva Ahila la chilia lui avva Isaia Țn schit și l-a gȚsit mȚncȚnd; acesta pusese sare și apȚ Țntr-un castron și vȚzȚndu-l bȚtrȚnul cȚ a ascuns castronul dupȚ funii, i-a zis : spune-mi ce mȚnȚnci ? Iar el a zis : iartȚ-mȚ avvo, cȚ tȚiam smicele și m-am suit pe arșȚȚȚ și-am pus Țn gura mea pȚine cu sare; cȚ mi s-a uscat gȚtlejul de arșȚȚȚ și nu se pogora pȚinea. Pentru aceasta am fost silit de am pus puȚinȚ apȚ peste sare, ca așȚ sȚ pot gusta. Deci, iartȚ-mȚ ! Și a zis bȚtrȚnul : veniȚi de vedeȚi pe Isaia, cȚ mȚnȚncȚ zeamȚ Țn schit. Dacă vrei sȚ mȚnȚnci zeamȚ, du-te Țn Egipt.*" (Ahila, 3)

Avva Epifanie: "*Zicea ȚncȚ și aceasta : Dumnezeu cu foarte puȚin preș vinde dreptȚȚile la cei ce se sȚrguiesc sȚ le cumpere : pe o bucȚȚicȚ de pȚine, pe o hainȚ proastȚ, pe un pahar cu apȚ rece, pe un bȚnișor.*" (Epifanie 16)

---

^{74[1]} Pr. Vasile Vlad, *Curs litografiat de MoralȚ*, pp. 81-82.

Avva Evprepie: "Un frate a întrebat pe avva Evprepie pentru viață. Și a zis bătrânul : iarbă mănâncă, cu iarbă te îmbracă, pe iarbă te culcă (adică toate le defaimă), iar inima câștig-o de fier." (Evprepie, 4)

Avva Eladie: "Se povestea pentru aceștia avva Eladie, că pâine și sare mânca. Deci, când au venit Paștile, zicea : frații pâine și sare mănâncă, iar eu trebuia să fac puțină osteneală pentru Paști. Și fiindcă în celelalte zile mănânc șezând jos, acum, că este Paști, voi face osteneală și voi mânca stând în picioare." (Eladie 2)

Avva Ierax: "un frate a întrebat pe avva Ierax, zicând: spune-mi cuvânt, ca să mă mântuiesc. I-a zis bătrânul: șezi în chilia ta și de își este foame, mănâncă iar de îți este sete, bea și nu vorbi de rău pe cineva și te mântuiești!" (Ierax, 1)

Avva Cassian: "zis-a iarăși: ne-am dus la alt bătrân și ne-a făcut pe noi de am gustat și ne îndemna după ce ne-am săturat să mai mâncăm. Iar eu zicând că nu mai putem, el a răspuns: dar eu, venind frații, de 6 ori am pus masa și îndemnând pe fiecare, împreună mâncam și încă mie foame. Dar tu odată mâncând, atât te-ai săturat încât să nu mai poți mânca?" (Cassian, 3)

Avva Pavel cel Mare: "spuneau părinții despre avva Pavel că a făcut Postul Mare cu puțină linte, cu un ulcior de apă și cu o coșniță, împletindu-o și stând închis până la praznic." (Pavel cel Mare, 3)

Avva Sisoe: "venind odată avva Sisoe la locul ce se cheamă Clisma, au mers la dânsul niște mireni să-l vadă. Și multe grăind ei, nu le-a răspuns lor cuvânt. La urmă unul din dânșii a zis: de ce-l supărați pe bătrân? Nu mănâncă și pentru aceasta nu poate grăi. A răspuns bătrânul: când am trebuință mănânc." (Sisoe, 21) sau "se spunea despre avva Sisoe Tebeul, că nu mănâncă pâine. Și la praznicul Paștilor, i-au făcut lui metanie frații ca să mănânce cu ei și răspunzând, le-a zis: una am să fac: sau pâine am să mănânc, sau câte bucate ați făcut. Iar ei au zis: numai pâine să mănânci. Iar el a făcut așa." (Sisoe, 52) și "de multe ori îi zicea ucenicul lui avva Sisoe, către dânsul: avvo, scoală-te să mâncăm! Iar el zicea către dânsul: dar n-am mâncat, fiule? Iar ucenicul îi răspundea: nu, părinte. Și zicea bătrânul: dacă nu am mâncat, ad-o să mâncăm." (Sisoe, 4)

Maica Singlitichia: "când vei posti, nu pricinui boală" (Singlitichia, 9)

Avva Siluan: "a venit un frate la avva Siluan în muntele Sinai și văzându-i pe frați lucrând, i-a zis bătrânului: nu lucrați mâncarea cea pieritoare (Ioan 6, 27), că Maria partea cea bună și-a ales (Luca 10, 42). Zis-a bătrânul ucenicului său: Zahario, dă fratelui o carte și pune-l într-o chilie, care nu are nimic. Când a sosit ceasul al IX-lea, fratele lua seama la ușă, dacă vor trimite să-l cheme ca să mănânce. Iar după ce nu l-a chemat nimeni, sculându-se a venit la bătrân și i-a zis: nu au mâncat frații astăzi, avvo? i-a răspuns bătrânul: da, au mâncat. Și fratele a zis: pentru ce nu m-ați chemat? I-a zis lui bătrânul: fiindcă tu om duhovnicesc ești și nu ai trebuință de mâncarea aceasta. Tu partea cea bună ți-ai ales (Luca 10, 42), citind toată ziua și nevrând să mănânci mâncare trupească. Și dacă a auzit acestea, fratele a făcut metanie, zicând: iartă-mă, avvo! I-a zis lui bătrânul: negreșit, trebuință are și Maria de Marta, căci prin Marta se laudă și Maria." (Siluan, 5)

La fel despre post se vorbește în tot capitolul V intitulat Pentru post și înfrânare, nu numai de bucate, ci și de alte patimi vătămătoare de suflet, sau "zis-a un bătrân: de îți va zice ție gândul să faci multe feluri de bucate la praznic, să nu-l ascuți pentru că

necreștinește prăznuiți, căci aceia așa gătesc. Iar hrana cea mai bună a monahului este plânsul și lacrimile" (XXIV, 1)

Desigur că ar fi multe voci care ar reclama acest mod de hrănire ca sinucigaș, neexistând aportul necesar de vitamine, compuși organici de natură animală, săruri etc.

Hrana principală este pâinea. Această pâine care întărește inima, cel mai de preț mădular al trupului. Este cunoscut faptul că "monahii din Egipt întrebuițau pâine uscată, care se pregătește pentru un an întreg (Sfântul Isaac Sirul, Cuv. 55)"^{75[2]} iar folosirea pâinii proaspete era considerată un ospăț, și nu era îngăduită decât din dragoste sau la caz de boală. Compoziția bobului de grâu este următoarea: 15% proteine, 1,5-2% grăsimi, 75% glucide, 1,5-2,3% substanțe minerale. Grâul conține toți aminoacizii esențiali considerați indispensabili vieții. La fel se găsesc proteine, glutenul ca proteina ce se găsește numai aici și o mulțime de minerale cum ar fi: calciu, magneziu, sodiu, potasiu, clor, sulf, siliciu, zinc, mangan, cobalt, cupru, iod, arsenic. Se folosește și făina de orz care la rândul ei conține o sumedenie de minerale: astfel la 1 Kg. Sămânța de orz există: 0,6g calciu, 4g fosfor, 4,9g potasiu, 0,6g sodiu, 1,5g clor, 1,5g magneziu, 12,8g cupru, 17,8g mangan, fier. Se cunosc efectele terapeutice ale "apei de orz" ca tonic al sistemului nervos, tonicardiac, hipertensor, mineralizant^{76[3]}. Totodată pustnici folosesc fructe și verdețuri care la rândul lor sunt bogate în glucoză și zaharuri, în săruri. Mai foloseau miere de albină atât ca hrană cât și în aplicații terapeutice. Mierea conține pe lângă apă, glucide ca: glucoza, fructoza, pentoza, zaharoza, maltoza, melecitoza etc.; enzime și catalizatori biologici care iau naștere numai în celule vi; substanțe minerale ca: fier, cupru, mangan, clor, calciu, galiu, zirconiu, titan, nichel, fosfor etc.; acid formic precum și vitaminele B1, B2, B6, B12; C, provitamina A, K, PP etc. Se folosește de asemenea sare care conține clorura de sodiu și alte minerale ca magneziu, calciu, fier, sulf. La praznice și dezlegări se folosește untdelemnul care luminează fața și uneori și pește.

Așa cum am spus, problema postului este una legată de durată, de sănătate trupească și de har, știindu-se că îndelunga nemâncare este un dar de la Dumnezeu cum reiese și din apoftegmele cuprinse în capitolul XXVII.

Dacă ar fi să caracterizăm hrana celor din pustie am putea folosi fără să greșim termenul laic de alimentație rațională. Sunt cunoscute de medicină efectele benefice ale postului stabilindu-se chiar că "de obicei, pățimesc de cancer cei ce nu postesc niciodată. Cancerul încă n-are leac și apare fără alte explicații, decât ca o frână pedepsitoare a desfrânării stomacului."^{77[4]}

2. Atitudinea față de băutură

La fel ca și pentru hrană, și băutura este cuprinsă în post, este sursă de nevoință. Este semnificativă următoarea apoftegmă: "*a venit odată avva Siluan și Zaharia,*

---

^{75[2]} Sfântul Ignatie Branceaninov, *Tâlcuiri la Patericul egiptean*, editura Anastasia, colecția "Comorile Pustiei", vol. 9, București 1996, p. 31.

^{76[3]} Dr. Pavel Chirilă, Pr. Mihai Valica, *op. cit.*, pp.203-204.

^{77[4]} Ierom. Arsenie Boca, *Cărarea Cempărăției*, editura Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, 1995, p. 252.

ucenicul lui, la o mănăstire; și i-au făcut pe ei de au gustat puțin mai înainte de a călători. Apoi ieșind ei, a găsit ucenicul lui apă pe cale și dorea să bea. Și i-a zis lui bătrânul: Zahario, post este astăzi. Iar el a zis: dar n-am mâncat, părinte?! Zis-a bătrânul: ceea ce am mâncat, era dragoste; dar noi postul nostru să-l ținem, fiule!" (Siluan, 1)

Nici apa folosită nu era de cea mai bună calitate după cum vedem la avva Macarie Egipteanul la care "mers-au odată niște frați din Schit și nu au găsit în chilia lui nimic, decât apă stătută" (Macarie Egipteanul, 29) sau la avva Evloghie Preotul: "Evloghie oarecare, ucenic fiind al fericitului Ioan arhiepiscopul, preot și pustnic mare, postind din două în două zile, iar de mai multe ori și toată săptămâna petrecând, mâncând numai pâine și sare, se slăvea de oameni. Acesta s-a dus la avva Iosif la Panefo, nădăjduind să vadă ceva mai multă asprime de viață la dansul. Și primindu-l pe el bătrânul cu bucurie, orice a avut a pus ca să facă mângâiere și i-au zis lui ucenicii lui Evloghie: nu mănâncă preotul afară de pâine și sare; iar avva Iosif tăcând mânca. Și petrecând trei zile, nu i-au auzit pe ei cântând sau rugându-se, că era ascunsă lucrarea lor. Și au ieșit nefolosindu-se Evloghie cu ucenicul său. Iar după iconomie s-a făcut negură și rătăcindu-se s-au întors la bătrânul. și mai înainte de a bate ei în ușă, i-au auzit pe ei cântând și stăruind el mult, mai pe urmă au bătut în ușă. Iar aceia, tăcând din cântarea de psalmi, i-au primit cu bucurie. Și pentru arșiță au turnat ucenicii lui Evloghie apă în vas și i-au dat lui. Și era apă amestecată cu de mare și de râu și nu a putut să o bea. Și venind întru sine a căzut înaintea bătrânului, voind să știe petrecerea lor, zicând : avvo, ce este aceasta, că întâi nu cântați, ci acum, după ce ne-am dus noi. Și vasul de apă, acum luându-l, am aflat apă sărată. Zis-a bătrânul : fratele este nebun și după amăgire o au amestecat cu apa de mare. Iar Evloghie îl ruga pe bătrânul, voind să știe adevărul. Si i-a zis lui bătrânul : acel mic pahar de vin era al dragostei, iar apa aceasta este pe care o beau frații totdeauna. Și l-a învățat pe el deosebirea socotelilor și a tăiat de la el toate cele omenești. Și s-a făcut iconomicos și pogorător. Și după aceea mânca toate cele ce i se puneau înainte. și s-a învățat și el să lucreze în ascuns. Și a zis bătrânului : negreșit, intr-adevăr este lucrarea voastră." (Evloghie Preotul, 1).

Doar la praznice sau în cazul unor boli sau bătrânețe se făcea dezlegare la vin dar și atunci exista libertatea de a lua sau nu. Iată câteva exemple:

Avva Pimen: "povestit-au unii lui avva Pimen, despre un călugăr, că nu bea vin. Și a zis: vinul nu este al călugărilor" (Pimen, 19)

Avva Pionitul: "se spunea despre avva Petru Pionitul de la Chilizii, că nu bea vin. După ce a îmbătrânit, îi făceau frații puțin vin amestecat cu apă și îl rugau să primească. Și zicea: credeți-mp, ca pe un lucru dulce îl primesc; și s-a aplecat să bea vinul cel amestecat cu apă" (Pionitul, 1)

Avva Isidor Preotul: "se spunea despre avva Isidor Preotul că a venit odată un frate ca să-l cheme la prânz. Iar bătrânul n-a suferit să meargă, zicând că Adam de mâncare fiind amăgit, afară de rai s-a sălășluit. I-a zis lui fratele: tu încă te temi să ieși din chilia ta? Iar el a zis iarăși: fiule, mă tem că diavolul, răcnind ca un leu, caută pe cine să înghită (I Petru 5, 8). Și de multe ori zicea că dacă cineva se va da pe sine la băutură de vin, nu va scăpa de bântuiala gândurilor. Că și Lot fiind silit de fetele lui, s-a îmbătat de vin și prin beție diavolul spre păcatul cel fără de lege l-a găsit. (Facere 19, 33-35)" (Isidor Preotul, 1)

Avva Pafnutie: " se spunea despre avva Pafnutie că degrabă nu bea vin. Dar călătorind odată s-a aflat într-o ceată de tâlhari și i-a găsit pe ei bând vin. Deci îl cunoștea pe el mai marele tâlharilor și îl știa că nu bea vin. Văzându-l tare ostenit, a umplut un pahar cu vin și luând sabia în mână, i-a zis bătrânului: de nu vei bea, te omor. Și cunoscând bătrânul că porunca lui Dumnezeu va să facă și vrând să-l câștige, a luat și a băut. Iar mai marele tâlharilor și-a cerut iertare de la el, zicând: iartă-mă avvo, că te-am necăjit! Și i-a zis bătrânul: cred lui Dumnezeu, că pentru paharul acesta va face cu tine milă și în veacul de acum și în cel viitor. Zis-a mai marele tâlharilor: cred lui Dumnezeu că de acum nu voi mai face rău nimănui. Și a câștigat bătrânul toată ceata, lăsându-și voia sa lui Dumnezeu." (Pafnutie, 2)

Avva Sisoe: "un frate l-a întrebat pe avva Sisoe, zicând: ce voi face, că de multe ori merg la biserică și de multe ori se face pomană și mă țin? I-a zis lui bătrânul: osteneală are lucru. Deci l-a întrebat Avraam, ucenicul lui: în călătorie fiind sâmbăta sau duminica și va bea vreun frate trei pahare nu cumva este mult? Răspuns-a bătrânul: de nu este de la satana, nu este mult." (Sisoe, 2) și "s-a făcut pomană în muntele lui avva Antonie și s-a aflat acolo un vas cu vin. Și luând unul din bătrâni un vâscior și un pahar l-a dus la avva Sisoe și i-a dat lui și a băut. Asemenea și al doilea și a primit. Apoi i-a dat lui și al treilea și nu l-a luat, zicând: încetează frate, au nu știi că este de la satana?" (Sisoe, 8)

"Zis-a un bătrân: dacă încă ești tânăr, fugi de vin ca de șarpe și de vei fi silit la adunare să bei, puțin bând, încetează! Și măcar de te vor jura cei ce te-au chemat, să nu iei aminte la jurământul lor! Căci de multe ori satana îi silește pe monahi; chiar și pe bătrâni, să-i silească pe cei mai tineri la băutura de vin și la mâncare multă. Ci tu să nu te pleci lor, căci vinul și femeile îi despart pe călugări de Dumnezeu" (XVI, 18)

Efectul terapeutic al vinului este bine cunoscut "și vinul veselește inima omului" (Ps. 103, 16), "și apropiindu-se i-a legat rănile, turnând pe ele untdelemn și vin..." (Luca 10,34) sau "de acum nu bea numai apă, ci folosește puțin vin, pentru stomacul tău și pentru dese tale slăbiciuni" (I Timotei 5,23). Vinul este folosit ca remediu și în depresie "dați băutura îmbătătoare celui ce e gata să piară și vin celui cu amărăciune în suflet" (Pilde 31,6). Vinul este și foarte hrănitor și bogat în compuși. Astfel vinul conține: 70% apă, zaharuri reducătoare 300g/l; glucide ca: glucoza, fructoza, arabinoza, xiloza, riboza, ramnoza, zaharoza, melilioza, rafinoza, xilani, arabani etc.; substanțe pectice ca: pectina, acidul pectic, protopectina; acizi organici: tartric, malic, citric, oxalic, fumaric, ascorbic, galacturonic, glucuronic, glicolic, mucic etc.; acizi minerali: sulfuric, clorhidric, fosforic; substanțe azotate ca: azotul mineral, peste 20 de aminoacizi, substanțe tanante, colorante etc. De asemenea se găsesc o sumedenie de bacterii, bacteriofagi, fungi, levuri. Peste 50 de enzime, peste 30 de alcoolii superiori, o mulțime de substanțe minerale precum și vitaminele B1, B2, B12, H, PP, C etc. Prin aportul de vitamine, săruri, calorii, stare de bună dispoziție și creșterea apetitului pe care le dă atunci când este folosit în cantitate mică (doza maximă admisă este de 100mg alcool/Kg corp, adică aproximativ 250 ml vin pe zi), vinul are efecte benefice asupra organismului.^{78[5]}

Cât privește abuzul de vin, psihiatria are un capitol aparte numit *Alcoolismul* cuprins în cadrul manifestărilor psihice în boli cu etiologie toxică^{79[6]} în care se poate observa formele extrem de grave la care se poate ajunge ca urmare a acestei patimi, iar

^{78[5]} Dr. Pavel Chirilă, Pr. Mihai Valica, *op. cit.*, p. 199.

^{79[6]} Constantin Gordos, *Vademecum...*, pp. 338-352.

noi ne vom ocupa de aceasta mai pe larg în capitolul despre boli de origine spirituală, și anume la lăcomie. Cert este un lucru: consumul abuziv de alcool afectează în mod direct sistemul nervos, celula nervoasă fiind distrusă de alcool și, după cum știm, nu se mai reface niciodată. Totodată se nasc malformații la nivelul celulelor sexuale, lucru ce duce la modificarea ADN-ului, la nașterea de prunci cu malformații fizice sau psihice.

"Ceea ce e dureros e faptul următor: de se întâmplă vreo zămislire cu o atare sămânță beată (...)urmașul va fi, cu maximă probabilitate, epileptic în boală de nervi fără leac" iar sfârșitul bețivului "e sau în șanț sau în casa de nebuni, iar sufletul în iad încă de aici."^{80[7]}

3. Atitudinea față de odihnă

Părinții Deșertului erau buni cunoscători ai Scripturii și a psihismului uman. Știa că somnul sau mai bine zis calitatea somnului este legată de calitatea și cantitatea muncii de peste zi, de cantitatea și calitatea hranei precum și de liniștea gândului și lipsirea de griji. Dar așa cum am văzut și la hrană, și la băutura, aceștia făceau și din somn un mijloc de asceză, poate unul dintre cele mai grele, dar fără a uita de măsura socotinței.

Să redăm câteva din apoftegmele referitoare la somn:

Avva Arsenie: "*spunea avva Daniil pentru avva Arsenie, că toată noaptea petrecea priveghind și când voia să doarmă dimineața pentru nevoia firii, zicea somnului: vino rob rău; și ațipea puțin, șezând și îndată se scula.*" (Arsenie, 14) sau "*zis-a avva Arsenie, că de ajuns este călugărului să doarmă un ceas, de va fi nevoitor*" (Arsenie, 15) și "*povestit-a iarăși avva Daniil pentru avva Arsenie, că odată el a chemat pe părinții mei, adică pe avva Alexandru și pe Zoil și smerindu-se pe sine a zis: fiindcă dracii se luptă cu mine și nu știu de mă luptă în somn, deci în noaptea aceasta osteniți-vă cu mine și păziți-mă, dacă dormitez la priveghere. Și au șezut unul de-a stânga lui și altul de-a dreapta, de cu seară, păstrând tăcere. Și spuneau părinții mei în zicea avva Daniil în că noi am adormit și nun ne-am sculat și nu l-am simțit pe el dacă dormitează. Și către dimineață în Dumnezeu știe, de la sine a făcut ca să socotim că a adormit, sau cu adevărat firea somnului a venit în a suflat trei suflături și îndată s-a sculat, zicând: am dormit cu adevărat? Iar noi am răspuns. Nu știm!*" (Arsenie, 43)

Avva Visarion: "*zis-a avva Visarion: 40 de zile și de nopți am petrecut în mărăcini, stând, nici dormind*" (Visarion, 6)

Avva Theodor al Fermei: "*zis-a iarăși: mulți în vremea aceasta au ales odihna mai înainte de a le-o da lor Dumnezeu*" (Theodor al Fermei, 15)

Avva Theodor cel din Elefteropole: "*zis-a avva Theodor: lipsa pâinii topește trupul călugărului. Iar bătrânul zicea: privegherea mai mult topește trupul.*" (Theodor cel din Elefteropole, 2)

Avva Cassian: "*povestit-a iarăși despre alt bătrân care ședea în pustie, că s-a rugat lui Dumnezeu să i se dăruiască lui ca niciodată să nu dormiteze când se pornește vreo vorbă duhovnicească, iar de va aduce cineva cuvinte de clevetire sau de vorbă deșartă, îndată să adoarmă, ca să nu guste auzurile lui acest fel de otravă. Și acesta zicea că diavolul este silitorul vorbei deșarte și luptătorul a toată învățătura duhovnicească, aducând și acest fel de pildă. Că vorbind eu, zice, pentru folos către*

^{80[7]} Ierom. Arsenie Boca, *op. cit.*, p. 247.

oarecare frați, de atâta somn adânc au fost cuprinși, încât nici genele ochilor nu puteau să le miște. Eu vrând, dar, să arăt lucrarea demonului, cuvânt de vorbă deșertă am adus la mijloc, de care făcând haz, numaidecât s-au trezit. Și suspinând am zis: cât timp pentru lucruri cerești vorbeam, ochii voștri, ai tuturor de somn erau cuprinși, iar când cuvânt deșert a curs, toți cu osârdie v-ați deșteptat. Pentru aceasta, iubiților frați, mă rog cunoașteți lucrarea demonului celui viclean și de sine luați aminte, păzindu-vă de dormitare, când faceți ceva duhovnicesc, sau ascultați." (Cassian, 6)

Avva Macarie: "*zis-a avva Macarie: să nu dormi în chilia fratelui ce are nume rău*" (Macarie 28)

Avva Pimen: "*zis-a iarăși: urâciune este pentru Dumnezeu toată odihna trupească*" (Pimen, 38) și "*zis-a iarăși: voia, odihna și obișnuința acestora surpă pe om*" (Pimen, 83)

Avva Sisoe: "*povestit-a unul din părinți despre avva Sisoe Calamoteanul, că vrând odată să biruiască somnul, s-a spânzurat pe sine de prăpastia Pietrii. Și venind îngerul l-a dezlegat și i-a poruncit să nu mai facă așa, nici pe alții să nu-i învețe acest lucru.*" (Sisoe, 33)

Avva Sarmata: "*se spunea despre avva Sarmata, că de multe ori lua 40 de zile, cu sfatul lui avva Pimen și ca o nimica se împlineau zilele înaintea lui. Deci, a venit avva Pimen la dânsul și i-a zis: spune-mi ce-ai văzut, făcând atâta osteneală? Iar el a zis către dânsul: nimic mai mult. I-a zis lui avva Pimen: nu te las, de nu-mi vei spune! Și i-a răspuns: una numai am aflat, că de voi zice somnului, du-te, se duce și de-i voi zice, vino, vine.*" (Sarmata, 2) și "*zis-a iarăși: postul smerește trupul și privegherea luminează mintea, tăcerea liniștită aduce umilință și lacrimi, iar lacrimile și plângerile îl fac pe călugăr desăvârșit și fără de păcate.*" (IV, 17) și "*zis-a un bătrân: odinioară m-am sculat să-mi fac pravila și când am început, am auzit trâmbițe de război și m-am mâhnit. Apoi am zis în mine: oare război să fie acesta? Și a răspuns dracul: război este și zarvă. Iar de-ți este voia să nu fi luptat, nu purta război ci mănâncă, bea, dormi și nu mă voi lupta cu tine.*" (XXII, 21)

Somnului îi sunt recunoscute calitățile terapeutice, este folosit cu măsură, și uneori chiar recomandat căci sunt patimi care alungă somnul după cum vedem în cuvântul Sfântului Ioan Scărarul "*câinele e dușmanul iepurilor și dracul slavei deșarte, al somnului*".^{81[8]} Tot aici găsim definiția somnului care este "*în oarecare fel o stare a firii, un chip al morții, o oprire a simțurilor. Somnul e unul, dar ca și pofta, are multe pricini și feluri. E din fire, din mâncări, de la draci, sau și dintr-o postire prelungită și dusă până la capăt, de care trupul, slăbind, voiește să se întărească prin somn.*"^{82[9]} Dar nu uită să ne avertizeze: "*somnul e un soț nedrept. El răpește jumătate din viața celui leneș, dacă nu și mai mult.*"^{83[10]}

Vom trata excesele referitoare la somn mai pe larg în terapeutica bolilor mintale de origine spirituală unde trândăvia sau lenea sunt la originea unui somn mai îndelungat, cu toate că așa cum specialiștii au demonstrat deja referindu-se la fazele somnului, durata somnului profund este cam aceeași, iar excesele legate de nedormire le vom studia legate

---

^{81[8]} Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 263.

^{82[9]} *Ibidem.*, p. 258.

^{83[10]} *Ibidem.*, p. 262.

de patima mândriei. Nu trebuie uitat că așa cum psihiatria a demonstrat există atât insomnii cât și hipersomnii care au la bază cauze de natură organică.

Nu putem să ne ocupăm de somn fără să nu ne ocupăm și de vis, cu toate că visul este mai mult o activitate a psihicului, și mai puțin integrată în organic. Totuși în scop de studiu, ne vom referi la vis în acest capitol.

4. Atitudinea față de vis, vedenii

Psihiatria definește visul ca fiind "fapte psihice care apar în timpul somnului având un conținut intens legat de starea afectivă și o semnificație personală al cărui conținut este legat de memorie. Atât interpretările neurofiziologice cât și cele psihanalitice nu au reușit până în momentul de față să dea explicații mulțumitoare în legătură cu rolul și funcția visului"^{84[11]} Totodată în paralel cu starea de normalitate "vom nota doar în treacăt că suntem încă departe de a ști ceva despre <<normalitatea>> unei fațete importante a psihismului în conștiință și în acest sens ne întrebăm: - cum trebuie să fie visul normal"^{85[12]}

În Sfânta Scriptură visele și vedeniile sunt teme des întâlnite. Visul este arătarea sau ceea ce se petrece noaptea în somn, vedenia este arătarea în timpul stării de veghe, când este întreruptă brusc comunicarea cu lumea cea văzută, sau somn ca o stare de aieva. Iată cum definește Sfântul Ioan Scărarul visul: "o mișcare a minții noastre în vremea somnului" sau "visul este mișcarea minții în vremea nemișcării trupului"^{86[13]}, vedenia este definită ca "niște arătări primite aieva, dar către ochiul minții, fie în stare de funcționare normală a organismului, fie în stare de somn deplin, sau numai pe jumătate, fie în stare de răpire sau uimire"^{87[14]}. Desigur că există și alte forme de mișcare a minții. Astfel: năluca "este amăgirea ochilor când doarme cugetarea. Năluca este ieșirea minții, când trupul veghează. Năluca este o vedere fără ipostas (suport, obiect)"^{88[15]}, descoperirea care "este ceva mai mult decât vedenia, fiindcă vedenia arată omului oarecare taină, pe când descoperirea arată omului lucruri mai adânci decât cele ce se văd"^{89[16]}, străvederea care "este mai mare decât vedenia, dar mult mai mică decât descoperirea și proorocia. Cel ce are darul străvederii, vede ca și cum ar fi de față, lucruri ce se petrec departe, (...) cunoaște taine ascunse în adâncul inimii altuia."^{90[17]} menirea care este "o ramură a proorociei, dar despre cele mai aproape."^{91[18]} Așa cum nu stăteau de vorbă cu gândul Părinții Pustiei nu stăteau de vorbă nici cu visele, sau nu cugetau ziua la ceea ce visau noaptea. Ei știau că "cel ce crede visurilor, acela este ca cel ce vrea să prindă umbra și ca cel ce aleargă după vânt" (Is. Sirah 34, 2).

---

^{84[11]} Constantin Gordos, *Vademecum...*, p. 27.

^{85[12]} *Ibidem.*, p. 209.

^{86[13]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 75.

^{87[14]} Arhim. Ilie Cleopa, *Despre vise și vedenii*, editura Anastasia, București, 1993, p. 120.

^{88[15]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 76.

^{89[16]} Arhim. Ilie Cleopa, *idem.*, p. 121.

^{90[17]} *Ibidem.*

^{91[18]} *Ibidem.*

Cu toate acestea așa cum vedem în Filocalia I la Sfântul Diadoh al Foticeii există repere ce ajută la deosebirea visurilor. Astfel există vise trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu care au următoarele caracteristici: sunt mărturii neînșelătoare ale unui suflet sănătos, nu trec de la o înfățișare la alta, nu îngrozesc simțirea, nu aduc răsul sau plânsul deodată, se apropie de suflet cu blândețe, umplându-l de bucurie duhovnicească, sufletul căutând cu mult dor să prelungească bucuria visului,^{92[19]} iar Sfântul Ioan Scărarul zice că dacă după vise cu osândă și judecată avem la trezire un tremur și o tristețe a pocăinței, sunt de la îngerii cei buni.

La fel pentru visele de la demoni, același Sfânt Diadoh, ne arată următoarele caracteristici: nu rămân la aceeași înfățișare, se schimbă repede, au forme tulbure, conțin amenințări, cântă în suflet cu strigăt iar mintea curată trezește repede trupul și uneori se bucură că a recunoscut viclenia lor, iar Sfântul Ioan Scărarul spune că dacă la trezire suntem cuprinși de mândria celor întrevăzute, dacă suntem cuprinși de o deznădejde visele sunt de la cel rău. Găsim chiar o anumită simbolistică ale demonilor care apr în vise, la Sfântul Grigorie Sinaitul astfel: dracii poftii în porci, măgari, armăsari, dracii mâniei în lei, dracii lăcomiei în lupi, leoparzi, dracii vicleniei în șerpi, năpârci, vulpi, dracii îndrăznelii în câini, dracii curviei în șerpi, corbi, gaițe etc.

Se cunoaște că o mare parte din vise sunt atrase de preocupările noastre din starea de veghe: cugetările omenești se prelungesc în vise omenești; cugetările la cele cerești le atrag pe cele cerești din această cauză visele spun mult, celui ce are discernământ duhovnicesc, despre așezarea sufletească a omului. Astfel cel iubitor de materie și de dulceață vede în vis chipuri de muieri și împleticiri pătimăse, cel lacom și iubitor de argint visează aur pe care îl încearcă și îl înmulțește cu dobânzile și îl pune în vistieri, cel întors și pizmăreț se vede urmărit de fiare și de târătoare veninoase și este cuprins de frică, cel îngâmfat și cu mărire deșartă vede bune așezări și întâmplări ale norocului, scaune înalte de stăpânire și cele ce încă nu sânt le scoate ca și cum ar fi adevărate, cel mândru și plin de fudulie se visează purtat în căruță strălucitoare și că toți tremură de stăpânirea lui. În comparație cel iubitor de Dumnezeu are în somn descoperirea vederilor, pașnică așezare a sufletului și a trupului iar când se trezește își dă fața că pe fața lui are lacrimi, iar în gură vorbirea cea către Dumnezeu.^{93[20]}

Călugărul, și nu numai, poate trage învățături și din vise: "vom recunoaște astfel semnele nepătimirii: ziua, după gânduri; noaptea, după vise. Și vom spune că sănătatea sufletului este nepătimirea, iar hrana lui este gnoza care, singură, poate să ne unească cu sfintele puteri."^{94[21]}

Dar iată câteva locuri din *Pateric* unde se spune despre vise, vedenii, năluciri etc.:

La avva Daniil, 13 când Evloghie "*intrând în cetate (Alexandria), am văzut mulți călugări și vedeam că pe unii din ei corbii îi loveau peste obraz, iar pe alții femei goale îi îmbrățișau și al ureche le vorbeau; iar înaintea altora, goi fiind ei, copiii jucau și cu baligă de om îi mânjeau, iar pe unii îi vedeam că țineau cuțite și trupuri de oameni tăiau și dădeau călugărilor să mănânce. Și am înțeles că fiecare din călugări în ce patimă era căzut, acest fel de draci și avea care urmau după dânsul și le vorbea în minte", tot la*

---

^{92[19]} *Filocalia*, vol. I, editura Harisma, București, 1993, pp. 415-475.

^{93[20]} Dr. Pavel Chirilă, Pr. Mihai Valica, *op. cit.*, p. 59.

^{94[21]} Evagrie Ponticul, *Tratatul practic. Gnosticul.*, colecția Plural, editura Polirom, Iași, 1997, p. 91.

Daniil, 7-8, când este descoperită Taina Sfintei Împărtășanii ca realitate a Trupului și Sângelui Domnului.

La avva Antonie "oarecare frați s-au dus la avva Antonie, ca să-i vestească lui nălucirile care le aveau și să învețe de la dânsul, de sunt adevărate, sau de la draci. și aveau ei un măgar și a murit pe cale. Deci, după ce au venit la bătrânul, apucând el mai înainte, le-a zis lor: cum a murit măgarul pe cale? Au zis lui: de unde știi, avvo? Iar el le-a zis lor: dracii mi-au arătat! Și ei au zis lui: noi pentru aceasta am venit să te întrebăm, că vedem năluciri și de multe ori se fac adevărate; nu cumva ne înșelăm? Și i-a încredințat pe ei bătrânul din pilda măgarului, că de la draci sunt." (Antonie, 14)

Avva Efrem: "copil era avva Efrem și a văzut vis, adică vedenie, că a răsărit vie pe limba lui și a crescut și a umplut toată partea cea de sub cer, fiind foarte folositoare. Și veneau toate păsările cerului și mâncau din rodul viei. Și pe cât mâncau, se înmulțea rodul ei." (Efrem, 1) și "altădată iarăși a văzut unul din sfinți în vedenie, o ceată de îngeri pogorându-se din cer cu porunca lui Dumnezeu, având în mâini o carte, adică un tom scris din lăuntru și din afară și ziceau unii către alții: cui se cuvine să se dea aceasta? Și unii ziceau: acestuia; iar alții: altuia. Dar au răspuns și au zis: cu adevărat sfinți sunt și drepți. Însă nimănui nu se poate să se dea aceasta, fără numai lui Efrem. Și a văzut bătrânul că lui Efrem au dat ei cartea. Și sculându-se dimineața, au auzit pe Efrem că întocmai ca un izvor izvorăște din gura lui și alcătuieste. și au cunoscut, că de la Duhul Sfânt sunt cele ce ieșeau prin buzele lui Efrem." (Efrem, 2)

Avva Zinon: "spuneau părinții pentru avva Zinon, că șezând în Schit, a ieșit noaptea din chilia sa, spre luncă și rătăcindu-se, a făcut trei zile și trei nopți umblând și ostenindu-se, leșinând a căzut să moară. Și iată un copil a stătut înaintea lui, având o pâine și un vas cu apă. Și îi zicea lui: scoală, mănâncă! Iar el sculându-se, s-a rugat, socotind că este nălucă. Iar el a zis lui: bine ai făcut! Și iarăși s-a rugat a doua oară și a treia oară. Și îi zicea lui: bine ai făcut! Deci, sculându-se bătrânul a luat și a mâncat. Și după aceea a zis lui: cât ai umblat atât ești de departe de chilia ta, ci scoală-te și vino cu mine! Și îndată s-a aflat la chilia lui. Deci a zis lui bătrânul: intră, fă-ne nouă rugăciune. Și intrând bătrânul, acela s-a făcut nevăzut." (Zinon, 5)

Avva Ilie: "zis-a avva Ilie: am văzut pe un oarecare luând o tigră cu vin sub subțioara sa și ca să rușinez pe draci, că era nălucire, am zis fratelui: ajută-mă să-i ridic rasa. Și ridicând rasa lui, s-a aflat că nu avea nimic. Iar aceasta am spus-a, că măcar cu ochii de veți vedea, sau veți auzi, să nu primiți, ci mai vârtos păziți gândurile și cugetele, știind că dracii le pun pe acestea în minte ca să spurce sufletul, să socotească cele nefolositoare și ca să tragă mintea de la îndeletnicirea cu cele bune, căindu-se de păcatele sale și rugându-se lui Dumnezeu." (Ilie, 4)

Avva Ioan Colov: "zis-a avva Ioan, că a văzut oarecare dintre bătrâni, în vedenie, cum trei călugări stau de această parte de mare. Și s-a făcut glas către dânșii din cealaltă parte, zicând: luați aripi de foc și veniți la mine! Și doi au luat și au zburat de cealaltă parte; iar celălalt a rămas, și plângea foarte și striga. Apoi, însă s-au dat și lui aripi, însă nu de foc, ci slabe și neputincioase și cu osteneală, cufundându-se și ridicându-se, cu necaz mult a venit de partea cealaltă. Așa și neamul acesta, deși ia aripi, însă nu de foc, ci slabe și neputincioase" (Ioan Colov, 14) și "au venit unii la chilia lui avva Ioan și l-au găsit dormitând și un înger stând aproape și apărându-l. și s-au dus după ce au văzut. Iar după ce s-a deșteptat, a zis ucenicului său: a venit cineva când

dormeam eu? Zis-a acela: da, a venit cutare bătrân. Și a cunoscut avva Ioan, că de măsurile sale era bătrânul și a văzut pe înger." (Ioan Colov, 33)

De asemenea găsim vedenii la avva Macarie, 32; la avva Moise, 1; la avva Pavel cel Prost, la avva Ruf; cap. IX, 1 și 6, 19 etc., precum și un capitol special denumit *Pentru multe feluri de năluciri și înșelăciuni diavolești, cu care amăgește și înșală vrăjmașul pe mulți, vrând ca să-i smintească din calea mântuirii, să-i depărteze de Dumnezeu și să fie în zadar osteneala lor, adică capitolul VI.*

Cât privește atitudinea față de vise, vedenii aceasta e tranșantă:

"un frate l-a întrebat pe un bătrân iscusit, zicând: avvo, cum zic unii că de multe ori văd arătare îngerească? Răspunsul lui bătrânul, zicând: fiule, fericii sunt cei ce văd păcatele lor, iar nu cei ce văd arătări și alte lucruri." (IX, 21). Avva Arsenie a auzind pe diavol zicând: "eu sunt Hristos" i-a răspuns "eu nu vreau să văd pe Hristos în lumea asta", avva Pahomie l-a auzit zicând: "eu sunt Hristos și am venit la tine prietenul meu" i-a răspuns "Hristos este pacea, iar tu m-ai umplut pe mine cu totul de tulburare", un bătrân întrebat de draci "voiești să-l vezi pe Hristos?" răspunde "anatema vouă și celor despre care ziceți, deoarece eu cred Hristosului meu, Care a zis: <<de va zice cineva: iată aici este Hristos, iată acolo, să nu credeți>>" sau "unui frate i s-a arătat într-o noapte diavolul, în chip de înger luminat și i-a zis: <<eu sunt Gavriil și sunt trimis la tine să-și aduc veste bună>>. Iar fratele i-a răspuns: <<vezi că poate ești trimis la altul, pentru că eu sunt om păcătos și nu sunt vrednic să văd înger de lumină>>. Zicând acestea, a pierit îndată vicleanul și s-a făcut nevăzut."

Desigur că nu întotdeauna lucrurile se întâmplă așa și sfârșesc cu victoria nevoitorului. Se întâmplă și invers, și sunt destule exemple asupra cărora nu insistăm, fiind o tragedie faptul că după mulți ani de nevoințe aspre unii au sfârșit în păcate groaznice fiind înșelați de năluciri, datorită nesocotinței lor și, în chipul acesta pierzându-și mântuirea. Ori cu cât ne apropiem de moarte mai tare suntem ispitiți așa cum vedem în capitolul final, în capitolul XXVIII.

Concluzionând, putem spune că dacă omul se află pe cale normalității, a urcușului spre îndumnezeire și visul lui îl urmează. Vedeniile și visele în general nu sunt primite, nu se discută cu ele, nu sunt o preocupare ci, sunt descoperite duhovnicului înzestrat cu puterea de deosebire, și sunt pentru acesta un indicator al stării sufletești a ucenicului. Există și vise bune și vise rele, și adevărate și false, și sănătoase și maladive. Ca vise maladive se recunosc: coșmarurile, somnambulismul, somnilochia etc. Veghea continuă la tine însuși, neprimirea nălucirilor, a viselor, descoperirilor etc. este o mare virtute numită de părinți, darul trezviei. Aceasta lucrează atât în stare de veghe cât și de somn, este un fel de străjer înarmat cu platoșa smereniei și cu lancea Cuvântului lui Dumnezeu.

5. Concluzie

Toate aceste atitudini asupra organicului sunt, trebuie să o recunoaștem, cea mai bună psihoterapeutică preventivă a bolilor mintale având o etiologie organică. Chiar dacă organicul e predispus, viața de ordine, rigurozitatea fără fluctuații mari, previne acutizarea patologică. Clinicile psihiatrice îngăduie, cu toate că se știe efectul malefic, ca în paralel cu tratamentul medicamentos, pacienții să utilizeze tutun, cafea și pe ascuns

chiar alcool. Randamentul scade, boala se prelungeste, efectele cresc. Patima nu e stopată. Ori acest lucru nu se întâmplă cu omul pornit la post, la înfrânare. Acesta nu-și face rău, nu-și face concesii maladive. Chiar terapeutica psihiatrică pe omul credincios se bucură de cel mai mare aport din partea acestuia, fiindcă omul e conștient de menirea și locul lui în raport cu lumea și cu Dumnezeu. Desigur că aportul psihiatriei în cazul acestei etiologii este unul de primă importanță în cazul patologicului, dar lucrarea de prevenire pe care o realizează asceza nu trebuie trecut cu vederea.

Așa că, să luăm aminte la cuvintele bătrânului: "*zis-a un bătrân: mintea când rătăcește, o face să stea în loc citirea, privegherea și rugăciunea. Pofta când se aprinde, o vestește foamea, osteneala și sihăstria. Mânia când se tulbură, o încetează cântarea de psalmi, îndelunga răbdare și mila. Acestea dacă se vor face în cuviincioase vremi și măsuri. Căci cele fără de vreme și măsură țin puțin. Iar cel ce țin puțin, sunt mai mult vătămătoare și nefolositoare.*" (XXV, 53)

C.C. Psihoterapeutică bolilor mintale de origine demonică

1. Introducere

Atunci când am făcut o radiografie a sufletului uman în viziunea Sfinților Părinți, am văzut că imaginația apare pentru prima oară la nivelul II al sufletului unde există puterea animală sau poftitoare. Am văzut că imaginația la acest nivel apare sub forma nerațională. Iată cum definește Sfântul Ioan Damaschin imaginația: "facultatea imaginației este o putere a sufletului irațional. Ea lucrează prin organele simțurilor și se numește și percepție. Imaginabil și perceptibil este ceea ce cade sub imaginație și sub percepție, după cum vederea este însăși puterea optică, iar vizibil ceea ce cade sub vedere, spre exemplu: o piatră sau altceva din acestea. Imaginația este un afect al sufletului irațional, produs de un lucru ce cade sub imaginație. Halucinația este un afect zadarnic al sufletului irațional, care nu are ca pricină nici un lucru ce cade sub imaginație. Organul puterii de imaginație este cavitatea anterioară a creierului"^{95[22]}

Dar "imaginația este o facultate a spiritului nostru cu o sferă de activitate mult mai largă decât i se atribuie de obicei."^{96[23]} Imaginația este "calea unică prin care se formează, progresând de la o fază neclară și inconștientă la faza de perfectă conștiință, toate conținuturile vieții noastre spirituale (...) și când zic adâncuri sufletești nu înțeleg prin aceasta nici numai imagini percepute în trecut și depozitate acolo și nici numai un subconștient redus la vreo unică sau mai multe potențe biologice în sensul școlii lui Freud"^{97[24]}. Astfel imaginația este "calea pe care vine în fața conștiinței, precizându-se, tot ce pleacă din adâncul nostru sufletească"^{98[25]} iar prin partea ei irațională și tot ce vine din exterior.

Iată și mecanismul: "orice idee, orice simțire, orice tendință, din moment ce începe a-și spori prezența în conștiință și a exista așadar ca o individuație în ordinea vieții sufletești, începe a se îmbrăca într-o imagine mai mult sau mai puțin precizată."^{99[26]} Iar "cu cât insiști mai mult asupra ideii, cu atât se precizează, se înviorează, se umple de detalii ca imagine", în acel moment intrând în funcțiune "vederea ideii"^{100[27]} De aici

---

^{95[22]} Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, editura Scripta, București, 1993, p. 76.

^{96[23]} Dumitru Stăniloae, *Ortodoxie și românism*, editura Mănăstirii Putna, 1992, p. 136.

^{97[24]} *Ibidem.*, p. 137.

^{98[25]} *Ibidem.*

^{99[26]} *Ibidem.*

^{100[27]} *Ibidem.*, p. 138.

putem concluziona că viața spirituală nu e posibilă fără imagini, neexistând nici o idee fără corp.

Trebuie precizat că "subconștientul nu fabrică singur încorporările, ideile, ci împreună cu conștiința. El face numai începutul"^{101[28]} și ține de conștiință să primească sau să respingă imaginea unei idei. Din aceasta rezultă două concluzii:

1.1. Legătura dintre spirit și imagine este una organică, intimă

2.2. Imaginația e o funcție de sinteză, creatoare de imagini noi.

Ca urmare se poate spune cu certitudine că imaginația nu fabrică idei ci naște idei iar produsele imaginației implică o asistență cât mai activă a conștiinței personale. În momentul în care există factori care perturbă activitatea conștiinței, când aceasta nu se mai păstrează în integritatea ei, imaginația ne joacă feste.

Există diferite grade de destrămare a conștiinței personale:

1.1. Iluzia: reprezintă o "interpretare greșită din cine știe ce înclinații sau motive interioare"^{102[29]} și nu este halucinație sau delir decât de la un anumit grad înainte. Totuși conștiința nu se pierde cu totul ci "continuă să existe un cât de mic rest din ea, un martor neputincios și zăpăcit."^{103[30]}

2.2. Coșmarul: care e un fel de halucinație în stare de semisomn și vine dintr-o mare oboseală nervoasă. "Tu dispari aproape cu totul din aceste asocieri ciudate de scene (...) pasivitatea atinge un grad și mai mare ca la halucinoze"^{104[31]}. În coșmar lipsește logica precum și conștiința și puterea ei de a impune această logică.

3.3. Delirul: "poate fi socotit ca halucinație în sensul cel mai strict al cuvântului"^{105[32]}. Apar imagini obiective cu caracter exterior. "Delirul e la polul opus al imaginației, subiectul nemaifăcând nici o efortare pentru producerea acestor imagini"^{106[33]} Totuși există o conștiință chiar când bolnavul află de la cei din jur vorbele sau imaginile relatate în criză. Există o conștiință dar nu una normală. Delirul apare organic, în caz de febră ridicată, există însă și delir fără febră dintr-o bucurie prea mare sau necaz prea mare, dintr-un caracter fricos etc. Intervenția medicală psihiatrică este obligatorie!

4.4. Alienati: ceea ce caracterizează această stare este amnezia: adică pierderea conștiinței personale total sau numai cea care se referă la o anumită perioadă din viață. În această fază "conștiința personală poate fi înlocuită cu o altă conștiință personală."^{107[34]}

Demonii sunt conștiințe personale! Să vedem ce spune Sfântul Ioan Damaschin despre demoni: "dintre aceste puteri îngerești, înaintea stătorul cetei terestre, căruia

---

^{101[28]} *Ibidem.*, p. 139.

^{102[29]} *Ibidem.*, p. 142.

^{103[30]} *Ibidem.*, p. 143.

^{104[31]} *Ibidem.*, p. 144.

^{105[32]} *Ibidem.*, p. 145.

^{106[33]} *Ibidem.*

^{107[34]} *Ibidem.*, p. 149.

Dumnezeu i-a încredințat păzirea pământului, nu a fost făcut rău prin natură, ci a fost bun, a fost făcut pentru bine și nu avea în el de la creator nici cea mai mică urmă de răutate (...) el este cel dintâi care s-a depărtat de bine și a căzut în rău (...) a ajuns întuneric prin voința lui liberă. Mulțimea nenumărată de îngeri așezați sub el s-a dezlipit, i-a urmat lui și a căzut împreună cu el. Demonii nu au nici stăpânire, nici putere contra cuiva, decât numai dacă li se îngăduie de Dumnezeu în scopul mântuirii (...) dar odată ce Dumnezeu le îngăduie au putere, se schimbă și iau forma pe care o vor după fantezia lor. (...) Toată răutatea și patimile necurate au fost născocite de ei. Le este îngăduit să ispitească pe om, dar nu au putere să forțeze pe cineva. Căci noi avem facultatea de a primi ispita sau de a nu o primi. (...) După cădere ei nu mai au posibilitatea pocăinței, după cum nu o au nici oamenii după moarte."^{108[35]}

Când conștiința noastră este înlocuită cu o conștiință demonică, avem de-a face cu fenomenul numit posesie demonică. Să vedem ce spune Sfântul Ioan Cassian despre aceasta: "nimeni nu poate fi amăgit de diavol, dacă n-a consimțit el însuși prin voința sa liberă la aceasta"^{109[36]} dar dacă totuși se întâmplă "nu este de mirare că un duh se poate uni pe nesimțite cu alt duh, care-și exercită forța de a îndemna spre cele ce-i plac lui." Căci între sufletul uman și ele există o "oarecare asemănare și înrudire de substanță" dar "nu se poate în nici un chip ca ele să se unească și să se întrepătrundă în așa măsură, încât unul să-l cuprindă pe celălalt. Numai Dumnezeu are această însușire".^{110[37]} "Nu trebuie să credem că pătrunderea duhului necurat se petrece în așa fel, încât el să se contopească cu substanța sufletului și să se unească cu acesta înlocuindu-l și vorbind așadar el prin gura celui suferind (...) că nu printr-o micșorare a sufletului ci prin slăbirea trupului se întâmplă aceste lucruri (...) duhul necurat intră în acele membre în care se găsește puterea sufletului și, impunându-le o greutate nemăsurată și de nesuferit, cufundă și înăbușă într-o întunecime foarte deasă puterile minții."^{111[38]} La fel "este sigur că duhurile necurate nu pot pătrunde altfel în trupurile celor pe care urmează să le dobândească, decât după ce au pus stăpânire mai întâi pe gândurile și preocupările lor. (...) Fără îndoială că duhurile necurate pot cunoaște felul gândurilor noastre, dar după arătări din afară, adică după înclinările, cuvintele, preocupările spre care au văzut că suntem mai înclinați. Însă la acelea care încă n-au ieșit din cele lăuntrice ale sufletului ele în nici un caz nu pot să ajungă."^{112[39]} "Trebuie să știm că nu toți demonii insuflă orice patimă în oameni, ci fiecare viciu își are duhurile sale", "Trebuie să ținem seama și de faptul că nu toate duhurile au aceeași ferocitate și aceeași dorințe, nici aceeași puterea de a face rău".^{113[40]} Cât privește atitudinea celorlalți față de posedat: "nu trebuie să-i disprețuim și să-i ocolim pe cei pe care-i vedem dați duhurilor necurate pentru a fi puși la felurite încercări. Noi trebuie să credem în chip nestrămutat două lucruri: unul, că nimeni nu este ispitit fără

---

^{108[35]} Sfântul Ioan Damaschin, *op. cit.*, pp. 49-50.

^{109[36]} Sfântul Ioan Cassian, *Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, p. 419.

^{110[37]} *Ibidem.*, p. 420.

^{111[38]} *Ibidem.*, pp. 420-421.

^{112[39]} *Ibidem.*

^{113[40]} *Ibidem.*, pp. 425-426.

voia lui Dumnezeu, și celălalt, că toate ne sunt venite de la Dumnezeu, fie că sunt pentru moment bucurii sau necazuri"^{114[41]}

Psihiatria fondată pe o gândire raționalistă și având ca obiect de referință realitatea fenomenală ignoră o astfel de etiologie, și nu are instrumentele necesare analizării ei. Totuși prin faptul că acțiunea demonică chiar dacă se referă la partea spirituală, se traduce în domeniul sensibil prin efecte intră în sfera de preocupări a psihiatriei. Demonul operează asupra sufletului prin intermediul trupului, lucru pe care îl semnalează și Sfântul Evagrie arătând că demonii caută să altereze starea sufletului modificând constituția trupului și acționând în special asupra creierului.

Trebuie de asemenea făcută distincția între un bolnav botezat și unul nebotezat. Asupra celui nebotezat diavolul are putere deplină, putând pătrunde până în adâncimile sufletului, acesta neavând puterea de a se opune, pe când în bolnavul botezat, a cărui faptură este îmbrăcată de Hristos și refăcută prin moarte și înviere, când diavolul este scos din inimă, puterea acestuia este mult redusă, superficială iar bolnavul are putere de a face față ispitei.

Dar, așa cum am văzut se poate spune că patimile, atâta vreme cât subzistă în om, reprezintă prin ele însele o anumită formă și un anumit grad de posesie demonică.

Cu totul în acord cu ceea ce am spus până acum este și Patericul. Astfel la amma Theodora citim "*a zis iarăși: bine este a ne liniști, căci bărbatul înțelept, liniște aduce. Că mai mare lucru este, cu adevărate, fecioarei și călugărului a se liniști, dar mai ales tinerilor. Dar vine vicleanul și îngreunează sufletul cu leneviri, cu împuținări de suflet, cu gânduri; apoi îngreunează și trupul cu boale, cu slăbiciuni, cu slăbănogirea genunchilor și a tuturor mădurelor și slăbește puterea sufletului și a trupului și fiecare poate să zică: sunt slab și nu pot să-mi fac canonul. Dar de ne vom trezi, toate acestea se risipesc. Că era un călugăr și când venea vremea să-și facă pravila, îl apuca răceala și fierbințeala și capul tare i se supăra. Și așa își zicea lui: iată, sunt bolnav și voi muri, deci să mă scol mai înainte până ce nu mor și să-mi fac pravila. Și după ce înceta pravila încetau și frigurile. Și iarăși, cu această socoteală fratele se împotriva și își făcea pravila și așa a biruit pe vicleanul"* (Theodora, 3) iar la avva Matoi citim "*zis-a iarăși: nu știe satana de ce fel de patimi se biruie sufletul. Seamănă într-adevăr, dar nu știe de va secera unele gânduri, adică pentru curvie, iar altele pentru grăirea de rău și asemenea și celelalte patimi. Și la ce fel va vedea sufletul că se pleacă, aceea i-o dă lui"* (Matoi, 4)

Dacă ar fi să vedem de ce Dumnezeu îngăduie astfel de boli, ar fi multe de răspuns, dar nimic satisfăcător. Judecățile oamenilor sunt departe de căile neștiute ale judecăților divine. Totuși, anumite patimi, anumite boli trupești, chiar, anumite obiective divine, dacă putem spune așa, le fac posibile. În Pateric avem câteva exemple de oameni sfinți prigoniți pe nedrept care răbdând cu smerenie ispita, Dumnezeu le vădește dreptatea încă de pe pământ, îngăduind ca cei ce l-au prigunit să se îndrăcească, ca apoi tot plăcutul lui Dumnezeu să-i și vindece. Redăm un exemplu: "*povestit-a un bătrân, că în vremea marelui Isidor Preotul Schitului era un frate diacon, pe care pentru multa lui faptă bună vrea să-l facă preot, ca să rămână în locul lui după moarte. Iar el, din evlavie, nu s-a atins de hirotonie, ci a rămas diacon. Deci, pe acesta din băntuiala vrăjmașului, l-a zavistuit oarecare din bătrâni și toți fiind în biserică pentru slujbă, mergând bătrânul a pus pe ascuns cartea sa în chilia diaconului și venind a vestit lui*

---

^{114[41]} *Ibidem.*, p. 430.

avva Isidor, zicând, că oarecare din frați i-a furat cartea. Și mirându-se avva Isidor, a zis: niciodată ceva de acest fel nu s-a făcut în Schit. Deci, a spus preotului bătrânul acela care a pus pe ascuns cartea: trimite doi din părinți cu mine, ca să cercăm chiliile. Deci, mergând, întâi au pipăit prin chiliile celorlalți și pe urmă au venit la chilia diaconului, și găsind acolo acea carte, au adus-o la preot în biserică și au spus unde au găsit-o, fiind de față și diaconul și auzind. Iar el a făcut mătănie înaintea a tot norodul, lui avva Isidor, zicând: am greșit, dă-mi canon și i-au dat canon trei săptămâni să nu se împărtășească. Deci venind fratele la slujbă sta înaintea bisericii și cădea înaintea a tot norodul zicând: iertați-mă, că am greșit! Iar după trei săptămâni a fost primit la Împărtășanie. Și îndată s-a îndrăcit bătrânul care îl năpăstuia și a început a se mărturisi strigând și zicând: am năpăstuit pe robul lui Dumnezeu. Și făcând-se rugăciune de toată biserica pentru dânsul, nu se tămăduia. Atunci marele Isidor zis înaintea tuturor fraților diaconului: roagă-te pentru dânsul, că tu ai fost năpăstuit! Și dacă nu prin tine, apoi nici prin altul nu se tămăduiește. Și rugându-se el, îndată s-a făcut sănătos bătrânul." (Isidor Preotul, 8)

La fel vom găsi și la avva Marcel, 1; avva Nicon, 1; etc.

2. Terapeutică

Încă de la început trebuie spus că Dumnezeu în iconomia sa, în marea sa iubire de oameni îngăduie aceste posedări cu un scop bine stabilit, și că orice rău se preface în bine. Există chiar un cuvânt care spune că diavolul oricât s-ar strădui să facă rău până la urmă tot bine iese. Demonizarea luată în sensul de încercare de la Dumnezeu, sens care necesită acțiunea unor oameni credincioși, este cea mai bună dovadă a existenței sufletului imaterial, a realităților spirituale, a iconomiei divine, a dreptei judecăți etc. Vindecarea lor este dovada puterii neasemănate a Mântuitorul Iisus Hristos, precum și a neputinței demonilor și a înfrângerii definitivă a lor. Posedatul odată vindecat ajunge la o adâncă smerenie, ca urmare a lucrurilor prin care a trecut, și la o permanentă grijă de sine pentru a nu mai recădea în patimi care să-i readucă boala. Familia celui posedat se unește strâns pe lângă acesta în post, rugăciune, în participarea la viața Bisericii. Răbdarea pe lângă cel bolnav este nevoie mucenicească, dătătoare de cununi. Aceștia se călesc în virtutea răbdării și a nădejzii. În vechime cei bolnavi astfel erau primiți în mănăstiri și dați spre îngrijire unor frați mai nevoitori pentru călirea acestora, pentru exersarea în răbdare și nevoie. Trecerea printr-o asemenea încercare marchează pe tot restul vieții.

În ceea ce privește terapeutică, trebuie subliniat că doar Sfântul este apt să discearnă eventuala intervenție demonică. Tot aici trebuie spus că Sfântul prin darul tămăduirii, prin puterea lui Dumnezeu, este capabil să vindece orice formă de nebunie. Puterea dată sfinților asupra demonilor este una foarte mare așa cum vedem la avva Theodor al Fermei "*se zicea despre avva Theodor că atunci când ședea la Schit a venit la dânsul dracul vrând să intre și l-a legat afară din chilie. Și iarăși alt drac a venit să intre, dar și pe acesta l-a legat. Și mai venind și al treilea drac a găsit legați pe cei doi și le-a zis lor: ce stați voi aicea afară? Și i-au răspuns lui: fiindcă șade înăuntru cuviosul și nu ne lasă să intrăm. Și acesta făcând silă, se ispitea să intre. Iar bătrânul l-a legat și pe acesta. Deci temându-se dracii de rugăciunile bătrânului, îl rugau zicând: slobozește-ne pe noi. Și le-a zis lor bătrânul: duceți-vă! Și rușinați, s-au dus." (Theodor al Fermei, 26) precum și la mulți alți sfinți.*

Metoda este, după cuvântul Mântuitorului, prin **post și rugăciune**.

Iată câteva exemple din Pateric prin care demonizați au fost vindecați prin post și rugăciune:

Avva Longhin: "*altădată iarăși i-au adus lui unii pe un îndrăcit. Iar el zicea către dânșii: eu n-am ce să fac. Ci mergeți mai bine la avva Zinon. Apoi când a început avva Zinon să gonească diavolul, a început a striga diavolul: cum socotești, avvo Zinon, că pentru tine ies? Iată avva Longhin se roagă acolo împotriva mea și temându-mă de rugăciunile lui, ies, că altfel ție nu-și dau răspuns*" (Longhin, 5)

Avva Xantie: "*s-au suit odată avva Xantie de la Schi la Terenut. Și unde a găzduit pentru osteneala nevoiții, i-au adus lui puțin vin. Și auzind unii, i-au adus lui un îndrăcit și a început dracul să îl ocărăscă pe bătrân: la băutorul de vin acesta m-ați adus? Și bătrânul nu vroia să-l scoată, dar pentru defăimare zicea: cred lui Hristos, că nu voi isprăvii paharul acesta până ce nu vei ieși. Și dacă a început bătrânul să bea, a strigat dracul, zicând: mă arzi, mă arzi! Și mai înainte de a isprăvii, a ieșit, cu darul lui Hristos*" (Xantie, 2)

"*Odată a venit un om la Schit, având supărare de duh necurat. Petrecând el multă vreme la Schit, n-a simțit nici un folos sau ușurare. Iar unui părinte oarecare făcându-i-se milă, a făcut rugăciune către Dumnezeu pentru dânsul și l-a însemnat pe față cu semnul Sfintei Cruci. Iar dracul fiind strâmtorat și necăjit de acel părinte, i-a grăit, zicând: mă gonești pe mine din acest om, dar să știi că dacă mă gonești, la tine voi veni. Zis-a lui părintele: vino la mine, că eu cu bucurie te voi primi. Și așa ieșind necuratul duh din acel om, a mers și s-a lipit de părintele. Și încă a început a-l îngreui și a-l necăji și așa 12 ani l-a necăjit cu fel de fel de ispite. Iar bătrânul răbda și se ruga lui Dumnezeu cu priveghere și cu mult post, muncind duhul care petrecea în el. Mâncarea sa era în toate zilele numai câte 12 sâmburi de finici. După 12 ani nemaiputând necuratul duh să-l sufere pe călugăr, l-a părăsit și a fugit de la dânsul. Iar bătrânul văzând dracul că a fugit, i-a zis: pentru ce mă părăsești și fugi de la mine? Mai întoarce-te și mai petreci cu mine! Și i-a zis dracul: Dumnezeu să te pedepsească călugăre, că numai Acela va putea să te biruiască! Și acestea zicând, s-a dus cu rușine.*" (XI, 6)

"*Un pustnic aflând un om îndrăcit și care nu putea să postească, s-a rugat lui Dumnezeu să se mute la dânsul dracul și acela să se slobozească. L-a ascultat deci Dumnezeu și a intrat dracul în pustnic, depărtându-se de la omul acela. Iar pustnicul fiind îngreuiat de drac, răbda nevoindu-se în post și rugăciune. După puține zile, pentru dragostea lui, mai mult a gonit Dumnezeu și de la dânsul dracul*" (XII, 2) ș.a.

După cum se poate observa sfântul se roagă și postește pentru cel bolnav, ba uneori își pune în joc toată viața lui, aceasta fiind dragostea cea desăvârșită, după cuvântul Mântuitorului. Deci, postul și rugăciunea altora pentru cel bolnav, aduc ajutorul dumnezeiesc. Dar nu oricine poate să facă aceasta, sau mai bine zis oricine poate să facă aceasta dacă el însuși este pe calea sfințeniei. Așa cum vedem din (XIII, 3) "*Povestea cineva din bătrâni că a fost unul din bătrâni care s-a învrednicit de mare dar de la Dumnezeu și s-a înștiințat pretutindeni numele lui, pentru viața lui cea cu fapte bune. A ajuns de aceea numele lui până la împăratul. Iar împăratul trimițând l-a chemat și dacă a luat rugăciune de la dânsul, a vorbit cu el și folosindu-se mult, i-a dat aur, iar bătrânul luând aurul a mers întru ale sale și a început a face țarină cu vii și alte adunături. Deci au adus un îndrăcit la dânsul după obicei și a zis bătrânul, dracului: Ieși din zidirea lui*

Dumnezeu! Iar dracul i-a răspuns: nu te voi asculta! Zis-a bătrânul: pentru ce nu mă ascuți? Zis-a dracul: fiindcă te-ai făcut și tu ca unul din noi, lăsând aducerea aminte de Dumnezeu, pe care o aveai și te-ai apucat de grijile cele pământești! Pentru aceasta nu te voi asculta, nici nu voi ieși din om!". Uneori însă, este pus să postească și să se roage chiar bolnavul. Pentru aceasta se folosește imobilizarea acestuia, cămașa de forță, mai ales când acesta se manifestă violent. Astfel la (VII, 9) avem de-a face cu un frate oarecare, care fiind înșelat de diavol prin vise, a ajuns până acolo încât a crezut că a primit hirotonia de la Însuși Hristos. Apoi, încredințat fiind, a intrat în Sfântul Altar vrând să se înveșmânteze și să slujească. Părinții cunoscându-l că nu are hirotonie și că este înșelat de diavol "*au poruncit părinții de i-au pus fiare mari la picioare și l-au trimis la o mănăstire afară din pustie și au poruncit să fie acolo pază și să-l smerească cu ascultări grele, fără odihnă, până ce se va smeri și își va cunoaște neputința și înșelăciunea sa. Și așa i-au făcut, până ce a venit el întru cunoștință și a cunoscut înșelăciunea și smerindu-se s-a pocăit.*"

În toate cazurile în care apare, imobilizarea nu pretinde să constituie terapeutică sau s-o înlocuiască; cel mult poate să-i favorizeze acesteia primirea iar acest lucru se vede și din cuvântul Sfântului Ioan Scărarul: "ținând seama și de ceea ce am văzut că se întâmplă și la mulți bolnavi conștienți. Aceștia cunoscându-și frica și neputința lor, au rugat pe doctor să-i lege, fără voia lor, și să-i trateze cu sila, de bunăvoia lor. (...) Iar eu văzând aceasta i-am rugat pe doftori să se lase înduplecați de acei."^{115[42]}

O altă armă și mai puternică asupra demonului este **smerenia**. Smerenia este starea Cuvântului Întrupat, este starea lui Hristos care acceptă chenoza, acceptă, din dragoste pentru om defăimarea, batjocura, crucea. Omul care se vede păcătos, se vede mai jos de toată făptura, iar cel care-și vede păcatele intră în starea lui Hristos. Hristos este cel ce-l îmbracă, iar acela dobândește mintea lui Hristos. Ori aceasta nu este suferită de demoni. Aceasta îi arde cel mai tare. Dacă ar fi să privim la cum definește Sfântul Ioan Scărarul smerenia am citi: "ne-am adunat și am cercetat împreună și am ispitit înțelesul cinstitei numiri. Și unul a zis că ea înseamnă uitarea deplină a isprăvilor proprii; altul, a se socoti pe sine cel mai de pe urmă și mai păcătos dintre toți; altul, cunoștința ce o are mintea despre neputința și despre slăbiciunea ei; altul, a lua înaintea aproapelui în cazuri de supărări și a dezlega cel dintâi mânia; altul, cunoașterea harului și milei lui Dumnezeu; altul, iarăși, simțirea sufletului zdrobit și tăgăduirea voii proprii. Iar eu (...) am zis: smerita cugetare este un har fără de nume al sufletului, având un nume numai pentru cei ce au primit cercarea (experiența ei)"^{116[43]} și "cel ce m-a îndrăgît (...) nu va mai lovi, nu va mai judeca, nu va mai voi să stăpânească, nu va mai face pe înțeleptul, până ce va rămâne unit cu mine. Căci după unirea cu mine, acela nu mai e supus legii"^{117[44]} și "dragostea și smerenia sunt o sfințită pereche. Cea dintâi înalță, cea de-a doua, susținându-i pe cei înălțați, nu-i lasă niciodată să cadă."^{118[45]}

Că smerenia este cea care îi înfrânge o recunosc și demonii: "*trecând odată de la luncă la chilia sa, avva Macarie ducea smicele de finic, și iată l-a întâmpinat pe el diavolul pe cale cu secera și vrând să-l lovească n-a putut. Și i-a zis lui: multă silă am de la tine Macarie, căci nu pot asupra ta. Iată orice faci și eu fac. Tu postești, dar eu*

^{115[42]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 440.

^{116[43]} *Ibidem.*, pp. 297-298.

^{117[44]} *Ibidem.*, p. 304.

^{118[45]} *Ibidem.*, p. 309.

nicidecum nu mănânc. Priveghezi, dar eu nicidecum nu dorm. Numai una este cu care mă biruiești. I-a zis lui avva Macarie: care este? Iar el a zis: smerenia ta și pentru aceasta nu pot asupra ta." (Macarie Egipteanul, 11) și "altădată iarăși un diavol a năpădit asupra lui avva Macarie cu cuțit, vrând să-i taie piciorul. Și pentru smerita cugetare neputând, i-a zis: câte aveți voi, avem și noi, numai cugetarea cea smerită vă deosebește de noi și biruiți" (Macarie Egipteanul, 33). Tot astfel citim și la amma Theodora în cuvântul 6: "smerita cugetare este biruirea dracilor"

Să vedem câteva locuri din Pateric unde demonizați sunt vindecați prin harul smereniei Sfântului:

Avva Visarion: *"a venit odată un îndrăcit la schit și s-a făcut rugăciune pentru dânsul în biserică și nu ieșea dracul, că era aspru. Și au zis clericii: ce să facem dracului acestuia? Nimeni nu poate să-l scoată, fără numai avva Visarion. Și de îl vom ruga pe el pentru aceasta, nici la biserică nu vine. Deci aceasta să facem: iată, vine dimineața mai înainte de toți la biserică. Să facem pe cel ce pătimește să șadă în locul lui și când va intra, să stăm la rugăciune și să-i zicem lui: deșteaptă și pe fratele, avvo! Și au făcut așa. Și venind bătrânul dimineața, au stătut ei la rugăciune, și i-au zis: deșteaptă și pe fratele! Și îi zice lui: scoală-te, ieși afară! Și îndată a ieșit dracul dintr-însul și s-a tămăduit din ceasul acela." (Visarion, 5)*

Avva Daniil: *"a zis avva Daniil că în Babilon o fată a unuia din cei mai mari avea drac. Și tatăl ei avea un călugăr iubit, și acela i-a zis lui: nimeni nu poate să tămăduiască pe fiica ta, fără numai sihaștrii aceia, pe care îi știi și de îi vei ruga pe ei, nu vor veni să facă aceasta pentru smerenie. Ci aceasta să facem: când vor veni în târg, faceți-vă că voiți să cumpărați vase. Și când vor veni să ia prețul lor, să zicem lor să facă rugăciune și cred că se va tămădui. Ieșind ei în târg au aflat pe un ucenic al bătrânilor, șezând ca să vândă vasele lui. Și l-au luat pe el împreună cu coșnițele, cum că ia prețul lor. Și când a venit călugărul în casă, a venit și îndrăcita și i-a dat o palmă, iar el a întors și cealaltă față, după porunca Domnului. Și muncit fiind dracul, a strigat zicând: o, silă! Porunca lui Iisus mă scoate. Și îndată s-a curățit fata. Și după ce au venit bătrânii, le-a povestit lor ce s-a făcut. Și au proslăvit pe Dumnezeu și au zis: obicei are mândria diavolului, să cadă prin smerenia poruncii lui Hristos" (Daniil, 3)*

"Un bătrân oarecare a mers la un târg, să-și vândă lucrul mâinilor lui. Și mergând el pe drum a întâlnit un om îndrăcit muncindu-se. apropiindu-se, îndrăcitul l-a lovit pe bătrân cu palma peste obraz, iar bătrânul i-a întors și cealaltă parte a obrazului să-l mai lovească. Iar dracul văzând smerenia bătrânului nu a putut răbda, ci îndată a ieșit din om și a fugit. Și omul a rămas sănătos și a căzut la picioarele bătrânului, mulțumindu-i lui că l-a izbăvit pe el, cu rugăciunea lui, de muncirea cumplitului diavol." (X, 6)

Altădată diavolul pune condiții pentru a părăsi pe bolnav: *"voi ieși dacă te voi întreba un cuvânt și îmi vei răspunde. Zis-a bătrânul: întrebă ce ai de întreat! Și i-a zis diavolul: acestea voi să te întreb și să-mi spui mie: ce sunt caprele și ce sunt oile? Răspuns-a lui bătrânul: caprele eu sânt, iar oile, Dumnezeu le știe! Acestea auzind diavolul, a strigat cu glas mare și a zis: iată, pentru smerenia ta, ies!"*

Exemple pot continua. În cele de mai sus am putut observa că de multe ori se făcea rugăciune în biserică pentru aceștia. Ori o altă armă împotriva diavolului sunt **Sfintele Taine** precum și **exorcismele**. Nu avem cuprinse în Pateric, forme de exorcisme, nu se specifică ce Taine erau folosite mai des pentru vindecarea posedăților. Cert este că

dacă posesia era cu intermitență se folosea Sfânta Spovedanie, dacă era continuă Sfântul Maslu, și uneori Sfânta Împărtășanie. Se cunoștea de asemenea că exorcismele de la Sfântul Botez aveau importanță deosebită și erau făcute cu mare grijă. Se cunoaște că în istoria Bisericii au existat ca treaptă inferioară a clerului exorciștii. Se cunoaște că și azi primul exorcist în eparhia sa e episcopul locului. Desigur că, cei bolnavi sau dacă nu, apropiații lor vor recurge la toate aceste mijloace. Totuși, există aici ca ultim mijloc terapeutic, chiar dacă e controversat, împărtășirea deasă cu Trupul și Sângele Mântuitorului.

Referindu-se la folosirea Sfintei Euharistii pentru vindecarea posedaților, Sfântul Ioan Cassian zice "în ceea ce privește Sfânta Împărtășanie, nu ne amintim ca ea să le fi fost vreodată interzisă; dimpotrivă, se credea că trebuie ca ea să le fie dată în fiecare zi, dacă e posibil. (...) Preasfânta Împărtășanie nu va ajunge să servească drept hrană demonului, ci să purifice și să păzească trupul și sufletul posedatului. Primită de către el, ea devine, prin spiritul care rezidă în membrele sale sau se străduiește să se ascundă de ea, un foc care-l arde și-l constrânge să fugă. Astfel l-am văzut vindecându-se pe avva Andronic, după mulți alții".^{119[46]}

Personal cunosc un caz, petrecut la Mănăstirea Neamț, unde soborul a hotărât pentru un frate posedat, să-l împărtășească la 40 de Liturghii, timp în care respectivul frate și-a revenit total, chiar dacă la început era împărtășit cu forța. În popor mai există și metoda sărindarelor: adică punerea de 40 de prescuri la 40 de biserici unde se săvârșește Sfânta Liturghie pentru pomenirea celui bolnav. Din această prescură se scoate o miridă la Proscomidie, care apoi e cuprinsă în Sfânta Împărtășanie. Totuși aceasta este o formă indirectă, mult mai puternică și mai directă fiind împărtășirea bolnavului.

De ce este controversată această metodă? Pentru că se vehiculează două idei:

1. Că Sfânta Împărtășanie este un scop.
2. Că Sfânta împărtășanie este un mijloc.

Cei ce văd în Cuminecare un scop, se împărtășesc rar, cu precauții și pregătiri deosebite, mergând până la extreme habotnice, de natură scrupuloasă, cei ce văd în Cuminecare un mijloc, se împărtășesc des, ajungând cu timpul să o facă dintr-o oarecare inerție, iar ca extremă ajung să cadă în laxism. Amândouă extremele sunt periculoase și greșite, pentru că Sfânta Împărtășanie este și scop și mijloc în același timp, iar apropierea de ea se face după cuvântul Părintelui Arsenie Boca: "mai bine cu sfială decât cu îndrăzneală", și numai la povăța și cu binecuvântarea duhovnicului.

Noi îndrăznim să credem că, azi când harismele au cam dispărut sau sunt din ce în ce mai rare, ca ultimă metodă pentru vindecarea unui demonizat botezat poate fi folosită împărtășania deasă cu Sânta Cuminecătură. Nu există un temei real pentru a opri pe cel căzut între tâlhari de la acest lucru. Toți suntem păcătoși și, deci, în oarecare măsură posedați. Și totuși ne împărtășim. Căință, însă, se cere de la omul care are o conștiință normală. Când aceasta este bolnavă prevalează mila și dragostea noastră pentru cel bolnav. Iar unde este dragoste desăvârșită, nu mai există lege.

Iar pentru posedatul nebotezat care ar apela la ajutorul Bisericii, fie el însuși, fie prin cei ai lui, soluția nu poate fi decât primirea Tainei Botezului.

---

^{119[46]} Sfântul Ioan Cassian, *op. cit.*, VII, 29-30, p. 428.

D.D. Psihoterapeutică bolilor mintale de origine spirituală

Bolile spirituale sunt generate de o dezordine sau o alterare a naturii umane, mai precis a modului ei de existență, în raportul personal al omului cu Dumnezeu.

Pentru terapia bolilor mintale de origine spirituală trebuie spus încă de la început că, pentru a fi tratate trebuie mai întâi să fie vădite. Ori pentru a vădi aceste boli este nevoie de o relație interpersonală, sinceră, bazată pe iubire, deschidere și încrederea între cel ce tămăduiește și cel ce dorește să fie tămăduit. Ori această relație interumană nu se realizează decât în ceea ce teologia dă nume duhovnicie.

Dacă psihiatria folosește psihanaliza în tratarea unor astfel de boli, terapia creștină se folosește de duhovnicie.

1. Relația duhovnic-ucenic, mijloc de depistare și terapie a bolii spirituale

Depistarea unei boli spirituale necesită discernământ duhovnicesc din partea duhovnicului. Pentru aceasta citim în Pateric: "*zis-a avva Antonie: părinții cei de demult, când mergeau în pustie, întâi se vindecau pe sine și făcându-se doctori aleși, vindecau pe alții. Iar noi ieșind din lume, mai înainte de a ne vindeca pe noi înșine, îndată începem a vindeca pe alții și întorcându-se boala asupra noastră, se fac nouă cele mai de pe urmă mai amare decât cele dintâi și auzim de la domnul zicând: vindecă-te mai întâi pe tine!* (Luca 6, 23)" (Antonie, 3)

În toate religiile lumii, în orice activitate umană chiar, există această legătură între inițiat și cel ce dorește să se inițieze. "Propriu-zis este vorba de relația de la începutul umanității: educația (nu dresajul, care se referă la animal), aceasta așa s-a efectuat: transmiterea, comunicarea, de la părinți la fii, firești sau duhovnicești, ca și de la maestru la ucenic".^{120[47]} De aici rezultă un fapt capital: persoana umană se realizează numai în relație cu alte persoane.

Totuși trebuie făcute precizările de rigoare: dacă relația maestru-ucenic o întâlnim pretutindeni datorită originii ei, fiind bazată pe relația imprimată în făptură: tată-fiu, relația duhovnicească este nouă, intervenind o disjuncție între învățător și învățatură, învățătura rămânând tezaurul absolut, iar învățătorul un vas purtător al ei.

De aici s-ar putea concluziona că doar Biserica este infailibilă, nicidecum vreo persoană umană. Mergând mai departe cu raționamentul vedem că datorită acestui fapt, relația duhovnic-ucenic nu este o relație univocă, duhovnicul învățând de multe ori de la ucenic. Patericul deține destule exemple în acest sens iar noi redăm unul: "*tot acesta a*

---

^{120[47]} Pr. Galeriu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Sorin Dumitrescu, *Dialoguri de seară*, editura Harisma, p. 13.

spus că era un bătrân având un ucenic bun și din împuținarea sufletului, l-a scos afară pe ușă cu cojocul lui. Iar fratele a răbdat afară șezând, și deschizând bătrânul ușa, l-a aflat pe acesta șezând. Și i-a făcut metanie zicând: o, părinte smerenia îndelungii tale răbdări a biruit împuținarea sufletului meu. Vino înăuntru că de acum tu ești bătrân și părinte, iar eu tânăr și ucenic." (Râmleanul, 2).

O altă precizare de rigoare este aceea că relația dintre duhovnic și ucenic este o relație fundamentată pe dragoste, dragoste înțeleasă ca actul prin care duhovnicul se golește de sine și intră în starea ucenicului; își pune sufletul pentru acesta. Duhovnicul autentic și deplin trebuie să fie un martor viu, un receptor și al învățării și al experienței duhovnicești, fiindcă harul implică viață și învățatură. Nu există o autoritate de tip juridic, duhovnicul nu se substituie Mântuitorului și harului ci este numai purtătorul acestora. Există doar o autoritate de slujire instituită de Biserică.

Simplu spus, ucenicul ascultă de duhovnic ca de Hristos, iar duhovnicul răspunde de ucenic ca de Hristos. Ori responsabilitatea este enormă. Iată cum reflectă Patericul acest fapt: *"zis-a iarăși: când vrei să mergi ca să-ți descoperi gândurile și cugetele tale unui părinte duhovnicesc și să-l întrebi să-ți spună cele pentru folosul sufletului tău, după obiceiul călugăresc, atunci și se cade să te rogi lui Dumnezeu, zicând: Doamne, Dumnezeu meu, cele ce vrei Tu să le știi că sunt spre folosul sufletului meu, acelea dă-le în gura celui părinte, ca să mi le zică și eu să primesc ca din gura Ta cuvintele lui și să mă folosesc de dânsule! Întărește-te bine în cuvintele acestea, de vreme ce osteneala, tăcerea, sărăcia și pătimirea nasc omului smerenia, iar smerenia iartă toate păcatele." (II, 28)*

Duhovnicii nu se limitează la aspectul formal, liturgic, ritual al spovedaniei. Ei devin încetul cu încetul sfătuitori și în afara Tainei Spovedaniei, devin îndrumători, iar convorbirea cu un astfel de duhovnic devine întotdeauna un act sacramental.

E ușor să recunoști un duhovnic autentic dar e greu să găsești unul. "Când nu ai duhovnic, să-l cauți plângând.". Un duhovnic autentic nu este doar un oficiu de ascultare și dezlegare, ci este în primul rând un model, iar pe lângă aceasta este vădit prin dragostea față de Dumnezeu și față de ucenici. Iar ca și criteriu de deosebire al duhului acestuia este acela că un duhovnic adevărat se apără de mândrie și slavă deșartă ca de foc. Un alt criteriu mult mai subtil îl extragem din paginile Patericului: *"zis-a un bătrân: dacă va petrece cineva într-un loc și nu se va asemăna locului, însuși locul îl gonește pe acesta, căci nu face fapta locului." (XXV, 22).*

"Legate de dragoste sunt compătimirea, iertarea, capacitatea de a conduce sufletele încetul cu încetul, fără opintiri, fără artificii, spre un lent și sigur progres spiritual. Și mai ales să garanteze autenticitatea învățăturilor și îndrumărilor sale prin exemplul vieții proprii."^{121[48]}

Ca urmare a faptului că este un model, judecata lui nu apare ca a unui legislator, canonul lui nu apare pedeapsă. Povața lui se întemeiază pe modele mai mult decât pe reguli, între ucenic și penitent existând un raport de filiație, de naștere din nou.

Această relație este descrisă magistral în următoarea apoftegmă: *"trei părinți aveau obiceiul, în tot anul, de mergeau la fericitul Antonie. Și cei doi îl întrebau pentru gândurile lor și pentru mântuirea sufletului, iar al treilea totdeauna tăcea, neîntrebându-l nimic. Iar după multă vreme i-a zis avva Antonie lui: iată, atâta vreme ai de când vii*

---

^{121[48]} Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, colecția Axios, editura Pronostic, 1995, p. 224.

aici și nimic nu mă întrebi! Și răspunzând fratele, i-a zis: destul îmi este numai să te văd, părinte!" (Antonie, 29)

Duhovnicii autentici sunt înrădăcinați în Tradiție nu prin *regulă* ci prin *model*, fiecare bătrân urmând modelul bătrânului căruia i-a fost ucenic, a cărui ucenic urmând-l pe el ... etc. Dar trebuie spus că unicul model, sau modelul ideal este Hristos, iar sfântul fiind o ipostază a Acestuia în timp, în istorie.

Aici se cuvine să vorbim și de latura dinamică a duhovniciei: "instituția duhovnicului este o instituție dinamică în interiorul Tradiției. Ea asigură Tradiția, dar o și contemporaneizează în permanență. O reînnoiește, o reîmprospătează. Ucenicul e nou și duhovnicul e nou. (...) Duhovnicul este tocmai cel ce se contemporaneizează cu libertate, în interiorul și în sensul tradiției."^{122[49]}

Iată care sunt calitățile, în viziunea Sfântului Ioan Scărarul pe care trebuie să le posedă un duhovnic: să fie păstor, cârmaci, doctor și învățător. "Păstor este, în înțeles adevărat, cel ce poate căuta și îndrepta prin nerăutate, prin sânguință și rugăciunea sa, oile pierdute. Cârmaci este cel ce a luat tărie înțelegătoare de la Dumnezeu și din ostenele sale, ca să poată scoate corabia nu numai din valuri, ci și din adâncul însuși al mării. Doftor este cel ce are trupul și sufletul nebolnave, neavând nevoie de nici o doftorie pentru ele. Învățător cu adevărat este cel ce s-a făcut carte înțelegătoare a cunoștinței prin degetul lui Dumnezeu, sau prin lucrarea luminării de la El și nu mai are nevoie de celelalte cărți (...) și povățuiește pe celălalt prin lucrarea sa văzută"^{123[50]} iar în Pateric portretul duhovnicului ni-l face amma Theodora: "*a zis iarăși această maică: învățătorul este dator să fie străin de iubirea de stăpânie, de iubirea de argint, de slavă deșartă, departe de mândrie, nebatjocorindu-se de lingușire, nerobindu-se de daruri, de pânțec nebiruindu-se, nestăpânindu-se de mânie, ci îndelung răbdător, blând cu toată puterea, smerit cugetător mai ales, îngăduitor și suferitor, purtător de grijă și iubitor de suflete.*" (Theodora, 6)

Ori așa cum am spus toate acestea se realizează prin harul divin. Totdeauna credinciosul a căutat manifestările harului. Iar duhovnicia este o harismă, care nu decurge automat din funcția respectivă. "Titlul de profet este legat de obicei de numele marilor duhovnici, pentru că ei au darul <<rugăciunii aprinse, al cunoașterii inimii și al discernământului sufletelor și gândurilor>>. Pe lângă darurile duhovnicești, ca niște doctori pricepuți, ei insistă asupra unei binefăcătoare îndrumări a facultăților omenești. Unii din acești părinți fac psihologie experimentală, ba chiar și psihanaliză. Psihiatrii moderni găsesc o materie științifică de o bogăție uimitoare în operele lui Origen, Evagrie, Diadoh, Macarie, Ioan Scărarul.. Aceștia cunosc foarte bine existența unui subconștient și primejdia refulării. <<multe patimi sunt ascunse în sufletul nostru, dar scapă atenției noastre. Ispita le deșteaptă>> (Evagrie: *Centuriile*, VI, 52). Ei deosebesc în mod clar diferitele zone psihice și nu confundă niciodată cauzele psihice, fizice, morale sau demonice."^{124[51]}

În momentul când căutătorul de mântuire a găsit un astfel de model, se predă pe sine cu totul în mâinile acestuia. Patericul cuprinde o sumedenie de apoftegme în care ascultarea ucenicilor întrece orice rațiune, încrederea în duhovnic este fără limite, tăierea

---

^{122[49]} *Ibidem.*, pp. 224-225.

^{123[50]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 434.

^{124[51]} Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 313.

voii ucenicului este totală. Și tocmai de aceea, Dumnezeu povățuiește atât pe duhovnic cât și pe ucenic, și în căderea unuia, îl ridică pe acesta prin celălalt și invers. Dumnezeu este prezent personal în lucrarea celor doi, căci însăși lucrarea celor doi este în prezența lui Dumnezeu. Iată cum reflectă Patericul aceasta: "*un frate l-a întrebat pe avva Sisoe, zicând: de vom umbla pe cale și va rătăci cel ce ne povățuiește, este trebuință să-i zicem ceva? I-a răspuns bătrânul: nu. Deci a zis fratele: dar să-l lăsăm să ne rătăcească? I-a zis bătrânul: dar ce vrei, să iei toiagul și să-l bați? Eu știu frați care umblau și cel ce îi povățuia a rătăcit noaptea; și erau 12 și toți știau că se rătăcesc. Și s-au luptat fiecare să nu spună. Iar după ce s-a făcut ziuă, pricepând cel ce-i conducea că a rătăcit din cale, le-a zis: iertați-mă, am rătăcit! Și au zis toți: și noi știam, dar am tăcut. Iar el auzind, s-a minunat zicând că până la moarte se stăpânesc frații să nu grăiască și l-a slăvit pe Dumnezeu. iar lungimea căii din care s-au rătăcit, era de 12 mile.*" (Sisoe, 30).

Dacă până acum am încercat să definim, oarecum, statutul duhovnicului, să vedem acum și modul terapeutic de acțiune al acestuia. Acest mod de acțiune cuprinde: mărturisirea păcatelor penitentului, dezlegarea păcatului și răspunsul de îndreptare, concretizat în canon, al duhovnicului precum și contribuția de voință a celui ce se mărturisește, concretizată în ascultare. Pe scurt spus, în ceea ce Biserica denumește Taina Spovedaniei sau a Mărturisirii. Cu toate că numai cei ce au hirotonie au și puterea dată de Biserică de a dezlega și lega păcatele, în Biserică sunt cunoscute nenumărate cazuri de îndrumători spirituali care nu aveau hirotonie. Modul de acțiune terapeutic este același cu singura deosebire că aceștia nu au putere de a lega sau dezlega păcate.

"Experiența milenară a Bisericii dovedește valoarea mântuitoare a mărturisirii. Greșeala se înrădăcează în suflet și otrăvește lumea lăuntrică. Ea cere o operație chirurgicală care taie rădăcinile răului și scoate greșeala afară, ceea ce necesită un martor care ascultă, ca să scape de singurătate și să-l pună pe cel ce se mărturisește în comuniune cu Trupul. Descoperirea pozitivă a psihanalizei constă în aceea că îl convinge pe pacient să stea de vorbă, să accepte dialogul sincer, să-l ajute chiar în incapacitatea sa de a dialoga, să-l ajute să-și depășească acea spaimă care-l împiedică să se ducă la altul, deci să opereze înainte de toate singurătatea morbidă ca să restabilească legătura cu altcineva, comuniunea. (...) Cine se mărturisește își ușurează sufletul de greșeli; dar cum le facem să nu mai existe. (...) Chiar dacă am eliminat din suflet greșeala, prin faptul că am spus-o preotului, deci am obiectivat-o, ea mai poate să ne mai supere chir din afară. Numai iertarea prin Sfânta Taină o distruge fără putință de întoarcere și aduce vindecarea totală. Psihiatrii creștini, care cred cu tărie, cunosc această lucrare specifică a Tainei care ne eliberează total, și-i trimit deseori pe bolnavii lor să-și desăvârșească tratamentul în <<clinica>> bisericească a harului."^{125[52]}

Cât privește concretizarea celor spuse mai sus în Pateric, este inutil a insista. Patericul este plin de "bătrâni", în înțelesul de duhovnici, și de ucenici. Este plin de actele sacramentale ale Mărturisirii, prin faptul că ucenicii mergeau să spună gândurile lor bătrânilor. Patericul e plin de interogații ontologice, le-am numi noi, precum: ce voi face? spune-ne nouă un cuvânt? cum să ne mântuim? Este arhicunoscut faptul că cel ce vrea să se mântuiască, cu întrebarea trebuie să călătorească și că mântuirea stă în mult sfat.

Urmează apoi sentința care totdeauna este una personală, legată de cel ce întreabă, este doftoria de care acesta are nevoie. Ascultarea și urmarea ei precum și credința în

---

^{125[52]} *Ibidem.*, pp. 314-315.

ajutorul dumnezeiesc, prin rugăciunea bătrânului sunt premisa reușitei totale. Toate acestea au ca scop punerea pe cale, punerea în normalitate.

Iată cum rezumă Patericul cele spuse: "*a zis avva Iosif Tebeul: trei sunt cinstite înaintea Domnului: când omul este bolnav și i se adaugă ispite și cu mulțumire le primește; iar a doua este când cineva își face toate lucrurile sale curate înaintea lui Dumnezeu și nu au nimic omenesc, iar a treia, când cineva șade sub supunerea unui părinte duhovnicesc și se leapădă de toate voile sale. Acesta are o cunună mai mult, dar eu am ales boala.*" (Iosif Tebeul, 1)

În ordinea divină a lumii există o ierarhie, există inițiați și ucenici, există un progres continuu spre Dumnezeu, spre îndumnezeire. Ori duhovnicia și mărturisirea nu fac altceva decât să ne introducă în această ordine, să ne pună sub acoperământul dinamic al tradiției, să ne păstreze în normalitate, așa cum ne arată și avva Antonie: "*zis-a iarăși: știu călugări, care după multe osteneli, au căzut și întru ieșire din minți au venit; pentru că s-au nădăjduit în lucrul lor și amăgindu-se nu au înțeles porunca celui ce a zis: întreabă pe tatăl tău și își va vesti ție (II Lege, 32, 7).*" (Antonie, 39)

Vom încerca în continuare să definim și să dăm câteva sentințe terapeutice asupra principalelor boli spirituale, generate de păcatele capitale, în viziunea Părinților din Pateric, fără a uita să facem precizarea că, aceste sentințe au un pronunțat caracter subiectiv raportându-se la persoanele în cauză, dar totodată având și un caracter general valabil, ținând cont de structura ființei umane precum și de definirea răului.

2. Sentințe în terapeutică mândriei

"Mândria este tăgăduirea lui Dumnezeu, născocirea dracilor, disprețuirea oamenilor, maica osândirii, nepoată a laudelor, semnul nerodniciei, izgonirea ajutorului lui Dumnezeu, înaintemergătoarea ieșirii din minți, pricinuitoarea căderilor, pricina luării în stăpânire de draci, izvor al mâniei, ușa fățarniciei, cauza nemilostivirii, păzitoarea păcatelor, contabilă amarnică, judecătoarea oamenilor, potrivnica lui Dumnezeu, rădăcina hulei"^{126[53]}

Părinții Pustiei știau că mândria este "începătoarea și născătoarea tuturor patimilor"^{127[54]}, că aceasta a doborât pe îngeri și pe oameni, că cel mândru își este însuși "drac și vrăjmaș ce se războiește cu sine"

Ca terapeutică, Părinții Pustiei recomandă:

1.1. Rugăciunea: "*a fost un om care se numea avva Pamvo și despre acesta se povestește că trei ani a petrecut rugându-se la Dumnezeu și zicând: să nu mă slăvești pe pământ! Și atât l-a slăvit Dumnezeu încât nu putea cineva să se uite în fața lui, de slava care o avea.*" (Pamvo, 1);

2.2. Fuga de laudă, de slavă: "*odată avva Antonie a primit scrisori de la împăratul Constantin ca să meargă la Constantinopol și socotea ce să facă. Deci a zis către avva Pavel, ucenicul lui: oare, trebuie să merg? Și i-a zis lui ucenicul: de vei merge,*

---

^{126[53]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, pp. 278-279.

^{127[54]} *Ibidem.*

Antonie te vei chema; iar de nu vei merge, avva Antonie." (Antonie, 33); *"a venit odată fericitul Teofil arhiepiscopul cu un boier oarecare la avva Arsenie și l-a rugat pe acest bătrân, ca să audă de la el vreun cuvânt. iar bătrânul, tăcând puțin, a răspuns către dânsul: dar dacă voi spune un cuvânt, îl veți păzi? Iar ei au făgăduit că-l vor păzi. Și le-a zis lor bătrânul: oriunde veți auzi că este Arsenie, să nu vă apropiați.*" (Arsenie, 7); *"se zicea pentru avva Arsenie și pentru avva Teodor al Fermei, că mai mult decât toate, urau slava oamenilor. Pentru aceasta Arsenie nu întâmpina lesne pe cineva, iar avva Teodor întâmpina cu adevărat, dar era ca o sabie.*" (Arsenie, 31)

3.3. Propria defăimare: *"se spunea despre avva Daniil, cum că venind barbarii în schit, au fugit părinții. Și a zis bătrânul: dacă nu poartă grijă de mine Dumnezeu, pentru ce mai trăiesc. Și a trecut prin mijlocul barbarilor și nu l-au văzut pe el. Atunci a zis către sine: iată a purtat grijă de mine Dumnezeu și nu am murit. Fă dar și tu ceea ce este al omului și fugi ca părinții.*" (Daniil, 1); *"a venit un stăpân să-l vadă pe avva Simon. Iar el auzind, și-a luat brâul și s-a dus la un finic să-l curețe. Acela, venind a strigat: bătrâne, unde este pustnicul? Iar el a zis: nu este aici pustnic. Și auzind s-a dus.";* *"altădată iarăși a venit alt stăpân să-l vadă pe avva Simon și apucând înainte clericii, i-au spus: avvo, gătește-te, că acela auzind despre tine, vine să-l blagoslovești! Iar el a zis: da, mă gătesc. Deci, îmbrăcându-se cu un chentonion al lui și luând pâine și brânză în mâinile sale, sculându-se, a șezut, mâncând în poartă. Venind stăpânul cu parada lui și văzându-l, nu l-a băgat în seamă, zicând: acesta este pustnicul despre care am auzit? Și îndată s-au întors de acolo.*" (Simon, 1-2).

4.4. Fapta bună în ascuns: *"spuneau părinții că era într-un sat unul care postea mult, încât se chema numele lui postitorul. Și auzind avva Zinon despre dânsul, l-a chemat pe dânsul, iar el s-a dus cu bucurie. Și rugându-se ei au șezut. Deci a început bătrânul să lucreze tăcând, iar postitorul neaflând să vorbească cu dânsul, a început să se supere de trândăvie. Și a zis bătrânului: roagă-te pentru mine, avvo, că voi să mă duc! Zis-a lui bătrânul: pentru ce? Iar el răspunzând, a zis: căci inima mea ca arzându-se este și nu știu de ce. Căci când eram în sat, până seara posteam și niciodată așa nu mi s-a făcut. Zis-a lui bătrânul: în sat te hrăneai cu urechile tale. Ci mergi de acum și mănâncă la ceasul al IX-lea! Și orice faci, fă în ascuns! Și cum a început să facă, cu necaz a așteptat ceasul al nouălea, și ziceau cei ce-l știau pe el, că postitorul s-a îndrăcit și venind el, a spus bătrânului toate. Iar el i-a zis lui: această cale este după Dumnezeu.*" (Zinon, 8)

5.5. Tăcerea ca răspuns la laudă: *"zis-a iarăși că șezând odată bătrânii și mâncând, sta slujind avva Alonie; și văzându-l pe dânsul, l-au lăudat. Iar el nimic nu a răspuns. Deci i-a zis lui unul în taină: de ce nu ai răspuns bătrânilor când te lăudau? Și a*

zis lui avva Alonie: *de le-aș fi răspuns, m-aș fi aflat ca și cum aș fi primit lauda.*" (Pimen, 55)

6.6. Comparația cu cei mari în fapte: *"acesta-și a zis despre avva Isidor, că îi ziceau lui gândurile: mare om ești. Și zicea către dânsule: nu cumva sunt ca avva Antonie? S-au m-am făcut cu totul ca avva Pamvo, sau ca ceilalți părinți, care au plăcut lui Dumnezeu? când aducea acestea împotriva, se odihnea. Iar când vrajba îl făcea să se împuțineze cu sufletul, cum că după acestea toate are să fie aruncat în muncă, zicea către dânsule, că deși în muncă voi fi aruncat, pe ele dedesupt le va găsi.*" (Isidor, 6)

7.7. Smerenia: *"zis-a un bătrân: voiesc să fiu biruit și să am smerenie, decât să fiu biruitor și să am mândrie.*" (X, 12)

8.8. Nebunia întru Hristos: *"iarăși: de se va face cineva nebun pentru Dumnezeu, îl va înțelepți pe el Dumnezeu.*" (XXV, 11); *"zis-au iarăși: ori fugind să fugi de oameni, sau răsând râzi de lume și de oameni, făcându-te pe tine de mai multe ori nebun.*" (XIV, 9) precum și în apoftegma de la Paladie.

"Amintește-ți de viața ta dintâi, de vechile tale căderi; cum tu, un om plin de patimi, ai ajuns, prin mila lui Hristos, la nepătimire; de lumea care, după ce ai părăsit-o, n-a pierdut nici un prilej să te batjocorească. Apoi gândește-te: cine-ți poartă de grijă în pustie și cine alungă demonii care se dau la tine scrâșnind din dinți? Gânduri ca acestea fac mintea ,ai supusă și nu îngăduie să se strecoare în ea demonul trufiei."^{128[55]}

3. Sentințe în terapeutică iubirii de argint

"Iubirea de arginți este închinarea la idoli, fiica necredinței, scuză mincinoasă pentru boli, prevestirea bătrâneții, frică de secetă, vestirea foametei; dracul cel cu mii de capete."^{129[56]} Este "rădăcina tuturor relelor" iar cel ce o are "e străin de trândăvie."^{130[57]}

Iată cum definește Patericul această patimă: *"același avva Isaia a fost întrebat ce este iubirea de argint? Iar el a răspuns: a nu crede lui Dumnezeu că poartă grijă de tine, a te deznădăjdi de făgăduințele lui Dumnezeu și a iubi peste măsură ca să te întinzi cu avuțiile.*" (Isaia, 9)

Ca terapeutică, Părinții Pustiei recomandă:

1.1. Neprimirea argintului: *"acesta mergea pe drum cu ucenicul lui și unul dintr-înșii găsind un păhăruș de lemn verde pe drum, a zis bătrânului: părinte poruncește să-l iau. Iar bătrânul s-a uitat la el minunându-se și i-a zis: tu l-ai pus acolo? Și a răspuns fratele: nu! Și a zis lui bătrânul: cum dar vrei să iei ceea ce nu ai pus?"* (Aghaton, 11); *"povestit-a avva Daniil pentru avva Arsenie, că a venit odată un magistru, aducându-i o*

---

^{128[55]} Evagrie Ponticul, *op. cit.*, p. 75.

^{129[56]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 249.

^{130[57]} *Ibidem.*, p. 251.

diată a unui boier, rudenie a lui, care îi lăsa foarte multă moștenire. Și luând-o pe ea, vroia să o rupă și a căzut magistrul la picioarele lui, zicând: rogu-te nu o rupe, că mi se ia capul. Și i-a zis avva Arsenie lui: eu mai înainte de acela am murit, iar el acum a murit. Și a trimis-o înapoi, nimic primind." (Arsenie, 29).

2.2. Nelegarea de nici un lucru material: "se zicea, iarăși pentru dânsul, că de multe ori s-a mutat, având numai la brâu cuțitașul cu care spinteca smicelele." (Aghaton, 7); "se spunea despre avva Ammoi, că a făcut cincizeci de măsuri de grâu pentru trebuința sa și le-a pus la soare. Și mai înainte de a se usca bine, a văzut în locul acela un lucru care nu-i folosea lui. Și a zis ucenicilor săi: să ne ducem de aici. Iar ei foarte s-au mâhnit. Și văzându-i pe ei mâhniți, le-a zis lor: vă mâhniți pentru pâini? Cu adevărat eu am văzut pe oarecari că au fugit și au lăsat firizile văruite împreună cu cărți de membrane și n-au închis nici ușile, ci s-au dus lăsându-le deschise." (Ammoii, 4)

3.3. Pierderea voită a argintului: "Paisie, fratele lui avva Pimen, a găsit un vas mic cu bani și i-a zis lui avva Anuv, fratele său: știi că cuvântul lui avva Pimen este foarte aspru; vino să ne zidim mănăstire undeva și să ședem acolo fără de grijă! I-a răspuns lui avva Anuv: dar cu ce să zidim? Iar el i-a arătat lui banii. Deci văzându-i avva Anuv, s-a mâhnit foarte, socotind vătămarea sufletului fratelui. Însă i-a zis: bine, să mergem și să zidim chilie dincolo de râu. Deci a luat avva Anuv vasul și l-a pus în culionul său și trecând amândoi râul, cum au ajuns pe la mijloc, s-a făcut avva Anuv că alunecă și a căzut culionul cu banii în râu și pentru aceasta avva Anuv s-a întristat. I-a zis lui Paisie: nu te mâhni, avvo, căci de vreme ce s-au dus banii, să mergem iarăși la fratele nostru. Și întorcându-se, au rămas cu pace." (Paisie, 1)

4.4. Gonirea patimii: "zis-a iarăși: patima cea cumplită și prea îndrăzneată a iubirii de bani, sațiu neștiind, la răutatea cea mai de pe urmă mână sufletul cel rob. Drept aceea, mai ales la început să o gonim. Că de va stăpâni, nebiruită va fi." (Isidor Pelusiotul, 6); "zis-a un bătrân: cel ce n-a urât averea, când va putea să-și urască sufletul, după porunca Mântuitorului." (XIII, 6)

5.5. Luarea aminte la nestatornicia bogățiilor pământești: "fericitul Pior, lucrând vara la un oarecare, îi aducea aminte să-i dea plata. Iar acela nevrând, s-a întors la mănăstire. Iarăși vremea venind, secerând la dânsul și cu osârdie lucrând, neprimind nimic, s-a întors la mănăstire. Al treilea an împlinindu-se și lucrarea cea obișnuită săvârșind, bătrânul s-a dus neluând nimic. Dumnezeu însă a certat casa aceluia, care, aducând plata, îi căuta la mănăstire pe sfânt. Și abia găsindu-l a căzut la picioarele lui, dându-i plata. Iar el zicea: mie Domnul mi-a dat. Iar acela i-a dat voie să le dea preotului la biserică." (Pior, 1)

6.6. Refuzul târguieli în vânzarea rucodeliei și cumpărarea celor de trebuință: *"se spunea iarăși pentru el și pentru avva Amun, că atunci când vindea vre-un vas, odată spunea prețul și ceea ce li se da, luau tăcând în liniște. Și iarăși, când vroiau să cumpere ceva, ceea ce li se spunea, dau în tăcere și luau vasul, negrăind nimic."* (Aghaton, 16)

"După cum e imposibil ca viața și moartea să se afle laolaltă într-un om, tot așa este imposibil ca iubirea să stea laolaltă cu avuțiile. Căci iubirea distruge nu doar avuțiile, ci însăși viața noastră trecătoare."^{131[58]}

4. Sentințe în terapeutică desfrânării

"Desfrânarea este, în general, poftirea sau satisfacerea fără rânduială și nepermisă de legea morală a plăcerilor sexuale. Desfrânarea se poate săvârși: a) în cuget, adică prin închipuiri și poftes; b) prin cuvinte și fapte, c) după rânduiala firească când se face în afara căsătoriei, d) împotriva rânduiei naturale, ca în păcatele sodomiților, care este așezat între păcatele strigătoare la cer, e) după persoanele care o săvârșesc în desfrânare simplă, incest, adulter și sacrilegiu."^{132[59]}

"Demonul preacurviei îl silește să poftască trupuri diferite. El are mai cu seamă grijă de cei care se înfrânează, pentru ca aceștia, nedobândind nimic, să lase totul baltă. Și, mânjind sufletul, el îl încovoia spre trebi mârșave. Ba îl face să spună, ori să asculte tot felul de vorbe ca și cum lucrul cu pricina ar fi chiar în fața ochilor lor."^{133[60]}

Desfrânarea este un păcat foarte grav. Patericul îl numește *cădere*, și așa cum zice Sfânta Scriptură este păcatul ce îl facem în trup. Din desfrânare se naște nesocotința, orbirea minții, iubirea de sine, ura lui Dumnezeu, alipirea de cele materiale, groaza de moarte etc.

Desfrânarea este o degradare, o sinucidere și are ca urmare degradarea trupeză, istovirea acestuia, degenerare biologică etc. Din cauza desfrânării suferă neamurile, se nasc copii bolnavi mintal, se înnebunește (vezi sifilisul) etc., dar cea mai gravă consecință este pierderea mântuirii.

Ca terapeutică, Părinții Pustiei recomandă:

1.1. Rugăciunea: *"un frate a întrebat pe avva Agathon pentru păcatul curviei și i-a răspuns acela: mergi, aruncă neputința ta înaintea lui Dumnezeu și vei afla odihnă."* (Agathon, 21); *"povestitu-sa despre maica Sara, că a răbdat treisprezece ani, fiind luptată tare de dracul curviei și niciodată nu s-a rugat să se depărteze războiul de la dânsa, ci mai vărtos zicea: Dumnezeu, dă-mi putere!"* (Sara, 1)

2.2. Postul: *"un frate l-a întrebat pe un bătrân, zicând: ce voi face, părinte, că pântecele meu mă supără și nu pot să-l opresc? De aceea zburdă trupul meu. Zis-a lui*

^{131[58]} Evagrie Ponticul, *op. cit.*, p. 64.

^{132[59]} Dr. Nicolae Mladin, Orest Bucevschi, Constantin Pavel, Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I, *Morală Generală*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 425.

^{133[60]} Evagrie Ponticul, *op. cit.*, p. 48.

bătrânul: de nu vei pune întru el frică și post, nu vei îndrepta pașii tăi pe cărarea lui Dumnezeu," (VI, 34)

3.3. Răbdarea: "un bătrân oarecare, l-a văzut pe ucenicul său că este foarte supărat și necăjit de dracul curviei. Și i-a zis lui: fiule, vrei să-l rog pe Dumnezeu să se depărteze de la tine și să te părăsească acel război? Iar el a zis: ba nu, părinte, că de mă și supăr și mă necăjesc de acel război și mă ostenesc muncindu-mă, dar văd din osteneală roada răbdării întru mine. Pentru aceasta mai vârtos te roagă pentru mine, părinte, să-mi dea Dumnezeu răbdare ca să pot purta cu mulțumire această ispită. Zis-a lui bătrânul: acum, fiule, am cunoscut că ești în sporire și că mă întreci." (VI, 5)

4.4. Nădejdea: "un frate oarecare, ce trăia în Enat, în mănăstirea Alexandriei, a căzut în păcatul curviei și după cădere, de multa lui scârbă l-a dus pe el vrăjmașul la deznădăjduire. El mai venindu-și în fire și văzându-se biruit de scârbă și deznădăjduit, singur ca un doctor iscusit fiind, a pus gândul său spre buna nădejde, zicând: crezi în marea milostivire a lui Dumnezeu, că va face și cu mine păcătosul și mă va ierta! Iar când grăia el întru sine acestea, diavoli i-au zis: cum știi tu că își va face milă cu tine? Și le răspundea lor așa: dar voi cine sunteți și ce grijă aveți, de își va face Dumnezeu milă cu mine ori de nu își va face? Că voi sunteți fiii întunericului, ai gheenei și ai pieirii veșnice, iar Dumnezeu este bun și milostiv. Voi ce treabă aveți? Acestea grăindu-le lor fratele au fugit dracii rușinați de la dânsul, neputând să-i mai facă nimic. Iar fratele cu nădejdea și cu ajutorul lui Dumnezeu, s-a pocăit și s-a mântuit." (VI, 24)

5.5. Luarea aminte la cauza patimii și tăierea acesteia: "a zis un bătrân. Dacă curvia se luptă cu trupul tău, vezi din care pricină s-a pornit războiul asupra te și o îndreptează. Sau din desfătare, sau din somn mult, sau din mândrie, sau de te socotești pe tine mai bun decât pe altul, sau ai osândit pe cineva când greșea. Fiindcă afară de acestea nu se luptă omul spre curvie." (VI, 42)

6.6. Înfrânarea simțurilor și a gândului: "s-a dus odată avva Isidor la avva Teofil, arhiepiscopul Alexandriei și dacă s-a întors la Schit, l-au întrebat pe el frații: cum se află. Iar el a zis: cu adevărat, fraților, eu față de om nu am văzut, fără numai a arhiepiscopului. Iar ei auzind, s-au tulburat zicând: oare, s-au cufundat ei, avvo? Iar el a zis: nu așa, ci nu m-a biruit cugetul să văd pe cineva. Iar ei auzind s-au minunat și s-au întărit ca să păzească ochii de răspândire." (Isidor, 8); "spuneau părinții despre un bătrân, care mergând pe un drum, a văzut urme de femeie pe nisip, pe lângă drum. Iar el mergând, tot astupa cu piciorul acele urme, zicând: ca nu cumva să le vadă vreun frate neputincios și din vederea acestora să înceapă a-l supăra gândurile și războiul curviei." (VI, 18)

7.7. Fuga de prilej: "zicea ucenicul lui avva Sisoe, către dânsul: părinte, ai îmbătrânit, să mergem de acum aproape de lume. I-a zis lui bătrânul: unde nu este femeie, acolo să mergem. I-a zis lui ucenicul: unde este loc, care să nu aibă femeie, decât numai în pustie? Deci i-a zis lui bătrânul: la pustie du-mă!" (Sisoe, 3)

8.8. Fuga de compania sexului opus: "un frate a rugat pe avva Daniil zicând: dă-mi o poruncă și o voi păzi pe ea! Și a zis lui: niciodată să nu întinzi mâna ta cu femeie în strachină și să mănânci cu ea și cu acestea vei scăpa puțin de dracul curviei." (Daniil, 2); "zis-a un bătrân: sarea este din apă și când se apropie de apă, se topește și pierie! Așa și călugărul, din femeie este născut și de se va apropia de ea, se va topi și va pieri." (VI, 27)

Visul, așa cum am arătat, este un indicativ al stării în care ne aflăm față de această patimă: "mișcările firești ale trupului (poluții nocturne) neînsoțite de imaginii în timpul somnului arată că sufletul este destul de sănătos. Orice încropire de imagini e semn de nevolnicie. Socotește fețele fără contur simbolul unei patimi mai vechi, iar cele bine conturate, simbolul unei răni proaspete."^{134[61]}

5. Sentințe în terapeutică lăcomiei

"Lăcomia pântecelui e bucătar iscusit, născocind tot felul de mâncări gustoase (...) este o amăgire a ochilor, care înghițind puține, dorește să le înghită pe toate. (...) în inima lacomilor se mișcă visuri de mâncări. (...) Fiul meu cel dintâi născut este slujitorul curviei, al doilea după el este cel al învârtoșării inimii, al treilea e somnul. Apoi din ei pornește o mare de gânduri, valuri de întinăciuni, adânc de necurății neștiute și negrăite. Fiicele mele: lenea, vorba multă, îndrăzneala, născocirea râsului, glumele, împotrivirea în cuvânt, grumazul țeapăn, neauzirea, nesimțirea, robia, fala, cutezanța, iubirea de podoabe, cărora le urmează rugăciunea întinată și gândurile împrăstiate, dar adeseori și nenorociri deznădăjduite și neașteptate, cărora le urmează iarăși deznădejdea cea mai cumplită dintre toate."^{135[62]}

"Gândul lăcomiei sugerează călugărului căderea grabnică din starea de asceză. El îi înfățișează stomac, ficat, splină și hidropizie sau vreo boală îndelungată, apoi lipsa celor de trebuință precum și absența medicilor. Adesea îi împinge să-și amintească de unii frați care-au căzut odinioară pradă acestor suferințe. Alteori îi îndeamnă pe bolnavii înșiși să meargă la cei ce trăiesc în abstenență și să le povestească toate nenorocirile lor ca și cum acestea li s-ar fi întâmplat din pricina ascezei."^{136[63]}

Lăcomia determină să se mănânce fără rânduială, să se caute mâncări scumpe, să te sature peste măsură, să mănânci cu lăcomie etc.

Ca terapeutică, Părinții Pustiei recomandă:

---

^{134[61]} Evagrie Ponticul, *op. cit.*, p. 91.

^{135[62]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, pp. 212-221.

^{136[63]} Evagrie Ponticul, *op. cit.*, p. 46.

1.1. Alungarea gândului: "zis-a avva Yperehie: precum leul este înfricoșător măgarilor sălbatici, așa este și călugărul cel iscusit gândurilor poftei." (Yperehie, 1)

2.2. Tăierea poftei: "au povestit unii despre un bătrân că a poftit odinioară să mănânce o smochină și luându-o a spânzurat-o înaintea ochilor săi și se muncea căindu-se, că a venit în poftire, nebiruindu-se de poftă." (V, 20)

3.3. Răbdare în ispită: "un bătrân oarecare, pustnic, se înfrâna să nu bea apă 40 de zile, și când era căldura mai mare, își spăla paharul cel de băut apă și umplându-l de apă îl pune înaintea sa. Odată l-au întrebat frații, zicând: de ce faci asta părinte, că de apă postești și nu bei, iar paharul îl umpli cu apă și-l pui înaintea ta? Bătrânul le-a răspuns: pentru că văzând paharul plin cu apă înaintea mea mai multă sete și poftă să-mi fie, și să mă silesc să pătimesc și să rabd, ca mai multă plată să iau de la Dumnezeu. (V,5)

4.4. Mâncare cu rânduială: "a mers oarecând avva Antonie la avva Amun în muntele Nitriei și după ce au vorbit unul cu altul, a zis către el avva Amun: fiindcă prin rugăciunile tale s-au înmulțit frații și voiesc unii dintre ei să zidească chilii departe, ca să se liniștească, cât poruncești să fie de departe chiliile cele ce se zidesc de cele de aici? Iar el a zis: să gustăm la ceasul al nouălea și să ieșim să mergem prin pustie și să socotim locul. Iar după ce s-au dus prin pustie, până a venit să apună soarele, a zis către el avva Antonie: să facem rugăciune și să punem aici cruce, ca aici să zidească cei ce vor să clădească chilii. Ca și cei de acolo când vor veni la aceștia, după ce vor gusta mica lor bucățică de pâine la ceasul al nouălea, așa să vie și cei ce se duc de aici, același lucru făcând, să rămână fără de tulburare, când merg unii la alții. Și este depărtare 12 semne." (Antonie, 36)

5.5. Mâncare simplă: "zis-a iarăși: să nu te amăgească desfătarea mirenilor celor bogăți, ca și cum ar avea ceva de folos pentru dulceața cea deșartă. Ei cinstesc meșteșugul facerii bucatelor, iar tu, cu postul, prin cele proaste, covârșești îndestularea bucatelor acelor. Că se zice: că se zice: sufletul în desfătate fiind, batjocorește fagurii. Nu te sătura cu pâine și nu vei pofti vin." (Singlitichia, 4); "se spunea despre avva Isaac, că cenușa cădelniței din vremea liturghiei cu pâinea sa o mânca." (Isaac, 6); "ne spunea un bătrân, zicând: fiilor, eu am petrecut în adâncul pustiului cu alți părinți 70 de ani, postind, și mâncarea noastră acolo nu era alta decât legume și puține finice." (V, 6); "spuneau părinții despre un bătrân înduhovnicit care trăia în lavra părintelui Petru, că a șezut într-o peșteră 50 de ani, și în acei ani nici pâine n-a mâncat, nici vin n-a băut, ci numai pâine de tărățe, de trei ori pe săptămână." (V, 10)

6.6. Compensare bucatelor bune cu asceză ulterioară mai aspră: "se spunea despre avva Macarie, că atunci când se întâmpla a fi cu frații, își pune sieși hotar, că de se va afla vin pentru frați să bea, dar în loc de un pahar de vin, o zi să nu bea apă. Deci frații, pentru odihnă, îi dau lui. Iar bătrânul cu bucurie lua, ca pe sineși să se chinuiască. Iar

ucenicul lui știind lucru, zicea fraților: pentru Domnul, nu-i dați, căci în chilie vrea să se chinuiască pe sine! Și înștiințându-se frații, nu-i mai dădeau vin." (Macarie, 10)

7.7. Ocolirea meselor din praznic: *"zis-a un bătrân oarecare: se bucură călugărul tânăr, când se apropie ziua vreunui praznic, știind că atunci o să se pună la masă mai bune bucate, iar celui ce este adevărat călugăr, mâncarea cea mai bună și băutura lui sunt umiliința și lacrimile." (V, 14)*

8.8. Mulțumirea cu ceea ce ai: *"câțiva frați au mers la un bătrân, iar acesta, pentru dragoste le-a pus masă și a stropit bucatele cu ulei de ridichi. Văzând frații, au îndrăznit și au zis: pune părinte un ulei mai bun! Bătrânul și-a făcut cruce și a zis lor: de când sunt nu am știut că mai este și alt fel de ulei."*

"Când sufletul nostru pofteste tot felul de mâncăruri, să-i fie dor de pâine și apă, pentru ca să se bucure și de-o simplă îmbucătură. Căci sătulul pofteste o mie de feluri de bucate, în timp ce flămândul socotește că a te sătura cu pâine e o fericire dumnezeiască."^{137[64]}

6. Sentințe în terapeutică mâniai

"Mânia este izbucnirea urii ascunse, a ținării de minte a răului. Mânia e pofta de a face rău celui ce ne-a supărat. Iușimea fierii este aprinderea inimii, iscată pe neașteptate (...) este mișcarea ușor schimbătoare a purtărilor și o lipsă de așezare a sufletului (...) e semnul închipuirii de sine. (...) Multă băgare de seamă trebuie să avem față de acest șarpe. Căci are și el împreună-lucrătoare firea noastră, ca și cel ce ispitește trupurile. (...) Jalnică privește am văzut arătându-ne din mândrie, fără să-și dea seama, cei ce se mânia. Căci mâniindu-se, din pricina înfrângerii s-au mâniat iarăși. (...) Spune nouă, o, lipsito de minte și de rușine, numele celui ce te-a născut pe tine și a celei ce ți-a dat viață spre rele, numele fiilor tăi și ale fiicelor necurate! Dar nu numai acestea, ci și semnul celor ce te-au războit și omorât! Iar aceea, răspunzându-ne, va socoti să spună așa: nașterile mele sunt multe; și tatăl meu nu e unul. Iar maicile mele sunt: iubirea de slavă, iubirea de arginți, lăcomia pântecelui, iar uneori și curvia. Și cea care m-a născut se numește trufia. Iar fiicele mele sunt ținerea de minte a rău, dușmănia, dezvinovăția și ura. Pârâșele mele, de care sunt ținută acum legată, sânt cele potrivnice acestora: nemânierea și blândețea. Iar cea care unelțește împotriva mea se numește smerita cugetare."^{138[65]}

"Mânia este o patimă foarte iute. Se și spune, de altfel, că este o înfierbântare a părții pătimeșe precum și o pornire împotriva celui care a greșit ori se crede că ar fi greșit cu ceva. Ea înveninează sufletul toată ziua, dar mai ales scoate mintea din țâțâni în timpul rugăciunilor, oglindindu-i chipul celui care a pricinuit supărarea. Uneori, când durează mai multă vreme, preschimbându-se în ranchiună, noaptea provoacă tresăriri, moleșeala trupului, paloarea feței, atacuri din partea fiarelor cu înțepături veninoase (senzație de

---

^{137[64]} Evagrie Ponticul, *op. cit.*, p. 62.

^{138[65]} Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, pp. 185-195.

înțepături n.n.). aceste patru semne care însoțesc ranchiuna pot fi descoperite în tovărășia mai multor gânduri rele."^{139[66]}

Ca terapeutică, Părinții Pustiei recomandă:

1.1. Rugăciunea: "*zis-a avva Ammona: patrusprezece ani am făcut în schit, rugându-mă lui Dumnezeu noaptea și ziua, ca să-mi dăruiască să biruiesc mânia.*" (Ammona, 3)

2.2. Frica de Dumnezeu: "*acesta și-a zis că mâniosul măcar de va scula vreun mort, nu este primit de Dumnezeu.*" (Agathon, 19); "*a zis unul din părinți: de te va ocări pe tine cineva, blagoslovește-l! și de va primi, bine va fi amândurora, iar de nu va primi, el va lua de la Dumnezeu ocară și tu blagoslovenie.*" (XVIII, 23)

3.3. Smerenia: "*se spunea despre avva Agathon, că s-au dus oarecari la dânsul, auzind că are dreaptă și mare socoteală. Și vrând să-l cerce de a sa mânie, i-au zis: tu ești Agathon? Am auzit de tine că ești curvar și mândru. Iar el a zis: ei bine, așa este. Și i-au zis lui: tu ești Agathon bârfitorul și clevetitorul? Iar el a zis: eu sunt. Au zis iarăși: tu ești Agathon ereticul? Iar el a răspuns: nu sunt eretic. Și l-au rugat pe el, zicând: spune-ne nouă, pentru ce atâtea câte ți-am zis ție le-ai primit, iar cuvântul acesta nu l-ai suferit? Zis-a lor: cele dintâi asupra mea le scriu, căci este spre folosul sufletului meu. Iar cuvântul acesta eretic este despărțire de Dumnezeu și nu voiesc să mă despart de Dumnezeu. iar aceia auzind, s-au minunat de dreapta lui socoteală și s-au dus zidiți, adică folosiți.*" (Agathon, 5)

4.4. Trezvia, luarea aminte la gânduri: "*zicea iarăși că patruzeci de ani are de când simte păcatul cu mintea, dar niciodată nu s-a învoit, nici cu al poștei, nici cu al mâniei.*" (Isidor, 3)

5.5. Fuga de împrejurări care ar declanșa mânia: "*zis-a iarăși că suindu-se odată pe calea Schitului cu împletitura a văzut pe cămilar vorbind și poruncindu-se el spre mânie și lăsând vasele, a fugit.*" (Ioan Colov, 5); "*zis-a avva Isidor: m-am dus odată în târg să-mi vând niște vase mici și văzând mânia că se apropie de mine, lăsând vasele am fugit.*" (Isidor, 7)

6.6. Tăcerea: "*zis-a iarăși: călugărul cel ce nu-și stăpânește limba în vremea mâniei, nici patimile nu-și va stăpâni.*" (Yperehie, 3)

7.7. Suferirea ocărilor: "*zis-a avva Isaia: nimic nu folosește pe noul începător așa de mult ca ocară. Că precum este pomul, care se udă în toate zilele, așa este noul începător, care se ocărăște și suferă.*" (Isaia, 1)

8.8. Milostivirea: "*alt bătrân având trebuință de o haină, s-a dus în târg și a cumpărat una, care costa puțini bani. Luând el haina, a pus-o și a șezut pe ea. Și dând*

---

^{139[66]} Evagrie Ponticul, op. cit., p. 51.

prețul vânzătorului, numără banii pe lespede ce era acolo. Iar cineva venind prin spatele lui, trăgea haina, vrând să o ia pe ascuns. Simțind bătrânul că oarecine trage haina, s-a ușurat pe sine, întinzându-se oarecum spre locul acela care numără banii, până când cel ce trăgea haina, a luat-o și s-a dus. Și așa bătrânul plătind tot prețul s-a dus neluând nimic." (XVIII, 11)

9.9. Blândețea: "avva Isaia a spus: *iată ce alungă din suflet amintirea lui Dumnezeu: mânia, nerăbdarea, dorința de a da lecții, vorbele deșarte ale lumii. Dimpotrivă, răbdarea, blândețea și orice alt lucru după Dumnezeu aduc cu ele iubirea.*" (Isaia, 5)

7. Sentințe în terapeutică acediei

"Demonul acediei, care se mai numește și <<demonul de amiază>>, este cel mai apăsător dintre toți. El se năpustește asupra călugărului pe la ceasul al patrulea și dă târcoale sufletului acestuia până la ceasul al optulea. Mai întâi el face ca soarele să-i pară că abia se mișcă sau chiar că stă pe loc, iar ziua parcă ar avea 50 de ore. Apoi îl țintuiește cu ochii pe ferestre, împingându-l să iasă afară din chilie, să cerceteze dacă soarele mai are mult până la ceasul al nouălea, ori să-și poarte privirea roată-mprejur după vreun frate. Pe lângă acestea, stârnește ură față de locul în care-și duce viața, față de viața însăși și față de lucrul cu mâinile, precum și pentru faptul că iubirea i-a părăsit pe frați și nu mai are pe cine să cheme în ajutor. Iar dacă, în zilele cu pricina, cineva l-a întristat pe călugăr, demonul profită ca să-i sporească ura. Atunci îl face să tânjească după alte locuri, unde va putea găsi mai ușor cele de trebuință, unde ar lucra fără atâta trudă, dar dobândind mai mult. Și adaugă îndată că a fi plăcut Domnului nu ține de un loc anume: căci dumnezeirii, zice ele, i te poți închina pretutindeni. La toate acestea el adaugă amintirea casei părintești și a vieții de odinioară; îi înfățișează cât de lungă e viața, aducându-i înaintea ochilor toate chinurile ascezei. Într-un cuvânt, cum se spune, trage toate ițele pentru ca bietul călugăr, părăsindu-și chilia, s-o ia la fugă. Acest demon nu e urmat îndeaproape de nici un altul: o stare de liniște și o bucurie de nespus cuprind sufletul după încheierea bătăliei."^{140[67]}

Acedia e un amestec de somnolență, silă, deznădejde și trândăvie care înăbușă intelectul provocând o dezintegrare a persoanei umane. În termeni uzuali se definește a fi un soi de plictis, unit cu melancolie și inconfort interior. Intelectul se depliază, sufletul se repliază asupra lui însuși. Este ceea ce psihiatria înregistrează în majoritatea depresiilor.

Sfinții Părinți au descris trei cauze majore: munca în exces, scrupulozitatea și clima.

"Să fie legat și acest tiran de aducerea aminte a păcatelor și să fie bătut cu lucrul mâinilor. Să fie tras de gândul la bunătățile viitoare și pus înainte, să fie întrebat de cele cuvenite: spune, deci, tu, moleșitul și lăncedule, cine te-a născut pe tine din răutate? Cine sunt nepoatele tale? Cine, cei ce te războiesc și teucid? Iar el, silit, va răspunde: eu nu am unde să-mi plec capul între cei cu adevărat ascultători. Dar am loc și viețuiesc cu

^{140[67]} *Ibidem.*, pp. 52-53.

cei ce se îndeletnicesc cu liniștea. Iar cele ce m-au născut sunt multe și felurite. Câteodată nesimțirea sufletului, alteori neaducerea aminte de cele de sus; câteodată și prea multe osteneți. Iar nepoatele mele sunt cele care, cu toate mutările din loc în loc, rămân cu mine: neascultarea părintelui, neaducerea-aminte de judecată, ba uneori și părăsirea făgăduinței. Dușmanii mei, de care sunt legat acum în lanțuri, sunt cântarea de psalmi și lucrul mâinilor. Cel ce mă războiește este gândul morții. Iar cea care mă omoară cu desăvârșire este rugăciunea împreună cu nădejdea sigură a bunătăților viitoare."^{141[68]}

Ca terapeutică, Părinții Pustiei recomandă:

1.1. Rugăciunea cu lacrimi: *"trecând într-o zi prin Egipt, avva Pimen văzu o femeie într-un mormânt, care plângea amarnic. Și zise: toate farmecele lumii acesteia de-ar da năvală peste ea, tot nu i-ar putea întoarce sufletul de la doliu. La fel și călugărul trebuie să aibă mereu inima străpunsă."* (Pimen, 72)

2.2. Trezvie: *"un frate l-a întrebat pe avva Pimen pentru trândăvie. Și i-a zis lui bătrânul: trândăvia stă peste tot începutul și nu este patimă mai rea decât dânsa, iar de o va cunoaște omul că aceasta este. Se odihnește."* (Pimen, 149)

3.3. Alternarea rugăciunii cu munca: *"Sfântul avva Antonie, șezând odată în pustie, a venit în lenevire și în multă întunecare de gânduri și zicea către Dumnezeu: Doamne, voi să mă mântuiesc și nu mă lasă gândurile. Ce voi face în scârba mea? Cum mă voi mântui? Și, sculându-se puțin, a ieșit afară și a văzut odată pe cineva ca pe sine șezând și împletind o funie, apoi sculându-se de la lucru și rugându-se și iarăși șezând și împletind funia, apoi iarăși sculându-se și rugăciune. Acesta era îngerul Domnului, trimis spre îndreptarea și întărirea lui Antonie. Și a auzit pe înger zicând: așa fă și te mântuiește. Iar el auzind aceasta, a luat multă bucurie și îndrăzneală și făcând așa se mântuia."* (Antonie,1)

4.4. Nădejdea în milostivirea lui Dumnezeu: *"lângă un bătrân oarecare viețuia un frate care era cam leneș. Acesta urmând să moară, zăcea în preajma unui din părinți, și îl vedea bătrânul ușor ieșind din trup. Vrând bătrânul a încredința pe frați, i-a zis lui: frate, să mă crezi, că noi știm, că n-ai fost un frate nevoitor spre postire și cum de ieși așa cu osârdie din trup? Fratele i-a răspuns: cred, părinte, că adevărat ai zis, dar de când m-am făcut monah, nu mă știu să fi judecat pe vreun om. Deci vreau să zic către Dumnezeu: Tu ai zis, Stăpâne, nu judecați și nu veți fi judecați, lăsați și vi se va lăsa vouă! Zis-a lui bătrânul: pace ție, fiule! Și s-a mântuit fără osteneală."* (II, 38)

5.5. Rămânerea cu orice preț în chilie: *"un frate a întrebat pe avva Ierax, zicând: spune-mi cuvânt, ca să mă mântuiesc. I-a zis lui bătrânul: șezi în chilia ta și de îți este foame, mănâncă, iar de îți este sete, bea, și nu vorbi de rău pe cineva și te*

---

^{141[68]} Sfântul Ioan Scărarul, op. cit., pp. 211-212.

mântuiești." (Ierax, 1); "zis-a avva Pimen: dacă omul se va prihăni pe sine, rabdă pretutindeni." (Pimen, 95)

6.6. Amânarea deciziei de a părăsi locul, chilia: "un frate l-a întrebat pe avva Sisoe, zicând: cum ai lăsat Schitul, fiind cu avva or și ai venit de ai șezut aici? Și i-a răspuns bătrânul: când a început a se înmulți Schitul, auzind eu că a adormit avva Antonie, m-am sculat și am venit aici la munte; și găsind cele de aici cu liniște, am șezut puțină vreme. I-a zis lui fratele: câtă vreme ai aici? I-a răspuns bătrânul: 72 de ani." (Sisoe, 28)

7.7. Gândul la moarte, la judecată: "un frate l-a întrebat pe avva Pimen, zicând: ce voi face? I-a zis lui bătrânul: Avraam când a intrat în pământul făgăduinței, mormânt și-a cumpărat lui și prin mormânt a moștenit pământul. Zis-a fratele: ce este mormântul? I-a zis bătrânul: locul plângerii și al tânguirii." (Pimen, 50)

"Când dăm peste demonul acediei să ne împărțim, plângând, sufletul în două: o parte care mângâie și o parte care cere mângâiere. Apoi, semănând în noi bunele nădejdi, să rostim descântecul acesta al Sfântului David: <<pentru ce ești mâhnit, suflete al meu, și pentru ce mă tulburi? Nădăjduiește în Dumnezeu, că-l voi lăuda pe El; mântuirea feței mele și Dumnezeu meu."^{142[69]}

8. Sentințe în terapeutică invidiei

Sfântul Ioan Damaschin definește mândria astfel: "este o amărăciune și mâhnire ce o are cineva asupra binelui aproapelui, pe care-l socotește luiși, un rău."^{143[70]} Sfântul Nicodim Aghioritul spune despre invidie că: "face pe oameni mai răi decât orice șarpe veninos."^{144[71]} Invidia este o stare foarte josnică și degradantă care aduce pagubă atât invidiosului cât și invidiatului. Sfântul Vasile cel Mare spune: "nici nu prinde în sufletele oamenilor o patimă mai nenorocită decât invidia care prea puțin întristând pe ceilalți, primul rău și un rău propriu este pentru cine o are. Ci o singură ușurare așteaptă pentru răul lui: să vadă căzând pe careva din cei invidiați (...) nu se bucură cu cel voios, dar lăcrimează cu cel care plânge, spre a-i face și mai mare nenorocirea. (...) în general, așa cum mālura este boala grâului, tot așa și invidia este boala prieteniei."^{145[72]}

Din cele de mai sus rezultă că rădăcina păcatului invidiei este mândria. Din ea izvorăsc: ura aproapelui, vorbirea de rău, defăimarea, ocară, înșelăciunea, uciderea etc.

---

^{142[69]} Evagrie Ponticul; *op. cit.*, p. 70.

^{143[70]} Agapie Criteanul, *Mântuirea păcătoșilor*, traducere românească, București, 1893, p. 112.

^{144[71]} Sfântul Nicodim Aghioritul, *Hristoitia*, traducere românească, București, 1937, p. 286.

^{145[72]} Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia XI, Despre invidie*, P.G., XXXI, 372 ș.u. apud. Nicolae Mladin, Orest Bucevsachi, Constantin Pavel, Ioan Zăgorean, *op. cit.*, p. 427.

Această patimă este una care nu-l iartă pe cel ce o poartă, acesta primindu-și plata încă de aici, sănătatea lui fizică și psihică se șubrezește repede.

Ca terapeutică Părinții Pustiei, recomandă:

1.1. Fuga celui ce se simte invidiat: *"zis-a iarăși avva Pimen: nu locui în locul unde vezi pe unii că au zavistie asupra ta. Fiindcă nu sporești."* (Pimen, 18)

2.2. Trezvia minții celui invidiat și rugăciune stăruitoare: *"acestași avva Pavel și Timotei erau meșteri în schit și erau supărați de frați. Și a zis Timotei către fratele său: ce ne trebuie meșteșugul acesta? Iată, nu ne lasă să ne liniștim toată ziua. Și răspunzând avva Pavel, a zis: destul ne este nouă liniștea nopții de va fi trează mintea noastră."* (Pavel Meșterul, 2)

3.3. Vindecarea invidiosului prin dragoste: *"era un sihastru cu mare socoteală și dorea să petreacă la chilii și nu afla chilie. Alt bătrân înștiințându-se despre sihastrul și având acolo o chilie deșartă l-a rugat pe acela să șadă în acea chilie, până când se va afla alta. Acela mergând a șezut întră-însa. Iar unii din cei ce viețuiau în locul acela veneau la dânsul ca la un străin aducându-i ceea ce putea fiecare și el luându-le, îi primea pe dânsii. Iar bătrânul cel ce îi dăduse chilia, a început a-l zavistui, a-l grăi de rău și a zice: eu câți ani am aici de multă nevoie și nimeni nu vine la mine, iar acesta puține zile are și câți vin la dânsul! Și a zis ucenicului său: mergi și îi zi: du-te de aici că îmi trebuie chilia! Iar ucenicul venind la el, a zis: întreabă părintele meu, cum te afli? El a zis: să se roage pentru mine că mi s-a îngreuiat stomacul. Și întorcându-se cel ce l-a trimis, a spus: bătrânul iată, caută altă chilie și se duce. După două zile, a zis iarăși ucenicului: du-te și îi zi lui, că de nu se va duce, vin eu și îl scot cu toiagul! Iar fratele mergând iar, a zis către sihastru: a auzit părintele meu că ești bolnav și iarăși se mâhnește și m-a trimis să te cercetez. Răspuns-a acela: cu rugăciunile lui, sunt sănătos! Deci a venit la bătrânul său și i-a spus: a spus că duminică iese, cu voia lui Dumnezeu. iar după ce a venit duminica și nu a ieșit sihastrul din chilie, luând bătrânul un toiag s-a dus să-l bată și să-l gonească. La plecare i-a zis ucenicul: merg eu mai înainte, nu cumva să fie acolo vreunii și se vor sminti. Iar bătrânul i-a dat voie. Și apucând fratele mai înainte, a zis către sihastru: părintele meu vine să te mângâie și să te ia la chilie. Acesta cum a auzit dragostea bătrânului, a ieșit în întâmpinarea lui și i-a pus metanie de departe, zicând: eu vin la sfinția ta, nu te supăra, părinte! Iar Dumnezeu văzând lucrarea tânărului, l-a umilit pe bătrânul și aruncând toiagul a alergat spre închinarea lui și i s-a închinat aducându-l la chilia sa ca pe unul care nu ar fi auzit nimic din cele ce i-a zis el. Și a zis către ucenic: nimic nu i-ai spus din cele ce ți-am spus ție? Acesta a răspuns: nimic. Auzind bătrânul, foarte s-a bucurat și a cunoscut că era zavistia vrăjmașului. Apoi l-a odihnit pe bătrânul, după care i s-a închinat ucenicului, zicând: tu*

să-mi fi mie părinte și eu ție ucenic, căci prin lucrarea ta s-au mântuit sufletele amândurora." (XVIII, 28)

4.4. Primirea ocării: "zis-a un bătrân: Crucea lui Hristos o vedem și Patimile Lui le cinștim. Atunci pentru ce nu suferim măcar ocară?" (XVIII, 26)

5.5. Milostenie către cel ce te invidează: "zis-a un bătrân: de vei auzi despre cineva că te urăște și te ocărăște, trimite-i sau dă-i lui puțină blagoslovenie după puterea ta, ca să ai îndrăzneală să zici în ceasul judecării: iartă-ne nouă, Stăpâne, greșelile noastre, precum și noi am iertat greșiiilor noștri." (XVIII, 20)

6.6. Gândul la moarte și la judecată: "zis-a un bătrân că cel ce se nedreptăște de bună voie și îl iartă pe aproapele, firește că este al lui Iisus. Iar cel ce nici nu nedreptăște, nici se nedreptăște, firește că este al lui Adam. Iar cel ce nedreptăște, sau dobânzi cere, sau înșeală, firește că este al diavolului." (XVIII, 9)

9. Sentințe în terapeutică a tristeții

"Uneori tristețea apare din cauza neîmplinirii dorințelor, altele ea urmează mâniei. Tristețea pricinuită de neîmplinirea dorințelor apare astfel: unele gânduri hulpave aduc aminte sufletului de casă, de părinți și de viața dusă odinioară. Și dacă văd că el nu se împotrivesc defel, ba dimpotrivă, le urmează, risipindu-se în plăcerile minții, atunci, înșfăcându-l, îl cufundă în tristețe: <<nu mai am nici trecut, nici viitor din pricina vieții de acum>>. Și, bietul suflet, pe cât se umflă de gândurile cele dintâi, pe atât se coboară și se umilește de cele din urmă."^{146[73]}

Din definiția de mai sus identificăm două etiologii diferite ale tristeții: una din neîmplinirea dorințelor, alta din gândurile de mânie.

În cazul neîmplinirii dorințelor, acestea sunt legate de anumite speranțe pe care le avem, multe dorințe fiind legate de patimi. Astfel, continuând, Evagrie spune "cel ce se ferește de toate plăcerile lumești e o cetate de nepătruns pentru demonul tristeții. Căci tristețea este lipsa unei plăceri, fie prezente, fie viitoare. Și nu se poate respinge un astfel de vrăjmaș dacă noi avem vreo înclinare pătimășă pentru vreun lucru pământesc. Căci el așează năvodul și produce tristețe exact în locul spre care vede că suntem atrași mai mult." Ca remediu aflăm: "cel ce a învins pofta, a învins patimile, iar cel ce a învins patimile nu va mai fi stăpânit de tristețe..."^{147[74]}

Privind la cea de-a doua etiologie, același Evagrie spune: "mânia este o dorință de răzbunare, și răzbunarea nesatisfăcută produce tristețea". Desigur că se poate întâmpla ca ea să survină după ce a trecut valul de mânie, ca o părere de rău exagerată, născută din părerea de sine. Acest caz se întâlnește și în cazul în care am fost jigniți sau ni se pare că am fost jigniți. Aici tristețea este legată mai mult de etiologia mâniei.

Pe lângă aceste două etiologii, mai există și o tristețe fără motiv a cărei etiologie are ca substrat acțiunea demonică. Aceasta poate duce în cel mai grav caz, la disparare -

^{146[73]} Evagrie Ponticul, *op. cit.*, p. 50.

^{147[74]} *Ibidem.*, p. 64.

care poate cauza chiar și moartea. "Că pe mulți i-a omorât întristarea și nu este folos întru ea." (Înțelepciunea lui Isus Sirah, 30, 24)

Ca terapeutică, Părinții Pustiei recomandă:

1.1. Câștigarea fără-de-griji: *"zis-a un bătrân oarecare: dator este călugărul să-și cumpere fără-de-grija, măcar de se va și lipsi de alte trebuințe trupești."* (I, 1)

2.2. Nelegarea de lucruri pământești: *"a zis avva Evprepie: cele trupești sunt materie. Cel ce iubește lumea, iubește sminteala și împiedicările. Deci de se va întâmpla să se piardă cândva ceva, aceasta trebuie să o primim cu bucurie și cu mărturisire, fiindcă ne-am izbăvit de griji."* (Evprepie, 3)

3.3. Smerenia: *"zis-a avva Macarie: de s-a făcut întru tine defăimarea ca lauda și sărăcia ca bogăția și lipsa ca îndestulare, nu vei muri. Căci cu neputință este cel ce crede bine și lucrează cu binecuvântare să cadă în necurăția patimilor și în înșelăciunea diavolilor."* (Macarie, 19)

4.4. Bucuria duhovnicească, bucuria întru Domnul: *"avva Veniamin, când avea să moară, a zis fiilor săi: acestea faceți și puteți să vă mântuiți. Totdeauna bucurați-vă, neîncetat vă rugați, pentru toate mulțumiți!"* (Veniamin, 43)

5.5. Gândul la cele viitoare: *"un frate îl întreabă odată pe avva Serapion zicând: avva tristețea s-a abătut asupra mea ca să mă întorc în lume și să mă apuc de o meserie. Avva Serapion i-a zis: cu ce te ocupi tu, de ți-a venit să-ți părăsești chilia, să pleci în lume ți să te apuci de o meserie? Fratele a răspuns: fac perdele. Bătrânul îl întreabă: oare nu ai sub tine o rogojină în timp ce împletești? Iar el răspunse: da, am o rogojină. Atunci avva zise: oare nu ai altă rogojină la ușă? Fratele îi răspunse: ba da. Avva îi zise iarăși: oare nu ai un colț întunecat unde dormi? N-ai iarna cu ce să te încălzești? Fratele îi răspunse. e adevărat. crede-mă fiule, continuă avva, dacă oameni ar putea să vadă de aici moștenirea, slava și odihna pe care Dumnezeu le-a pregătit pentru cei care-l iubesc, oricât de mult ar fi să rămână în astă lume și chiar dacă ar fi să trăiască într-o colibă întunecată cu viermi până la genunchi, tot nu s-ar lăsa abătuți de tristețe."* (Collectio Monastica, XXIII, 51)

6.6. Alternarea stărilor de tensiune psihică cu stări de destindere: *"era cineva ce vâna prin pustie dobitoace sălbatice și a văzut pe avva Antonie glumind cu frații și s-a smintit. Iar bătrânul vrând să-l încredințeze pe el, că trebuie câte puțin să se pogoare fraților, i-a zis lui: pune săgeata în arcul tău și întinde. Așa a făcut acela. Și a zis lui: întinde iarăși. Și a întins. Și iarăși i-a zis: întinde-l iarăși. Și a zis lui vânătorul: de îl voi întinde peste măsură, se frânge arcul. Zis-a lui bătrânul: așa și la lucrul lui Dumnezeu, dacă peste măsură vom întinde cu frații, degrab se rup. Deci trebuie câte puțin și*

câteodată a ne pogorâ fraților. Acestea auzind vânătorul, s-a umilit. Și mult folosindu-se de la bătrânul, s-a dus. Și frații întărindu-se, au mers la locul lor." (Antonie, 15)

7.7. Chiar și un pahar de vin: "*dați băutură îmbătătoare celui ce e gata să piară și vin celui cu amărăciune în suflet.*" (Pilde, 31,6)

10. Virtutea ascultării ca psihoterapeutică a voinței

Atunci când am făcut o radiografie a sufletului din perspectiva Sfinților Părinți, am putut observa că voința are o latură inferioară, ce ține de puterea animală, fiind o voință axată pe combativitate, și o latură superioară ce ține de principiul autodeterminării, fiind o voință strâns legată de principiul libertății.

Totodată am putut observa că, în situații maladive, conștiința personală, este prezentă în diferite faze de luciditate, fiind prezentă chiar și în crizele de alienare. Atât timp cât există conștiință, există și voință, chiar dacă aceasta este neputincioasă, fiind înregistrată doar ca o tensiune. În aceste cazuri voința în latura ei superioară este inhibată iar în latura combativă se manifestă accentuat, fiind o urmare a halucinațiilor, vedeniilor etc.

Dar, revenind la o fază când bolnavul este conștient, este pe deplin recunoscut că un rol esențial în vindecarea bolii o are lupta bolnavului cu sine, cu boala. În cazul când boala este determinată de patimi, așa cum spunea și Nicolae Paulescu, "nu există decât un singur remediu moral eficace în ceea ce privește patimile, iar acest remediu este **voința**, adică puterea pe care o are omul de a-și inhiba impulsurile instinctive (normale sau alterate)."^{148[75]}

Putem concludiona că nu există om, chiar și bolnav mintal fără voință, ci doar moduri de alterare și schimbare a sensului acesteia. Cel ce săvârșește un păcat, un rău, îl săvârșește prin propria voință. Această voință ține de autodeterminare, de afirmarea libertății proprii etc.

Se recunoaște doar o neputință a voinței, de a se rupe de păcat, neputință pusă pe seama robirii acesteia de către stihiiile lumii.

Revenind la ceea ce am arătat atunci când am vorbit despre persoană, nu există libertate adevărată decât în relația interpersonală a omului cu Dumnezeu, cu persoanele Sfintei Treimii. Omul nu se poate afirma a fi liber, decât în relație cu Acesta, prin participația la libertatea Acestuia. Ori voința constantă de îndumnezeire, de despățimire, de libertate, de sănătate, în ultimă instanță, trebuie să fie axată pe un fundament solid, pe o certitudine, care să constituie bază de plecare.

Acest fundament, această certitudine, este credința. Credința nu este doar o aderare la adevăr, ci este o întâlnire cu Altul. Această întâlnire se realizează prin credința baptismală, care este credința eclesială dătătoare a luminii cunoașterii lui Dumnezeu, a luminii cunoașterii lucrurilor, a luminii vederii necreatului. Este credința care mută de la moartea mistică la viața mistică. Doar harul credinței baptismale depășește firea și dă voinței noastre puterea de a se smulge de tot ce-o stăpânește și mărginește.

---

^{148[75]} Nicolae Paulescu, *Instincte, patimi și conflicte*, ciclul "Elite Interbelice", editura Anastasia, 1995, p. 124.

Credința devine astfel, participatie la prezența și lucrarea lui Dumnezeu, devine lumină și cunoaștere. Iar credința sub aspect volitiv îmbracă forma mărturisirii.

Să vedem ce se spune în Pateric despre această mărturisire: "*au venit odată patru pustnici la marele Pamvo, purtând piei. Și au vestit fiecare fapta cea bună a celui alt nefiind acela de față. Unul postea mult, cel de-al doilea era neagonisitor și cel de-al treilea a câștigat multă dragoste. Se spunea încă și despre cel de-al patrulea că 22 de ani avea de când era sub ascultarea unui bătrân. Le-a răspuns lor avva Pamvo: vă zic vouă, că fapta cea bună a acestuia este mai mare, căci fiecare dintre voi, fapta bună pe care a câștigat-o, cu voia sa a agonisit-o; iar acesta tăindu-și voia, voia altuia o face. Căci acest fel de bărbați sunt mărturisitori, dacă până la moarte se vor păzi așa.*" (Pamvo, 4)

Concluzionăm că, toate cele patru forme de asceză sunt mărturisitoare ale credinței celor ce le practică, dar că asceza ascultării este cea mai mare pentru că privește eul meu propriu, puțința mea de determinare, chipul Mântuitorul ascultător până la moarte, și încă moarte pe Cruce.

În momentul când faci ascultare, nu se mai pune problema unei voințe bolnave supuse stihiiilor lumii. Ascultarea este vindecarea voinței, este stadiul voinței superioare instituite de Hristos prin exemplul personal. Ascultarea este dătătoare de energii, de har care te scoate din orice greutate. "Dai voință, iei putere" se poate rezuma: faci ascultare, pe toate le vei depăși, fie boală, fie orice altceva.

Dar să trecem în revistă câteva definiții de Pateric ale ascultării: "*zis-a avva Mios, cel al lui Veleu: ascultarea este în loc de ascultare și oricine ascultă pe Dumnezeu și Dumnezeu îl ascultă pe dânsul.*" (Mios, 1); "*zis-a iarăși: odor scump este călugărului ascultarea. Cel ce a câștigat-o va fi ascultat de Domnul și cu îndrăzneală va sta înaintea Celui răstignit. Că Domnul Cel ce S-a răstignit, ascultător S-a făcut până la moarte.*" (Ypephie, 8)

Cât despre puterea ascultării de a robii stihiiile lumii acesteia dăm câteva exemple: "*se spunea despre avva Ioan, ucenicul lui avva Pavel, că avea mare ascultare. Că era într-un loc mormânturi și locuia acolo o leoaică, iar bătrânul a văzut în locul acela baligi de bou și zicea lui Ioan să se ducă să le aducă. Iar el i-a zis: dar ce voi face, avvo, pentru leoaică? Bătrânul glumind a zis: de va veni asupra ta, leag-o și ad-o aici! Deci, s-a dus fratele acolo seara și iată a venit leoaica asupra lui. Iar el, după cuvântul bătrânului, s-a repezit să o prindă și a fugit leoaica. Și alerga după ea, zicând: așteaptă părintele meu să te leg. Și prinzându-o a legat-o. și se necăjea bătrânul și ședea așteptându-l. și iată a venit, ținând leoaica legată. Văzând bătrânul, s-a minunat. Și vrând să-l smerească, l-a lovit zicând: nebunule! Câine nebun mi-ai adus aici? Și a dezlegat-o îndată bătrânul și a slobozit-o să se ducă.*" (Ioan, ucenicul lui avva Pavel); "*povestit-au unii pentru avva Ioan Colov, că mergând către un bătrân tebeu la Schit, ședea în pustie și luând avva lui un lemn uscat, l-au răsădit și i-a zis lui: în fiecare zi, adapă acest lemn cu câte un ulcior de apă, până ce va face roadă. Și era departe de dânșii, încât se ducea de cu seară și venea dimineața. Iar după trei ani, a trăit lemnul și a făcut roadă și luând bătrânul rodul lui, l-a dus la biserică, zicând fraților: luați, mâncați rodul ascultării!" (Ioan Colov, 1)*

Totodată părinții fericesc pe cei ce au o ascultare desăvârșită, care și-au tăiat cu totul voia proprie, de multe ori apoftegmele de acest gen par greu de crezut pentru o minte profană: "*a venit odată unul din tebei la avva Sisoe, vrând să se facă călugăr. Și l-a întrebat bătrânul, dacă are pe cineva în lume. Iar el a zis: am un fiu. Și i-a zis lui*

bătrânul. Du-te, aruncă-l în râu și atunci te faci călugăr! Deci, după ce s-a dus să-l arunce, a trimis bătrânul pe un frate zicându-i să-l oprească. De aceea, când l-a ridicat să-l arunce, i-a zis fratele: încetează ce faci? Iar el i-a zis: avva mi-a zis să-l arunc. I-a zis fratele: a mai zis să nu-l arunci! Și lăsându-l a venit la bătrânul și s-a făcut preaiscusit călugăr pentru ascultarea lui." (Sisoe, 10); "se spunea despre avva Saio și despre avva Mue, că au petrecut unul cu altul. Și avea multă ascultare avva Saio, dar era foarte aspru. Lui îi zicea bătrânul, ispitindu-l: du-te și fură! Și se ducea și fura de la frați pentru ascultare și mulțumind Domnului pentru toate. Iar bătrânul lua lucrurile și le da pe ascuns înapoi. Odată călătorind ei, a slăbit și l-a lăsat pe el avva zdrobit. Și venind a zis fraților: duceți-vă și aduceți-l pe Saio căci zace zdrobit! Și ducându-se l-au adus." (Saio, 1).

Așa cu s-a văzut ascultarea are puterea de a naște în sufletul celui ce o practică, mult râvnita smerenie, virtutea care are putere de a ne urca în rai: "zis-a iarăși: când suntem în viața de obște, să alegem ascultarea mai mult decât nevoința. Că aceasta învață trecerea cu vederea, iar aceea învață smerita cugetare." (Singlitichia, 16)

Iată cum, ascultarea este vindecarea voinței. Desigur că nu o ascultare de oricine, ci de Domnul, de cel ce se străduiește prin exemplu personal să urmeze calea Domnului, și nu de acesta, în ultimă instanță, ci de Dumnezeu care vorbește, datorită rugăciunilor noastre și ale acestuia, prin gura lui. Ascultarea de duhovnic, încredințarea cu totul voii Domnului, tăierea voii proprii în cale spre sfințenie, spre sănătate.

Iată cum cântă Patericul această cale: "zis-a avva Ruf, că cel ce șade întru ascultare de părintele duhovnicesc, mai multă plată are decât cel ce petrece singur în pustie. Și spunea acesta, că a povestit unul din părinți, zicând: am văzut patru cete în cer. În cea dintâi era omul care este bolnav și mulțumește lui Dumnezeu. În a doua ceată era cel ce umblă după iubirea de străini și în aceasta stă și slujește. În a treia ceată era cel ce umblă după pustie și nu vede om, și în a patra ceată era cel ce șade în ascultare de părinte și i se supune lui pentru Domnul. Și purta cel pentru ascultare lanț de aur și pavază și mai multă slavă avea decât ceilalți. Iar eu am zis celui ce mă povățuia: cum acest mai mic are slavă mai multă decât ceilalți? Iar el răspunzând mi-a zis: fiindcă cel ce umblă după iubirea de străini, cu voia sa face, și cel ce este în pustie cu voia sa s-a dus, iar acesta care are ascultare, toate voile sale lăsându-le atârna de Dumnezeu și de părintele său. Pentru aceasta mai multă slavă a luat decât ceilalți. Deci fiilor pentru aceasta este bună ascultarea, care pentru Domnul se face. Ați auzit, fiilor; în parte, o puțină urmă a isprăvii acesteia! O, ascultare, mântuirea tuturor credincioșilor! O, ascultare, născătoarea tuturor faptelor bune! O, ascultare aflătoarea Împărăției! O, ascultare, care deschizi cerurile și sui pe oameni de la pământ! O, ascultare, hrănitoare tuturor sfinților, din care au supt ei lapte și prin care s-au făcut desăvârșiți! O, ascultare, care ești locuitoare împreună cu îngerii!" (Ruf, 2)

V. Concluzii

"Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic." (Ioan 15,5)

"Fără Mine nu puteți face nimic" este un cuvânt pe care de multe ori suntem tentați să-l trecem cu vederea, și avem impresia că putem și noi ceva. Dar nimic nu este mai adevărat decât acest cuvânt. Un singur lucru îl putem face de la noi înșine, lucru pe care Dumnezeu nu-L poate face: păcatul, dar și pe acesta îl facem cu îngăduința Lui și dintr-o iconomie numai de El știută.

Orice medic, terapeut, duhovnic, bolnav, credincios, necredincios, etc. ar trebui să aibă mereu în cuget acest adevăr. Dacă ai cu adevărat o iubire sinceră față de aproapele, de pacient, de cel căzut între tâlhari și vrei să-l vindec, să-l ajuți, să-i faci bine nu se poate să nu ceri ajutorul dumnezeiesc, fără de care nu putem face nimic cu adevărat bun.

Este cu adevărat înțelept psihiatrul care procedează astfel, căruia nu-i e rușine să recunoască când, în anumite situații, este depășit și care în astfel de situații, din dragoste își povățuiește pacientul la rugăciune, la Biserică, la ajutorul dumnezeiesc. Aceasta nu reprezintă o înfrângere, din contră este cea mai pură deschidere și dragoste în deplină cunoștință.

Doar harul dumnezeiesc, doar energiile divine necreate, sunt în stare să plinească acolo unde lipsește, să creeze acolo unde nu există, să facă ordine în dezordine etc. căci Dumnezeu nu are pe nimeni de pierdut ci pe toți caută să-i mântuiască și la cunoștința adevărului să-i aducă.

Toate sunt bune dacă sunt folosite cum trebuie, dacă li se dă un scop bun, dacă este reclamată prezența și ajutorul dumnezeiesc. Psihiatria este bună, este din ce în ce mai solicitată, Dumnezeu lucrează multe vindecări prin intermediul ei, sfera cunoașterii în cadrul ei pătrunde tot mai adânc în taina complexului uman. Totuși pentru a nu ieși din bine, pentru a se feri de autonomie, de a deveni diabolică și antihristică, trebuie făcută o simbioză între teorie, mijloacele terapeutice și credința în Domnul nostru, Iisus Hristos. Acest lucru dă psihiatriei o perspectivă de normalitate, de moralitate și are ca efect creșterea încrederii bolnavilor în efectele acesteia.

Acest lucru este valabil și invers. Preotul nu trebuie să fugă de ajutorul psihiatriei, în lupta sa de îndumnezeire a credincioșilor dați lui spre îngrijire. Nu trebuie să ne încăpățânăm în a cere minuni, când

avem la îndemână instrumentul vindecării. Sfântul Vasile cel Mare spunea încă din veacul al IV-lea că "este o încăpățănare să refuzăm ajutorul medicului", iar acum cu atât mai mult. Rugăciunea a scăzut, cei ce pot să mijlocească minuni sunt tot mai rari, dar Dumnezeu în iconomia sa, nu ne-a lăsat cu totul neajutorați, ci a dat înțelepciune oamenilor care au descoperit tot felul de mijloace, de instrumente prin care pot ajuta la redarea stării de normalitate, de sănătate atât trupească cât și psihică. Singura condiție ca totul să se înscrie în ordinea divină este credința, credința că pe lângă bisturiu, neuroleptic etc. pune și Dumnezeu umărul.

Lucrarea de față s-a vrut a fi o astfel de punte de legătură, o încercare de spargere a extremelor ce se feresc de atingere, s-a vrut a fi o cale de mijloc.

Dacă am greșit cu ceva, sau dacă punctul nostru de vedere e cu totul greșit și nu se înscrie pe linia a ceea ce Biserica învață, noi retragem totul cerând iertare pentru tinerețea și neiscușința noastră. Așa să ne ajute Dumnezeu!

VI. Bibliografie

1. *** , *Sfânta Scriptură*, ediția sinodală 1988, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.
2. *** , *Liturghier*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.
3. *** , *Patericul*, editura Episcopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia, Alba-Iulia, 1993.
4. *** , *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, editura Academiei, București, 1998.
5. *** , *Random House Webster's Dictionary*, versiune pe CD-rom.
6. *** , *Filocalia*, vol. I, editura Harisma, București, 1993.
7. Boboc Alexandru, *Filozofia contemporană în orientări și stiluri de gândire semnificative*, editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
8. Boca, Ierom. Arsenie, *Cărarea Împărăției*, editura Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, 1995.
9. Brânzei Petre, Aurelia Sârbu, *Psihiatrie*, editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.
10. Chirilă, Dr. Pavel, Pr. Mihai Valica, *Meditație la medicina biblică*, editura Christiana, București, 1992.
11. Crainic Nichifor, *Sfințenia în Împlinirea umanului (Curs de Teologie mistică)*, editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.
12. Cleopa, Arhim. Ilie, *Despre vise și vedenii*, editura Anastasia, București, 1993.

13. Criteanul Agapie, *Mântuirea păcătoșilor*, traducere românească, București, 1893.
14. Evdokimov Paul, *Ortodoxia*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.
15. Evagrie Ponticul, *Tratatul practic. Gnosticul.*, colecția Plural, editura Polirom, Iași, 1997.
16. Pr. Galeriu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Sorin Dumitrescu, *Dialoguri de seară*, editura Harisma, București, 1990.
17. Gelder Michael, Dennis Gath, Richard Mayor, *Tratat de Psihiatrie Oxford*, ediția a II-a, al Asociației Psihiatrilor Liberi din România și Geneva Inițiative on Psyhitry, București, 1994.
18. Gordos Constantin, *Dicționar Enciclopedic de Psihiatrie*, volumul III, editura Medicală, București, 1989.
19. Hersch Jeanne, *Mirarea Filozofică. Ț Istoria filozofiei europene*, editura Humanitas, București, 1994.
20. Idem, *Vademecum în psihiatrie*, editura Medicală, București, 1985.
21. Larchet, Jean-Claude, *Terapeutice bolilor mintale*, editura Harisma, București, 1997.
22. Idem, *Teologia Bolii*, editura "Oastea Domnului", Sibiu, 1997.
23. Mladin, Dr. Nicolae, Orest Bucevschi, Constantin Pavel, Ioan Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I, *Morala Generală*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.
24. Paulescu Nicolae, *Instincte, patimi și conflicte*, ciclul "Elite Interbelice", editura Anastasia, 1995.
25. Plămădeală Antonie, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, colecția Axios, editura Pronostic, 1995.
26. Rupnik Marko Ivan, *Cuvinte de spre om; I Persoana Ț ființă a Paștelui*, editura Deisis, Sibiu, 1997.
27. Stăniloae Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, volumul I, II, III, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, 1997, 1998.
28. Idem, *Ortodoxie și românism*, editura Mănăstirii Putna, 1992.
29. Todoran Isidor, Ioan Zăgorean, *Teologia Dogmatică*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991.
30. Sfântul Ignatie Branceaninov, *Tâlcuiri la Patericul egiptean*, editura Anastasia, colecția "Comorile Pustiei", vol. 9, București 1996.
31. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.
32. Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, editura Scripta, București, 1993.
33. Sfântul Ioan Cassian, *Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990.
34. Sfântul Nicodim Aghioritul, *Hristoitia*, traducere românească, București, 1937.
35. Vlad, Pr. Vasile, *Curs litografiat de morală*, Arad, 1998.